פרשת **מטו"מ** תשפ"ב לפ"ק | גליון תתנ"ט שנה כ"ה

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
דבש תמרים - לקיחת תמרים ..... ג
קדוש יאמרו לו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
פינת קרת ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
פשיט כהלכה ..... ח
לשכת הסת"ם ..... ט
ענגו בקו"ל ..... י
לוח ההילולא ..... יא
דבר בעתו ..... יב
נועם שמחתך ..... יג
פשוטלחן מלכים ..... ד
דברי חקודש ..... טו

אגרת פרק ג'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

כל רודפיה השיגוה בין המצרים

המולה רבתי ותכונה גדולה ועצומה ריחפה בחלל הכפר, וכי לא לחינם הוא שהכפר אשר ממוקם במקום שומם ונידח יזכה לאורח נשגב ונעלה הלא הוא המלך המהולל והנכבד אשר לא מזמן שלט על מדינות רבות וחיתתו הפיל על כל יושביה, אמנם ביום מן הימים כאשר כמה מפקדים וקציני המרידו את האנשים בקצה המחנה ואספו אגודות אגודות של שכירי חרב ומשוללי נימוסין וכבשו בכח הזרוע את ארמון המלוכה ואת המלך בכבודו ובעצמו לקחו בשביה כשידיו כבולות בשלשלאות של ברזל.

משנגנבה השמועה לאזני בני הכפר שהמלך מלווה בשוביו עומדים לפוש בהכפר לחניית בינים, יצאו בני הכפר במזון וצידה מלובשים במיטב מלבישהם לקבל פני מלכם הגדול, והנה לפתע הגיחה מרכבה שחורה ובחריקת גלגלים נעצרה, והמלך ירד ממנה בבגדים קרועים ושסועים כשראשו מורכן כלפי מטה.

בני הכפר לא ידעו איך להגיב בראשונה, וכאילו מאליהם התחילו להוזיל דמעות חמות אשר מחד גיסא היו דמעות של גיל ורנה על אשר זכו להיות אכסניא להמלך האהוב והמהולל, אך מאידך גיסא בכו משברון לבם לראות האיך שהמלך ששלט בכל המדינות נתון ביד שוביו בצורה משפילה ומחפירה כנגב הנמצא במחתרת, ובאלו רגשות מעורבים עמדו מול פני מלכם.

משל זה מביא רבינו ז"ל בספרו הק' ברך משה (פ' מסעי עמ' רצא) בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, הנמשל מובן מאליו, דהנה כפי אשר מובא בספה"ק עבודת ישראל לפרש הפסוק (איכה א, ג) כל רודפיה השיגוה בין המצרים, שעתה בימי בין המצרים המלך מלכו של עולם כביכול שט בעולם ומתהלך בה, ועתה הוא הזמן המוכשר לקבל פני מלכינו בהיותו קרוב אלינו, אכן אם יתבונן אדם לרגע קט הרי יזיל דמעה כמים בשני מובנים, כי קודם יבוא ההתרגשות אשר אנו קרוצי חומר זוכים לקבל פני המלך בעולם השפל ולחוש בקרבתו, אמנם מצד שני אם מתבוננים בבחינה של מלך אמור ברהטים הרי נפשינו עלינו תשתוחח מצער גלות השכינה.

ומפיים רבינו ז"ל אשר דבר זה מביא רוח נחמה והתחזקות לבני ישראל באורך גלותם, ע"ד שאחז"ל משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה של חרס לתוך הבאר, והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר, אמרה מי שיוציא כד של זהב יוציא כד של חרס עמו, ובכן מאחר ששכינתא בגלותא אזי בטוחים אנו בזאת כי בשעה אשר ה' יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, ויכונן בית המקדש על תילו, ממילא יוושעו גם בני ישראל ובמהרה נזכה לראות בנחמת ציון וירושלים והימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה בביאת משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

"זה הדבר אשר צוה ה'" להאמין שכל היוצא מפי ראשי עם קודש הוא כציווי ה' עצמו

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. יש לומר, כי משה דיבר על "**ראשי המטות**", ואמר "**לבני ישראל**" שירגילו בני ישראל עצמם "**לאמר**" על דברת ראשי המטות "**זה הדבר אשר צוה ה'**" רצ"ל, **שכל היוצא מפי החכם בדורו יהיה בעיני עם ה' כאילו ה' ציוה לעשות כן, כי מסתמא רוח ה' נוספה ברועה צאן קדשים.**

חתם סופר (תקס"ג)

אופן הנכון בשמיעת דברי הצדיק, שיחפש בדבריו תועלת לתורה ועבודה ותשובה

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. "**קבלתי מרבותינו הקדושים**", אותן השומעים דברי תורה מצדיקי הדור, מחוייבים להתבונן בעומק הדבר ולהטות אוזן לכל מלה ומלה, כדי שיתבוננו מדבריהם איזה הנהגה לעבודתו ית"ש, **כי הנה בודאי רוח ה' דיבר בם, ודיבורם דבר כללי מגיע תועלות לכל נפש מישראל.** וכך קבלתי מרבותי, שיטה אוזן לדברי הצדיקים **אפילו אינו מבין כעת איזה תועלת, אף על פי כן יקשור ציור הדברים היטב במחשבתו, ובמשך הזמן יעזרהו הש"י להתבונן מדבריהם עמקיות ותועלת גדול**, כי לא לחינם שמע דיבורים כאלה מהנשמה הכוללת כמה אלפי נשמות, והוא בקבלה ובנסיון.

אבל האנשים המטים אזן לשמוע אם הוא דבר נחמד למראה עינים, עיני בשר, בפסוק או במדרש, ובאם לדעתו הקלושה בתחלת התבוננותו לא יסבול הפסוק או המדרש דברי הצדיק, אזי ידחה הדבר ממחשבתו חלילה חלילה, כי מי שכן מנהגו, **רחוק הוא מישועה בהסתופפו בצל הצדיקים.** וזהו: **וידבר משה** בכל דור, הדעת נקרא 'משה' (ראה זוה"ק ח"ב רכא, א) **אל ראשי המטות לבני ישראל** 'בני **ישראל**' הם החשובים, כנודע מדריגת 'בני ישראל' בזוה"ק (ח"א קעד, א) **ו'ראשי המטות'** הם אותם המטים ראשם לשמוע מבני ישראל החשובים דברי תורה ויראה, דיבר משה אל אותם הראשים המטים אזן לבני ישראל '**לאמר**' ר"ל שיתבוננו בדבריהם אמירה פנימיות בלחישה, כנודע תואר 'אמירה' הוא בחשאי (שם ח"א טז, ב) **'זה הדבר אשר צוה ה' שיגיע לו מפנימיות הדבר איזה תועלת לתורה ולעבודה ולתשובה**, ולא יתבוננו אל גשמיות ופשוטן של דברים, **כי יש בדבריהם אמירה בחשאי לכל נפש מישראל, ואם לא יבין כעת, הנה עתיד להתבונן** וכנ"ל, השם יתברך יהיה בעזרינו.

אגרא דכלה

קריאת פסוק שמע ישראל ופר' ואהבת בכונת מסי"פ מכפרת על הנפש

ואת הערים אשר תתנו ללוים את. שש ערי המקלט אשר תתנו לנום שמה הרוצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר (לה, ו) בהעיר לב להבין ולדעת יש לרמז בזה, כי מצוה זו נוהגת בכל זמן, כי התורה נצחית וע"כ אפי' בזמן הזה יש לה שייכות, והוא תיקון למכה נפש בשגגה, ר"ל **מי ששגג בחטאים ועונות ומשחית את נפשו שיעשה תיקון זה בקבלת עול מלכות שמים באהבה שלימה ובמסירות נפש גדול באמת בכל לבבו לחש"י**, בהששה תיבות: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, והמה בחינת '**שש ערי מקלט**'. '**ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר**' הוא בחי' פרשה ראשונה של קרי"ש, שהוא 'ואהבת' שיש בה מ"ב תיבות, והיינו קבלת אהבתו ית' ותורתו בכל לב ונפש, **וע"י המסירות נפש באמת בכל לבבו לקבל עליו עול מלכות שמים, וע"י קבלתו באמת אהבת השי"ת בכל לבבו, בזה נתכפר לו על שחכה את נפשו בשגגה.**

אוהב ישראל

השפעות טובות לישראל ק"ו מאוה"ע

וחיה לכם מפאת נגב ממדבר צין על ידי אדום (לד, ג) נראה לפרש "**על פי מה ששמעתי ממורי מהר"י סג"ל**" (הרב הקדוש מלובלין זללה"ה) שאמר **הטעם שהשי"ת חזר על כל אומה ולשון לקבל התורה עד שבאו ישראל וקיבלו עליהם**, שהוא אינו מובן, דאין דבר נעלם מאתו ית"ש, והיה יודע שלא יקבלוה למה חזר עליהם. ואמר הטעם, **כדי שיוכל השי"ת להשפיע לישראל הרבה השפעות טובות**, שיהיה לו טענה הגונה: אם משפיע לעכו"ם עוברי רצונו שלא רצו לקבל את התורה, על אחת כמה וכמה לישראל שקיבלו תורתו איך ראוי להשפיע להם עושר חכמה וכבוד. וזה: '**וחיה לכם פאת נגב תימנה**' שיהיה 'לכם' השפעות גשמיות עושר וכבוד עם ה'**פאת נגב**', החכמה שהיא בחינת דרום, בסוד 'הרוצה להחכים ידרים' (ב"ב כה:). ואמר: '**ממדבר צין**', שזכו לזה כשהיה הקב"ה רוצה ליתן להם התורה במדבר סיני: '**על ידי אדום**' שלא רצה לקבל, עי"ז היה לו להשי"ת ית"ש טענה עצומה, כאמור.

אמת ליעקב (להגה"ק בעל "מלא הרועים" זי"ע)

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

ראשית פתח מעלות הקדושה הוא הזריזות לעסק התורה, ומשם ואילך יוכל להתעלות מעלה מעלה

ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני. הנה היצר הרע כשמתעה את האדם מדרך הטוב חלילה בתחלה משים בלבו של אדם עצלות **ואם האדם לא יתגבר עליו בכל כוחו להיות זריז מתוך שהוא מתעצל לעמוד בבוקר לעבודת בוראו מתוך כך הוא בא לידי ביטול תורה ומתוך שאינו עוסק בתורה הוא בא לידי תאוות רעות חלילה, על כן העיקר הוא להתגבר על יצרו צריך האדם לעשות כל מגמתו ולראות שיבא לידי מדת הזריזות ומתוך כך הוא מזדרז את עצמו לעסוק בתורה והתורה מלמדו להזהר מתאוות רעות וממעשים רעים.** וזהו ביאור הכתובים 'ויסעו מרפידים' פירוש כיון שהסיעו עצמם מן הריפוי ידים היינו מן העצלות, 'ויחנו במדבר סיני' היינו תורה שהיו עוסקים בתורה. 'ויסעו ממדבר סיני', פירוש שעל ידי עסק התורה לא היו צריכים עוד לעשות תחבולות להתגבר על יצרם לעסוק בתורה רק בתחלה, ואחר כך נעשה דברי תורה ערבים עליהם והיו עוסקים בתורה כאדם העושה בשלו ואין מי שימחה בידו והיתה התורה מלמדם איך לשבר התאוה. וזהו 'ויחנו בקברות התאוה', פירוש שקברו את התאוה שלא היו מתאוים לתאוות רעות ח"ו.

עבודת ישראל

תפילה

תפילה אינה בקשת צרכי עוה"ז בלבד אלא גנוז בה עבודה רבה לגבוה, לעשות נח"ר להקב"ה כו'

וידבר וגו' אל ראשי המטות, דידוע דנשמת ישראל יש להם שורש למעלה ופרי למטה וכו' והנה כל תפלתינו הגם שמדברים מצרכי העוה"ז, כוונתו צריך להיות רק בשביל השורש שיתעלה למעלה מעלה בהשפעות אור הקדושה ממרום עליון כדי לעשות נח"ר להקב"ה שנעשה רצונו בכוונת הבריאה שיהא הדביקות ממטה למעלה וכו', **וחיינו לא יחל דברו – לא יעשה דבריו חולין כענין בקשת צרכי עוה"ז לשמה בלבד, רק ככל היוצא מפיו יעשה, שיהיה בבחי' עשיה ועבודה רבה לשמים ע"י קדושת אותיות התפילה.** (עיי"ש)

דברי חיים

אף זכות 'סור מרע' כשלעצמו מספיק שיהיה כח בתפילתו לפעול ישועות גדולות

לא יחל דברו היינו כי האדם צריך לידע בעצמו שכח הדיבור שיש בו הוא חלק אלקי ממעל וכו', וכשהאדם עושה את עצמו דירה נאה לשכינה הק', ועושה מצות ומעש"ט ואפילו כשאינו במדרגה הגדולה, אלא שהוא אוסר איסר על נפשו **היינו שאינו עושה דבר האסור והוא רק סור מרע, אז ממילא הקב"ה שוכן בו ואז כל היוצא מפיו יעשה** וגו', כי נודע שלכן אנו צריכין לומר כל התפלות בפה ולא די במחשבה כי הדיבור הוא בחי' מלכות ועולם העש' נגד מלכות, **ואנו רוצים שהש"י ישמע לקול תפילתינו ויתן את הדברים שאנו מתפללים עליהם להמשיכם לעולם העש', ע"כ צריך לומר בפה וכו'. ולכן אל יחשוב את 'דבריו', היינו כח תפילתו במו פיו חולין.**

שפת אמת

מי שבידו להתפלל להמתיק הדינים מעל ישראל ואינו עושה כן, נקרא חוטא

ויסעו ויחנו. רוצה לומר מה שנסעו מקדמונו של עולם קצת וקלקלו באיזה עולם. ויחנו פירש שהיה הצדיקים שביניהם מתקנים כנ"ל כו', ולפעמים היו ממתיקים הדינים שנתעוררו על ידי המעשה לא טוב. ולפעמים היו מעוררים רחמים כל עולם לפי ענינו # ולכן הצדיקים הבאים אחריהם יוצאים בעקבותיהם ועושים גם כן כמעשיהם בב' קצוות כנ"ל # וזהו מוצאי בקר רוצה לומר שהם ממציאים ופועלים רחמים הנקרא בקר # וערב תרנין הם הדינים הנקראים ערב וממתיקים אותם לרחמים ונמצא גם הם מרננים ברנה ושמחה ואור ליהודים אמן.

ומי שבידו להתפלל ולהמתיק אותם ואינו עושה זאת הוא נקרא חוטא כמש"ה גם אנכי חלילה לי מחטוא מחדול להתפלל כו', **שלא היה איזה דין חלילה על איזה אדם ולא היו ממתיקים אותו זה לא היה כלל, שלא היה המכשלה הזאת תחת ידם שיראו איזה דינין ולא היו מתפללים וממתיקים כי תיכף ומיד התפללו ופעלו בתפלתם הזכה ועובדות הכשרות להמתיק הכל ולהפכו לרחמים.**

נועם אלימלך

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רעותינו הקדושים עצי התמרים

וידבר משה אל ראשי המטות, ונ"ל עפ"מ שפי המפרשים על הא דדרשו חז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרם ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא, קשה הלא הקב"ה שומר משמרתה של תורה והרי כתיב ביומו תתן שכרו, ולא תלין פעולת שכיר, אלא דקיימ"ל אם שלח הבעה"ב שליח לשכור הפועלים אינו עובר על לא תלין, וידוע דהתורה נתנה לנו מפי הי עי"י משה א"כ הוי מצוות התורה עי"י שליח לכן ליכא חששא דלא תלין, והנה קיימ"ל נמי שאין בעה"ב עובר בליית אא"כ הפועל תבעו, אבל אם אינו תבעו אינו עובר, ובזה יבואר דמשרע"ה נתנבא בכה ואף בזה הדבר, כי בעת שאמר בבחיי כה אמר הי הוה עי"י שליח, ובעת שאמר בבחיי זה הדבר אשר צווה הי הוה השכינה עצמו מדברת מתוך גרונו בלא שליח, ולפי"ז נראה דלבני עליה אמר משה בבחיי זה הדבר אף דבזה הוה עי"י הקב"ה בעצמו ויתחייב בליית, מ"מ הרי אם הפועל אינו תבעו אינו עובר, והבני עלייה ודאי לא יתבעו שכרם בעוה"ז עולם עובר, ביודעם חן ערך שכרם המתוקן להם לעוה"ב בעלמא דקשוט, משא"כ להמון עם אמר משה בבחיי כה אמר הי דבזה הוה שליח מאת הקב"ה, וא"כ אף אם יתבעו שכרם בעוה"ז מקוצר שכלם, הרי אין הקב"ה עובר בליית כי שוכרם וציווים עי"י שליח.

(ישמח משה)

ויקצוף משה על פקודי החיל וגו'. אפשר לרמז כי כתיב כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו וגו', דידוע דעיקר המלחמה היא מלחמת היצר כמו שפירשי"י במלחמת הרשות הכתוב מדבר, ופי' המפרשים דהיינו מלחמת היצר דהרשות נתונה לכל אדם להטות לבו לטוב או להפכו והבחירה חפשית, וצריך האדם שידמה בעיניו מדי יום יום שבא ללחום מלחמתו ולא ידמה שכבר גבר על יצרו ושב ממלחמתו, וזש"ה כי תצא למלחמה על אויביך, שתדע שאתה יוצא למלחמה על היצה"ר אז ונתנו הידך, משא"כ אם ידמה בעיניך שאתה שב ובא מהמלחמה, וזש"ה ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה, כלומר שנדמה להם שכבר באו מצבא המלחמה והם צדיקים גמורים, כי כבר אמרו ע"ז חז"ל אפי' כל העולם אומרים צדיק אתה תהא בעיניך וכו'.

(ייטב לב)

☆

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. וי"ל בהקדם מה דאיתא ביורה דעה הלכות צדקה (סימן רנ"ח ס"ג), כתב הרמ"א ז"ל אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו, ואין צריך אמירה וכו', ויש אומרים דאם לא הוציא בפיו אינו כלום. ואמרתי דהא דלא מהני אם חשב

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינ"ק עצי התמרים

הסימן הנכון של רועה ישראל הנאמן, שאהוב על יראי ה' ושנוי להערב רב

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא. וברש"י ד"ה **וימסרו. להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבין על ישראל** כו'. ודברי רש"י תמוהין, שהרי אצל 'עוד מעט וסקלונו' נאמר זאת על "העם", שהם ערב רב, ורק הם שרצו לסוקלו, ואילו בפרשתנו שלא רצו לילך למלחמה היו אלו הצדיקים, בכדי שלא ימות משה, ועוד יש להבין מהו שבחם של הרועים, והרי שבחן של ישראל הוא, שבחרו שלא להלחם בשונאיהם המדינים, ובלבד שלא ילקח מהם משה, וביותר יש לתמוה, שהרי כשאמרו עוד מעט וסקלוני, היה זה מפני שלא היה איכפת להם במיתתו, והרי שלא היה אהוב עליהם בשעה זו.

אך יש לבאר דברי רש"י באופן אחר - **ויסוד דברים אלו שמעתי מהגה"ק מהר"י ט"ב אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, ונתבארו כאן הדברים בעזהשי"ת באר היטב** - ודקדק עוד בהלשון "רועי ישראל", שנוהגים את צאנם ואינם מונהגים על ידי ישראל, ולכן לא יגורו מפני איש, ומתריעים ולוחמים לתקן ולגדור פרצות הדת, ולא ישובו אחור מפחד תקיפי הקהל, וממילא אהובים הם דוקא על הצדיקים, ואילו הרשעים שונאים אותם עד שרוצים לסקלם. **וזהו שפירש"י שבחם של רועי ישראל, שאינם כמנהיגים הנמשכים אחר העם, ומשתדלים לשאת חן בעיני תקיפי העדה, ומעלימים עין מלתקן ולחזק בדקי הדת, ואדרבה בהיותם רועים נאמנים לעמם, מוסרים הם נפשם להלחם נגד כל המהרסים ומחבלים בכרם ה', ומשניאים עצמם בכך על הרשעים וזהו שבחם, כי בהנהגתם זו מוסיפים ומעמיקים הם בלבות הצדיקים רחשי אהבה כלפיהם, בעוד שמשנאי ה' כמו ערב רב ישנאום בתכלית השנאה.**

טעם ודעת [למרן פוה"ד הגר"מ שטערנבוך שליט"א ראב"ד י"ם] (מטות, דף קנ"ז)

בלבו זהו דוקא אצל פשוטי עם שמחשבתם עשוי להשתנות, אבל אצל צדיקים שאין חושבים במחשבתם רק מה שהוא רצון הבורא, בודאי אצלם די בזה אם נודרים אף במחשבה בעלמא. וז"ש איש כי ידור נדר להי', דהנה איש נקרא האיש המורם מעם, דאצלו יחשב נדר, אף שהוא רק להי' בלתי לבדו, שאין לזולתו שום ידיעה כלל, והיינו אף שהוא רק במחשבה לבד נדרו נדר גמור, אבל מי שאינו במדרגה זו צריך לשבוע שבועה ולאסור איסור על נפשו, ורק ככל היוצא מפיו יעשה, להוציא בשפתיו, כי על ידי המחשבה לבד אינו נחשב לנדר רק כשהוציא בשפתיו.

(קדושת יו"ט)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויובן דאיתא במדרש בשעת מתן תורה ראו ישראל מלאכי השרת עשויים דגלים והתאוו להם ומלא הקב"ה משאלותם, אך איתא במדרש אחר להיפך כי התאוו לשור שבמרכבה ועשו העגל, וכתב בחת"ם לבאר דהמתאוים לשור שבמרכבה היו שארי ישראל, אבל משה ואהרן הם התאוו לדגלים, ולכן אחר פרשת הדגלים אמר הקב"ה, ע"כ, וזהו הביאור אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאות"ם, רומז על ענין הדגלים כמו שדרשו חז"ל אין דגלים אלא צבאות שנאמר דגל מחנה יהודה לצבאותם, וע"ז אמר הכתוב ביד משה ואהרן, ללמדינו שזכו בנ"י לענין הדגלים רק בזכות משאלותם של משה ואהרן, אשר התאוו לזה בשעת מתן תורה כאשר ראו מלאכי השרת עשויים דגלים, ומלא הקב"ה משאלותם.

(ברך משה)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'. ונראה לפרש לפי מה שכתב בנועם אלימלך לתרץ טענת או"ה שבני ישראל בטלין ברוב לגבייהו כי אתם המעט מכל העמים, עפי"מ דקי"ל דבדבר הדבוק צריך ביטטול כנגד כל הדבוק, וכאשר בנ"י עושים רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית"ש, וכשאנו דבוקים בו ית' אינם יכולים לבטל אותנו ע"כ, והנה כתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וכתב בעצ"ח דהכוונה בחנייתם ובמסעם היה בהם השראת השכינה ע"ש, וא"כ י"ל דלהכי לא נתבטלו בנ"י ברוב האומות אע"ג דניידי, משום דהשכינה שרויה בהם והיו דבוקים בו ולכן לא יכלו האומות לבטל אותם, וזהו ביאור הכתוב אלה מסעי בנ"י אשר יצאו בנ"י מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, והביא בילקוט ראבוני שנרמז כאן שאר הגליות שעתידין היו להגלות כי אלה מסעי בני ישראל ר"ת אדום מדי בבל יון ע"כ, ולכן מאחר שיגלו בנ"י בין האומות ונתבטל קביעותם נתעורר החשש שמא יתבטלו ברוב האומות, ע"ז המשיך ואמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', דהשכינה הקי שרויי עמנו ואנחנו דבוקים בו ית"ש ע"כ אינם יכולים לבטל אותנו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

רמזי שמות הפרשיות לימי ענינו וגלותינו, וגאולתינו ופדות נפשינו בב"א

'**מטות מסעי דברים**', **המה תמיד בין המצרים, לאפוקי** 'פנחס' **דלאו בכל שנה הוי בין המצרים. נ"ל רמז לתמידין הללו בעוה"ר**, כי בחורבן בית המקדש נאמר ותרד פלאים (איכה א, ט), השליך משמים ארץ תפארת ישראל (איכה ב, א), ואין מטה יותר מארץ, כמ"ש (תהלים מד, כו) כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה דף ט"ז ע"א) כשהן עולין עולין עד כו', וכשהן יורדין יורדין עד לעפר, והיינו מטה מטה שני חורבנין. והיינו '**מטות**' ר"ל שני פעמים מטה מטה, כי ידוע כי בתחילה גלו לבבל או לרומי, אחר כך גם שם לא עמדו ונתפזרו כידוע מהרמב"ם, ויסעו ויתהלכו מגוי אל גוי ומממלכה לממלכה, והיינו '**מסעי**' ואחר כך '**דברים**' נתקיים בהם כל דברי נביאים שנתנבאו פורעניות דברים קשים כגידין, כי דבור לשון קשה כי כבר נתקיים הכל. אחר כך הגיע עת לחננה '**ואתחנן**' כי מקודם שנתקיים דברי נביאים שתם תפילתם, סכות בענן לך מעבור תפילה (איכה ג, מד). '**עקב**' הסוף יהיה '**ראה**' יראו כל בשר כי גאל ה' את עמו, חשף את זרועו קדשו (ישעיה נב, י). '**שופטים**' יכונו ללצים שפטים (משלי יט, כט), שבט מוסר לגיו כסילים מצירי ישראל למשנאי אשלם (האזינו לב, מא). '**כי תצא**' יצאו כל צבאות ה' מארץ גלותם. '**כי תבא**' את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה (תבא כו, א), כי יקבצנו לארצנו, ואז אתם '**נצבים**' כולכם לפני ה' אלקיכם (נצבים כט, ט), כי יעביר רוח הטומאה מן הארץ ומל ה' אלקיך את לבבך כו' (שם ל, ו), ולא יהיה עוד שורש פורה ראש ולענה איש אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלקיך (שם כט, יז). ואז '**וילך**' לשון יחיד ויחן ישראל כולם בלב אחד לאביהם שבשמים, וילך איש ישראל ממדריגה למדריגה, כענין שפירשו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ג, ז). ועל פי מה שפירשתי בהפטורת שמות (ישעיה כז, ו) הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל, ואז יהיה מדריגת ישראל בשמותם דהיינו למעלה ממלאכים כי שרית עם אלקים (וישלח לב, כט), כמו שאמרו חז"ל עתידין ישראל שיהיו מחיצתן לפנים ממלאכי השרת, שנאמר (בלק כג, כג) כעת יאמר ליעקב כו' (במדב"ר פ"כ, כ). ואחר כך '**האזינו**' תורת אלקינו, כי דרוש ידרוש לעמו, ופעמינו ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין, והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל, כ), כאמרם (ע"ז דף ב.) יקח הקב"ה ספר תורה בחיקו ויגלה טעמי תורה. אחר כך '**וזאת הברכה**' עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד, ג), והוא הברכה האמיתית עדי עד ולנצח נצחים עולם הבא אחר התחיה. אחר כך '**בראשית**', כי יחדש עולמו ונעוץ סופו בתחילתו אשרי המחכה ויגיע אמן. **ישמח משה** (דברים ד"ה עוד נ"ל)

פנינים מתורתן של מרן רבי"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' (ל ב). פירש"י נאמר כאן זה הדבר, ונאמר בשמוטי תון (ויקרא יז ב) זה הדבר, מה להלן נאמרה לההרן ולבניו ולכל בני ישראל וכו', אף זו נאמרה לכולם. ויש לעיין למה כאן מדוע נאמר קרא הכא וידבר משה אל ראשי המטות, דמשמע מזה שלא נאמרה פרשה זו רק לראשי המטות בלחוד.

ונראה לפרש דמלינו לפעמים כי היכי הרע מסית את האדם לעבור על רצון בוראו, על ידי שמפתהו ומראה לו כי זה יעשה מצוה גדולה, כגון נדר דלפי ראות העין הוא מצוה גדולה לעשות לעצמו גדר וסייג בשום ענין בעבודת הבורא, אבל בשמת אמרו (נדרים כב.) הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן, עוד אמרו (במדב"ר פכ"ג ס"ק) כי יגאי המלך היו לו ס' אלף עיירות, וכולם נחרבו עבור שבועת אמת.

ובזה יבאר כוונת רשי"ל, שאמר כאן זה הדבר ובשמוטי תון זה הדבר, ואנו נלפיון דכמו בשמוטי תון הגם שנראה כמצוה גדולה, שהרי הוא מעלה קרבן לה', מכל מקום אליצף למשת עבירה היא בידו ותייבים עליה כרת, כן הוא לענין נדרים, דעל פי רוב אין זה מצוה (ע' נדרים ח. ט:), הגם דלפי הנראה עושה זה מצוה גדולה, ודבר זה נמסר רק לראשי המטות להורות מתי הוא מצוה ומתי הוא עבירה. ולזה אמר הכתוב, וידבר משה אל ראשי המטות לייקא, לבני ישראל לומר ז"ה הדב"ר אשר צוה ה', שראשי המטות ילמדו את בני ישראל בכל דבר אם זהו בכלל מצוה שצוה ה' או לא.

דרשה בק"ק הוניאד יצ"ו, הובא בעטרת יהושע
פ' חקת עמוד צט, ופ' עקב עמוד מט, אשר שמע בעצמו מרבינו ז"ל באותה דרשה

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד וגו', ויבואו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה וגו', אם מצאנו חן בעיניך יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה אל תעבירנו את הירדן (לב ה-ה), ומאחר כתיב (פסוק לג) ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון מלך האמורי וגו'. ולכאורה קשה דהם מתחלה לא בקשו אלא משה לבני גד ובני ראובן בבקשת מאוחה מעבר לירדן, אם כן למה הוסיף משה בעת הנתינה לתת את עבר הירדן גם לחצי שבט מנשה בן יוסף.

אך הענין הוא, כי משה רבינו חשב בזה לבני גד ובני ראובן, דתדעו שבכל מקום שמתייבים ישראל נרין שתשרה שם קדושתו של יוסף הצדיק, ועל כן אי אפשר לשתי שבטים משראל להתייצב בעבר הירדן מבלי שילכו עמם מבני בניו של יוסף הצדיק, בכדי שישריהו שם נטיעה מקדושת יוסף הצדיק להיות להם לשמירה על המקום. ולכן אף שחצי שבט המנשה לא ביקשו לגאול מעבר לירדן כלל, עם כל זה נוסף משה לילך עמהם, משחר שהמה מבני בניו של יוסף, כדי להיות שמה שמירה על המקום שיהיו להתנהג שם בקדושה כראוי.

וכמו כן הוא בענייננו, שבאנו הנה למדינת אמעריקא שהיא ארץ מלאה טומאה וזוהמא, נריכים לראות שבכל מקום תשרה קדושת יוסף הצדיק, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (הל' יו"ט פ"ו הכ"ח) דבכל פעם שיש קיבוץ בני ישראל נריכים להעמיד שוטרים שישגיחו על כל עניני קדושה, עיי"ש.

מתוך דרשה באסיפת מלמדים, מפי הרה"ח ר' מרדכי שוואַרץ ז"ל

[ומן הראוי לציין, כי ידוע שגם בקרב הקהילה קיים רבינו ענין זה, ולשורך זה מינה את הרה"ח ר' יחזקאל ווערצבערגער (משמש) ע"ה להשגיח על עניני חלו, וכמה פעמים שמל חותו רבינו 'וואס טוט זיך מיטן חלי שבט המנשי' (ע' דברים כט ז).

ובן יסופר, כי בתקופה הראשונה לאחר שהעתיק רבינו מקום מושבו לעיר קריית יואל י"ו, הגיעו לפניו ראשי הקהילה את התקנות שתיקנו בכל ענייני הנישואים, וכשעיין רבינו בזה אמר, 'מ'האט פארגעסן

פון די ערשטע מקום, יעדע מיידעל ישוב לתוך המקדש קדושת יוסף הצדיק'. ומכן פקד רבינו למנות 'וועד הנשיעות' שיעמדו על משמרת הקודש. (מפי הגה"ח ר' אלימלך שלמה שווארץ שליט"א שו"ב)].

אגב, יש לציין לכאורה זו מתאמרע משמיה דהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה, וכמו שהובא בספר יד כהן (להרה"ג ר' יצחק דוד הכהן פריעדמאן זי"ע, רמה"כ פפפע יג"ו) בפרשתן בשם מותנו הרה"ח ר' שלמה גפן זי"ל מה שמעת מפי הגה"ק מהר"ש מבעלזא עובדא מרגלמימלע זי"ע, איך שפעם אחת היה במרחץ בקרבות ביחד עם הרה"ק מבעלזא זללה"ה, ובעת טבילת רבני תורה דקדק הרה"ק מבעלזא זללה"ה מדוע הוסיף משה ליתן את עבר הירדן גם לחצי שבט מנשה, הלא הם לא ביקשו את זה כלל.

וביאר, דמה שביקשו בני גד ובני ראובן להשאר בעבר הירדן, היה מפני שידעו ובינו ברוח קדשם כי לעתר זמן יגלו ישראל ויוכרחו להתגורר בארץ לא להם בעבר הירדן, ועל כן גמרו בדעתם במסירות נפש להשאר מעבר לירדן, כדי לעשות הכנת הקדושה לדורות הבאים שיוכלו להחזיק את עצמם בחיות דקדושה במשך זמן גלותם כאשר ירחיקו נדוד מארצם לעבר הירדן, ומשה רבינו תפס כוונתם הקדושה, לך ידע והבין כי להועיל מכח על הפועל מסוגל רק שבט יוסף שגדול כוחם במדת היסוד, על כן שלח משה לחצי שבט מנשה שישארו שמה, כדי למלאות כוונתם הקדושה של בני גד ובני ראובן, עכ"ל.

[**ושיפר** הגה"ק מרגלמימלע כי בשמעו קושיא זו, הלטער למה לץ עלתה לו מעולם קושיא זו, הלא הוא בעמת דקדוק עצום, ואמר: 'אין לך אוזן נייגעריג גענוגן לו הערן דעם תירוץ, דעם תירוץ איז נאך בעסער, אפילו מציקל רבי"ם, מבער גוט']

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם (לג ב). צריך ביאור למה שינה הכתוב מרישיה לסיפיה, דמתחלה הקדים מוצאיהם למסעיהם, וגם ממשיך בזאתרו על פי ה', ואחר כך הקדים מסעיהם למוצאיהם, ולץ ממשיך לומר על פי ה'.

ואפשר לומר בדרך רמז, דבץ הכתוב לפרש שיימתי הוא הנסיעה על הדרך לרצון לפני ה', כי אדם שנוטבר לו מובחתו, ולכן הוא נוסע בחלה מסעי בכדי לקבוץ הון לשם מובחתו, זהו לרצון לפני ה', אבל מי שנוסע על מס הדרכים בכדי לקבוץ הון שיוכל להוציא הוצאות שונים הכרחים, זהו לץ לרצון לפני ה'.

וזהו שרמז הכתוב כאן, את מוצאיהם, כלומר מי שים לו הוצאות ומובחת, ולכן למסעיהם, הוא נוסע בחלה מסעי, דזה נאמר על פי ה', שמעשיו טובים ויצרים בעיני ה', אבל ואלה מסעיהם למוצאיהם, דמי שנוסע בכדי לקבוץ הון שיוכל להוציא ולפזר מעות בשביל דצרים שונים הכרחים, בזה לץ נאמר על פי ה', כי נסיעה זו איננה רצויה לפני אדון כל.

זכרון איש ח"ל פרק כ עמוד קצ

ובדאי להעתיק סיפור הדברים שבשביל כך אמר רבינו רמז זה, כי רב אחד בגא"ק מקרובי משפחת רבינו נסע לפעמים על פני עיירות לאסוף כסף לפרנסת אנשי ביתו, ופעם אחת בהיותו על אם הדרך איקלע לאיזה עיר, וקנה שם כמה כובעים [בזיבער היטן], ובדרך חזרתו נסע לאוהעל לרגל יומא דהילולא דמרן היעמת משה זי"ע, וגם רבינו בץ להשתטח על ציון קדושים, והרב ההוא הלך לקחת ברכת שלום מרבינו, ובתוך דבריו סיפר לו בתמימותו שנסע לקבץ מעות בשל אחי"י לצורך פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, והשליח בדרכו ועלה בידו לקנות גם כמה כובעים.

ורבינו תמה על דבריו ושאל אותו, וכי נסעת לאסוף כסף מבני העיירות בשביל לקנות לך כובעים. והלה שאל בתזרה לרבינו, וכי אין רבינו נוסע לשנות בעיירות בכדי לקבוץ סכומי כסף. השיב לו רבינו, דכשאר מנטבריס מובחתי ממעשי הלדקה והחסד על למוד, גו אני מוכרח לנסוע על פני העיירות בכדי לשלם החובות, אבל מעולם לץ נסעתי בכדי שיהיה לי כסף לקנות ערכי. והתגלל אומו הרב שגם הוא לץ נסע לאסוף כסף כדי לקנות כובעים, רק שהחיותו על אם הדרך מצץ הזדמנות טובה לקנות את הכובעים. ועל זה נענה רבינו ואמר, שעכשיו עלה לו ברעיונו לפרש מאמר הכתוב בפרשתן - אלו הם פרשת מסעי - וילכתוב משה וכו'.

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

או השבע שבועה

בין החסידים שהיו מסתופפים בצלו של הסבא משפולי היה איש חסיד אחד עשיר ובעל עסקים אבל הי' חשוך בנים ל"ע והיה מפציר תמיד ברבו שיתפלל לה' שיושיעו בפרי בטן, פעם אחת בא החסיד להצדיק והחליט בדעתו כי לא ינוח ולא ישקוט ויציק להצדיק עד אשר יבטיח לו שיוושע בזש"ק והצדיק היה דבוק אז במחשבותיו בעולמות העליונים וכשהתחיל החסיד להפציר בו כדרכו אמר לו הצדיק: הנח לי עכשיו כי אני עסוק עתה בענינים העומדים ברומו של עולם לטובת הכלל ואין הזמן גרמא כעת לעסוק בענין הפרט מכיון ששמע החסיד כך אמר בלבבו: בוודאי עתה היא עת רצון ולכן עוסק הצדיק עכשיו לטובת הכלל ובכן לא אזוז מכאן עד שימלא בקשתי וכן עשה שלא הניח להצדיק להתעסק במחשבותיו ועמד ובלבל אותו בבקשתו הצדיק התחנן לפניו שיניח לו והתרה בו כי יתחרט באחרונה אבל החסיד לא שמע לקול רבו ויפצר בו מאוד ולבקש על נפשו עד אשר חרה אפו של הצדיק ואמר: אני נשבע כי לא יהיה לך בנים לעולם החסיד עמד נרעש ונפחד מהדברים הללו והלך משם בפחי נפש. לימים נסע אותו חסיד לרגל מסחרו לעיר קוריץ ואחרי שגמר עסקיו הלך לביהמ"ד שבו התפלל הרה"ק ר' פנחס מקוריץ שלא נתפרסם עדיין לצדיק אבל החסיד הזה היה בר דעת וכשראה התנהגותו הכיר בו שהוא בעל מדרגה שאל החסיד לאנשי העיר על מצבו של ר' פנחס ואמרו לו כי הוא עני גדול ובביתו אין לחם לאכול והימים ימי חודש ניסן וימי החג ממשמשים ובאים ואין לו אפילו שוה פרוטה לצרכי יו"ט הלך החסיד אל בית הצדיק ושאל את אשר אם יש לה צרכי החג וכשהשיבה בשלילה הוציא החסיד את צרור כספו ונתן לה לכל צרכי החג וציוה להכין הכל בהרחבה כי הוא חפץ להתאכסן אצלם בחג וביקש ממנה שלא תספר לבעלה עד ליל התקדש החג וכן עשתה, ערבי פסחים סמוך למנחה הלך הרב הקדוש לביהמ"ד להתפלל והחסיד היה באותה שעה בבית הצדיק והכין שולחן ערוך ומטה מוצעת להסב עליו והדליק נרות רבים עד שנתמלא הבית כולו אורה ושמחה וכשבא הצדיק אל ביתו וראה הכל מוכן כמנהג בעלי בתים חשובים שמח מאוד ושאל את אשתו מאין לקחה את כל אלה והשיבה שהאורח הזה הכין את הכל נתן הצדיק שלום להאורח ולא שאל אותו דבר וערך את הסדר בהתלהבות ובדביקות קודש נפלאה והחסיד מתבונן ורואה כי איש אלוקים קדוש הוא אחרי שני הכוסות הראשונות באמצע הסעודה פנה הצדיק אל האורח ואמר: מה לך פה ומה שאלתך וינתן לך סיפר לו החסיד את כל המוצאות אותו אצל הסבא משפולי וביקש מהצדיק להשיב שבועותו של הסבא משפולי ולברכו שיוושע בזש"ק נאמר לו ר' פנחס אם יש לי איזה זכות בשמים אז נשבע לך כי בשנה הזאת תלד אשתך בן זכר וסיפר הרה"ק מרוזי'ן שבאותו שעה שהצדיק ר' פנחס נשבע נעשה רעש גדול בפמליא של מעלה מי נדחה מפני מי שמצד אחד יש השבועה של הסבא משפולי ומצד שני השבועה של הרה"ק ר' פנחס מקוריץ ובכן שבועתו של מי צריכה להתקיים ופסקו הדין בבי"ד של מעלה "שמי משני הצדיקים שלא נשבע מעולם אפי' על אמת שבועתו קיימת" ובדקו ומצאו כי ר' פנחס לא נשבע מעולם וקיימו את שבועתו ובאותה שנה נפקדה אשת החסיד וילדה בן זכר, וסיים הרה"ק מרוזי'ן, בואו וראו עד כמה שאין להתעקש נגד צדיקים ונגד גזירתם שהרי נכדו של אותו חסיד שנולד מכוח שבועתו של ר' פנחס מקוריץ הוא שהלשין נגד האחים הקדושים מסלאוויטא והיה מסור ועוכר ישראל.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ישרים, ברוך צחות ומליצה נאמרים

ויסעו מחרדה ויחנו במקהלות. יש לפרש בדרך צחות קצת על פי מעשה שהובא בסה"ק שער יששכר כו' וז"ל שם עפ"י המקובל אצלינו בשם זקני הגה"ק מראפשיץ זי"ע בעל זרע קודש מעשה בחסיד אחד (ונודע אצלינו מי הי' החסיד שהי' אז) שהסתופף בצלו בש"ק בביהמ"ד שלו שהתפלל בין העולם. ובעת שהי' הבעל תפלה והציבור אומרים בשב"ק בפי ישרי"ם תתרומם הי' אותו החסיד מהרהר בלבו (בענוותנותו) מה אני בכלל ישרי"ם, וא"כ אין לו חלק לרומם השי"ת בפי ישרים, ועי"ז נפל בלבו ונתעצב אז ובאומרו ובשפתי צדיק"ם תתברך נמס לבו עוד יותר כי בכלל צדיק"ם בודאי אינו, וכן להלאה. ואח"כ כשהתחילו הצבור בקול רעש שהיו מתפללים שם, ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל, חשב הלא אני ג"כ בכללן, ע"כ יש לי חלק להיות ברנה יתפאר שמך מלכנו וכו', והתפלל עמם בחשק דקדושה כראוי, זה הי' במחשבתו בעת התפלה בש"ק, ואיש לא ידע מזה וגם לא גילה זאת לשום ב"א מה שעלה במחשבתו.

אח"כ בסעודת צהרים בש"ק נתן לו זקני הקדוש מראפשיץ כוס יין ואמר אתן כוס יין לבעל 'המקהלות' (פארן מקהלות'ל בלשון אשכנז ובלשון צחות), והעולם לא הבינו דבריו וחידותיו, אך החסיד הלז הבין בלבבו וידע מיד את הרוה"ק של רבו אשר הגיד לו בפירוש מה הי' במחשבתו וכוונתו בשעת התפלה ע"כ שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע ע"כ דברי קדשו בספ"ק שער יששכר. **ובזה יש לומר בדרך צחות ויסעו מחרדה שהי' בו מקודם חרדת התפלה, אך ויחנו שהיה נח דעתו במקהלות כשהגיע ליובמקהלות עמך ישראל.**

חיי צבי

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל בביאור הענין שמיתת משה היה קשור בנקמת מדין דהנה משה רבינו נענש שימות במדבר ולא יכנס לארץ ישראל משום שעבר על עשה, שאמר לו הקב"ה שידבר אל הסלע והוא הכה, ואי' בגמ' מנחות שעל עשה מענישים רק בעידן ריתחא (ע' רי"ף הלכות ציצית י"ד), והנה אמרו חז"ל (ברכות ז.) כל ימי בלעם הרשע לא כעס הקב"ה כדי שלא יוכל לכוין את אותה שעה שהקב"ה כועס, ולקלל את ישראל, וא"כ כיון שלא היה עידן ריתחא כל זמן שבלעם הי' חי, א"כ לא היה יכול להעניש את משה, ולכן רק אחרי נקמת מדין כשהרגו את בלעם בחרב אז תאסף אל עמך מפני שיוכל הקב"ה לכעוס ולהענישו על עשה.

(עדות ביהוסף)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. י"ל דהנה המפו' תירצו מה שיצאו ישראל טרם נשלם הזמן של ת' שנה לפי שהמלאכים השלימו כדאיתא במדרש ילקוט (שמות יב, רב) ביום ההוא יצאו כל צבאות ה' גם מלאה"ש יצאו ממצרים, ואיתא ב"אלשיך" שלכן לא היה גאולת מצרים ע"י אחר אלא ע"י משה כי משה היה במדרגת מלאך והואיל והמלאכים השלימו הזמן והיו צריכים לגאול גם אותם ורק מלאך יכול לגאול המלאכים, וז"ש "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים" לפי הזמן ולמה יצאו לפני הזמן "לצבאותם" שהמלאכים השלימו ולכן היה צריך להיות הגאולה "ביד משה ואהרן" דווקא כי משה היה במדרגת מלאך.

(לקוטי נפתלי)

☆

ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלוהיהם עשה ה' שפטים. ולכאורה מה ענין זה לזה: אשר הכה ה' בהם כל בכור – ובאלוהיהם עשה שפטים, והנה, רש"י ז"ל פירש "ומצרים מקברים" טרודים באבלם, ולכאורה, מאי אתא לאשמעינן בזה שהיו טרודים באבלם. וי"ל, דהנה איתא בכל בו (סי' קיד פ"ב דף פח) דאין מתאבלים על הבכורים, דסתם בכור הוא קדש לאלוקים, ונחשב כאילו אינו שלו (ע' ב"י ורמ"א יו"ד סו"ס שעד) וזה הטעם שיך דווקא אם קדוש הוא לאלוקים, ואז אין לו להתאבל עליו, אבל אם הוא מסופק שיש לו אלוק ח"ו, אז שורת הדין נותן להתאבל עליו. וזהו שאמר ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור, דהיינו שהיו טרודים באבלם על מיתת בכוריהם, כפירש"י, ואם תקשה הלא אין מספידין על הבכור, לזה אמר "ובאלוהיהם עשה שפטים" וכיון שגם אלוהיהם לקו, א"כ אין להם שום נחמה שהוא קדוש לאלוהיו, ולכן שפיר היו טרודים באבלם על בכוריהם.

(כסף נבחר)

דורש טוב

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח וגו', ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' (לא, יא-יב) **קשה דכבר כתוב למעלה ואת כל חילם בזזו, ולמה חזר ואמר שלקחו את כל השלל ואת כל המלקוח. וגם למה אמר את כל השלל, מלת 'כל' כשפת יתר הוא.**

ונראה דהנה קשה למה צוה אלעזר להגעיל את כל הכלים, הא ודאי היו כמה כלים שלא נתבשלו בהם מעולם, כ"ש שהיו כמה כלים שלא נשתמשו בהם באותו יום א"כ הוי נותן טעם לפגם, א"כ לדעת הרמב"ם וסייעתו דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא מן התורה, א"כ למה צריכי הגעלה. **ותו הא קי"ל** [יו"ד סי' קכ"ב, ס"ו] סתם כלים אינן בני יומן א"כ לא היה צריך הגעלה כלל, כי היה על כל כלי ספק אם נשתמשו בו באותו יום. תו קשה למה רק כאן הזהירם על ההגעלה ולא אצל מלחמת סיחון ועוג שגם שם בזזו כלי תשמישם.

ונראה דהנה קי"ל במסכת פסחים [דף י.] בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור, והלכו שני בני אדם כל אחד על דרך אחר, אם באו לשאול בזה אחר זה שניהם טהורין, דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. אבל אם באו לשאול בבת אחת שניהם טמאים, והטעם משום דהלא ממה נפשך אחד טמא, ואיזה מהם תטהר יותר מחבירו, וע"כ מטמאים את שניהם.

א"כ י"ל כיון דהביאו את "כל" השלל אל המחנה, והיו כל הכלים ביחד אף שאח"כ ציוה השי"ת להחזיר לכל אחד מה שהביא, כמו שמבואר בפסוק יתר הבז אשר בזזו עם הצבא וגו', לא היה אפשר להכשיר את כל הכלים, דבודאי יש בהם שנשתמשו בהם בו ביום, **וכיון שהזהירו להם בבת אחת צריכין כל הכלים הגעלה.**

אבל במלחמות סיחון ועוג דכתיב מלבד הבהמות אשר בזזנו ושלל הערים אשר לכדנו, דהיינו שכל אחד בזז לעצמו ולא הביאם ביחד, היה כל כלי ביד הבוזז אותו, וסתם כלים אינן בני יומן לכך לא הזהיר אותם, רק כאן שהביאו הכל יחד למקום אחד תו לא שייך לתלות בספק ולכן נצטוו דייקא כאן על ההגעלה וא"ש.

פנים יפות

תודה וקול זמרה

תהי נא ברכותינו עטרה, להביע ברכת מזל ברגשי הוקרה, למע"כ הרבני הנגיד היקר מפז
ותיק ועושה צדקה וחסד לתפארה, בונה ומקים עולמות של תורה, לכל דבר קודש לבו ער וח
דואג ותומך נלהב למען קהילתינו הק' בכל עת ועונה, ברוח נאמנה, מוכתר בכל תוא
הוד והדר פעלו במעשיו הכבירים והמפורסמים למען קהילתינו הק' בוויליאמסבורג המעטיר

הרבני הנגיד הנכבד והנעלה, נחמד למטה ואהוב למעלה

מוה"ר אברהם בראך הי"ו

מראשי קהלתינו הק' בעואב"ד ווילליאמסבורג יע"א

ומצידתו פרוסה לקהילתינו הק' ומוסדותי' פה ארה"ק יצ"ו

לרגל שמחת הולדת נכדו ני"ו בסימן טוב ובמזל טוב

אצל חתנו היקר והנעלה, פאר המדות והמעלה, אין בו אלא חידושו, אברך כמשמעו וכמדרשו

מוה"ר וואלף מאיר ווייס הי"ו

ממובחרי רבני כוללינו בווילליאמסבורג יצ"ו

והברכה אחת הוא להורי הורים, בראותם יחד נחת דקדושה לדור דורים

ה"ה הרבני הנגיד הנכבד

מוה"ר שמואל חיים בראך הי"ו

מרביץ תורה ברבים ומנכבדי ופארי קהלתינו הק' בעיר בארא פארק יצ"ו

הרבני החסיד הנכבד

מוה"ר חיים יהושע געלבשטיין הי"ו

ראה"ק דק"ק עצי חיים סיגוט בווילליאמסבורג יצ"ו

ושגורה בזה ברכותינו ואיחולינו, קדם מעלת כבוד ידידינו, שמשמחה זו יושפע לו
רב ברכות ושובע שמחות, ורב תענוג ונחת, מכל יוצאי חלציו שיחיו בבת אחת,
וזכות מעשיו הטובים יגן בעדו ובעד כל אשר לו, וישלם ה' פעלו.

המברכים מריחוק מקום וקירוב לב אסירי התודה

הנהלת הקהילה

בני ברק יצ"ו

תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹקָיו וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(המשך משבוע בעבר)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר הי' מאמרינו בשבוע העעל"ט בביאור השייכות של אליהו הנביא זכור לטוב, למצות ברית מילה, ועל שם זה נקרא 'אליהו מלאך הברית', ובענין המנהג המקובל בברית מילה להכין כסא להסנדק, וקורין על זה "זה הכסא של אליהו הנביא זכור לטוב", וכמבואר בשו"ע יו"ד (סימן רס"ה סעי' י"א): "נוהגין לעשות כסא לאליהו שנקרא מלאך הברית" עי"ש, ויסוד הדברים מבואר ב'טור' (שם): "ונוהגין על פי המדרש לעשות כסא לאליהו על שאמר (מלכים א, יט) קנא קנאתי לה' כי עברו בריתך בית ישראל, אמר לו הקב"ה חייך שאין עושין ברית מילה עד שתראה בעיניך, מכאן התקינו חכמים לעשות כסא לאליהו שהוא נקרא מלאך הברית", עי"ש. וכעת נמשיך לחקור האם בעינן לכסא של אליהו הנביא אשר הסנדק יושב עלי' רק כסא אחד המשמש לשניהם, או ב' כיסאות, דהיינו לייחד כסא אחד לאליהו הנביא, וכסא אחד לסנדק. וגם איה מקום כבודו של ה'כסא של אליהו' בשעת הברית.

ב'זוהר' הק' (ח"א דף צג.) כתיב: "בזמנא דבר נש אסיק בריה לאעליה להאי ברית, קרי קב"ה לפמליא דיליה ואמר, חמו מאי בריה עבדית בעלמא, ביה שעתא אזדמן [ליה] אליהו, וטאס עלמא בד' טאסין ואזדמן תמן, ועל דא **תנינן דבעי בר נש לתקנא 'כרסייא אחרא' ליקרא דיליה**, ויימא דא כרסייא דאליהו, ואי לאו לא שרי תמן, והוא סליק ואסהיד קמי קב"ה" עי"ש, משמע מזה לכאורה דמייחד "כורסייא אחרא" דהיינו כסא אחר ומיוחדת לאליהו, וכן דייק ב'ביאור הרד"ל' על פרקי דר"א (פכ"א הוספות רד"ל אות י"ב).

ודברים יותר מפורשים איתא ב'זוהר' הק' (ח"ב דף קס"ט) וזלש"ק: "כגוונא דא, בכל גזירו דברית לתתא, אצטריך לאתקנא כסא אחרא בשפירו, למארי קנאה דברית קיימא דאתי תמן" עי"ש. ובספר 'אור יקר' [מכת"י הרמ"ק ז"ל] (כרך י, עמוד ק) מצאתי הביאור על דברי הזוהר הללו: "אין הכסא עצמו מספיק, אלא כסא שני, מפני שהנימול בו היסוד בעצמו, ואליהו מלאכא איהו בסוד השכינה ועביד שליחותא, ולכך אינו שורה על כסא הברית עצמו, אלא כסא שני בסמוך, בסוד (תהלים מה,י) 'נצבה שגל לימינך' לימין הנימול מלאך הברית עומד" עי"ש (הובא בשו"ע הזוהר שם באבן-יקרה ס"ק נז).

ועי' ב'מחזור ויטרי' הל' מילה (סי' תק"ה) שכתב "לפיכך תקנו לעשות כסא כבוד למלאך הברית וזה אליהו וכו', מכאן התקינו לעשות כסא למלאך הברית כנזכר בפרקי דרבי אליעזר, ואחת קתידרא לבעל הברית היושב בה והילד על ברכיו" עי"ש. ובמהרי"ל (ריש הל' מילה) כתוב: "צריך לחפש אחר יהודי כשר לעשותו סנדק דהוא הבעל ברית, כדי שיבא אליהו זכור לטוב וישב על הקתדרא מכוסה במעיל אצל בעל הברית, ומשום כבודו מושיבין לו כסא אחד" וכו', עי"ש. הרי מבואר מזה דמכינים שני כיסאות.

וב'ארחות חיים' [להגאון הרא"ה מלוניל ז"ל] (ח"ה הל' מילה) כתוב, וזל"ק: "בשם רב נסים גאון הגידו לו זקנים שבדור שביום שהכניסני לברית מרנא אבא אלוף ז"ל לבית הכנסת ואני בידו, ישב שעה אחת על אותו כסא המוכן, ואחר כך עמד והושיבני על הכסא האחר של המילה, ואחר שיצא שאלו אותו מה טעם כי לא ראינו מעולם מי שיעשה כך, ואמר להם קבלתי מן הזקנים הקדמונים שזה הכסא מוכן לאליהו והוא מלאך הברית וישבתי עליו עם הילד אולי יברכהו לי ומצא חכמה בברכתו" עי"ש, הרי מבואר בהדיא דהי' כסא מיוחד לאליהו ולכן ישב שם עם הילד אולי יברכו. ועי' בהג"ה שם (אות ל) שכתב המנהג הזה עוד נהוג בינינו שבמוהל מניח את התינוק זמן קצר על הכסא של אליהו, והחרונים לא הביאו המנהג ועכשיו ראינו מבטן מי יצא, עי"ש. אולם עדיין ראוי לבאר טעם הדבר לדידן שמכינים רק כסא של אליהו אחד, והסנדק יושב על זה עם הילד בחיקו, מהו הענין לניח את הילד על הכסא של אליהו מקודם, משא"כ הם אשר מנהגם הי' להכין כסא מיוחד לאליהו, וע"כ ישב הסנדק עם הילד על כסא זה לקבל ברכתו, ועי' להלן במאמרינו בביאור המנהג להניח מקודם את הילד על הכסא אע"ג דגם הסנדק יושב עם הילד אח"כ על כסא זה של אליהו הנביא.

ובאמת כעי"ז מבואר ב'רוקח' (הל' שבת סי' קי"ג) וזל"ק: "מה שנהגו לתקן ב' קתדראות לברית המילה לפי שאחת מתוקן לאליהו, ויש שמושיבין עליה הולד כדי שיברכהו אליהו" עי"ש, ממוצא דבריו מבואר שהכינו ב' כיסאות והי' מניחים את הילד על כסא של אליהו כדי שיברכהו אליהו ועי' ב'זכר דוד' (מאמר א' פרק כ"ח) איך שהאריך לבאר מנהג זה שמניחין קודם הולד על כסא אליהו, ואח"כ על כסא אחר על ברכי הסנדק.

ובספר 'זכרון ברית לראשונים' [לרבי יעקב הגוזר] כתב ג"כ כזה: "יעמידו שני כיסאות האחד למושב הסנדק, והשני יעמוד אצל ארון הקדש מכוסה בפרוכת יקרה ואיש לא ישב עליו והוא נקרא בשם כסא אליהו הנביא" עי"ש וכ"כ ב'אמרי שפר' [למהר"י חלאווה] פ' לך: "נהגו לעשות שני כסאות אחד לבעל ברית ואחד שאומרין שהוא כסא לאליהו" עי"ש.

ומלשון ה'ריקאנטי' שכתב (סימן תקצ"א) בשם רבינו שמחה: "שצריך להיות בעל ברית טוב שיתרצה מלאך הברית הוא אליהו ז"ל לישב 'בקתידרא כנגדו' כדאיתא במדרש קנא קנאתי" ע"כ, משמע שהכסא הי' נגד הסנדק. ובדרך אגב ראוי לציין את לשון ה'ריקאנטי' מה שכתב אח"ז, וז"ל: "**וגם צריך לחפש אחר מוהל טוב** כדאמרינן המול ימול, יבוא טהור ויטפל עם טהור", עי"ש.

והגאון היעב"ץ בספרו 'מגדול עוז' (בריכה עליונה, נחל התשיעי, אות ט סק"ג) כתב" שיכון שני כיסאות ופירט מקום הנחת הכסאות, וז"ל: "נוהגין להניחו בצד שמאל של כסא הסנדק, ולא ידעתי הטעם מדוע לא יהיה לצד ימין כראוי לפי כבודו, אולי מפני שהוא מכוון כנגד ימין המוהל ואין זה כלום", עי"ש. ובספר 'כורת הברית' (סימן רס"ה אות נ"ח) כתב הטעם ע"ז "כדי שישב הסנדק לימין רבו", עי"ש.

ועי' עוד 'במגדול עוז' (שם סק"ד) וז"ל: "במקומנו זה עומדים שני הכסאות במזרח בית הכנסת לפני ארון הקודש ופניהם למערב, ובמקומות אחרים מושיבים אותם אחוריהם לצפון ופניהם לדרום", עי"ש. ועי' בספר 'זוכר הברית' (סימן כ, סעיף ה) בשם ה'תורת חיים' דלכן מניחין הכסא בצד צפון בין מזרח למעריב, דהמילה הוא כעולה [עפי"ד המדרש סוף פ' לך לך], ועולה שחיטתה בצפון, עי"ש.

והרה"ק מקאמארנא זצ"ל ב'זוהר חי' (דף צג.) כתב: "דיהי' שני כסאות אחד לסנדק ואחד לאליהו", עי"ש, ובהקדמת הזוהר (דף יג:) כתב: "שצריכין להיות שני כסאות, **מימין** לסנדק והשנית לאליהו", עיי"ש, ובספר 'מאמר כסא של אליהו' [להגאון ראש"ז מרגליות ז"ל] כתב ע"ז: "ואני חושב אולי מטעם שאינו מדרך ארץ לישב לימין רבו לכן ישימו כסא אליהו לימין כסא הסנדק" עי"ש, ולעיל כבר כתבנו בשם הרמ"ק "להעמיד כסא של אליהו סמוך לימין הנימול", עי"ש.

אולם ה'אור זרוע' (ח"ב הל' מילה סי' ק"ז אות ב) כתב בזה"ל: "וצריך לחפש אחר יהודי טוב לעשותו בעל ברית כדי שיבא אליהו ז"ל וישב על הקטידרא אצלו

בשעת המילה, כמו"ש רב שרירא גאון ז"ל מנהג בישראל להעמיד קטידרא מכוסה במעיל אצל בעל ברית, משום כבודו של אליהו ז"ל דמתקרי מלאך הברית", עי"ש, ומשמע מזה ששניהם יושבים על כסא אחד.

ובדרך אגב ראוי להעתיק את דברי ה'לבוש' (יו"ד רס"ד סעיף א) שכתב כעין דברי הריקאנטי הנ"ל באזהרה בענין המוהל: "**ויש לאדם להדר ולחזור אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק**, שיכוונו במילתו כוונה מובחרת ומעולה, **ויגרום שגם הולד יהיה כמותם**", עי"ש. ובספר 'תשובות והנהגות' [להגאון הגדול ראב"ד עיה"ק ירושלים שליט"א] (סי' תקפ"ה) האריך לבאר שדבר זה הוא מגוף המצוה, וז"ל: "מ"מ הידור במצוה הוא שיהא [המוהל] יותר טוב וצדיק, **שבזה משפיע יותר על הרך הנימול**, הואיל ודבר זה הוא מגוף המצוה וכנ"ל אין לו שיעור למעלה, ונראה דזהו שמבואר ברמ"א (ריש סימן רס"ד) שצריך מוהל ובעל ברית טוב וצדיק שבמילתו משפיע קדושה, והכתוב אומר והזה הטהור על הטמא וטמא לא ישפיע הקדושה", עי"ש שהאריך בזה. ובסוף התשובה אף מוסיף לזה: "ובזה בודאי ראוי ליקח הירא שמים למוהל וטובת הילד כן, ואף שהראשון מראה חכמתו לגמור המילה ברגע, והתמימים נלכדים ומדמין שבזה אין צער לתינוק, ובאמת אין זה נוגע כמלא נימא, שהילד סובל מהחיתוך בין כך ובין כך, ואינו אלא אחיזת עינים, והמוהל מל כדרכו, **ואם הוא ת"ח ויר"ש משפיע לעולמים בנפש הנימול**", אי"ש.

וב'ערוך השלחן' הל' מילה (סימן רס"ה סעי' ל"ד) כתב ג"כ כזה, וז"ל: "וכיון שכסא זו הוא של אליהו, לכן מהדרין להיות סנדק, לישב על כסא קדוש הזה ולהחזיק הילד על ברכיו בעת המילה, ולהעשות דוגמת המזבח, ומצוה גדולה ויקרה היא", עי"ש. הרי לנו מבואר מדבריו שהסנדק יושב על כסא של אליהו ממש.

גם בקובץ 'קול התורה' (חוברת צג) בשו"ת בני בנימין [לרבי בנימין נבון זצ"ל] (סימן ל"ח) משמע כזה, שדן שם במנהג ירושלים שהיו פורסין פרוכת על כסא אליהו והסנדק יושב עליו האם זה מותר מן הדין, עי"ש, הרי מבואר שהיו יושבין על כסא של אליהו.

ובספר 'דרך פיקודיך' (מצוה ב' חלק המעשה אות י"ג) כתב לפשר, וזלש"ק: "ומהראוי שיהיה הכסא חלוק ונראה כשתים אחד לאליהו זכור לטוב ואחד לסנדק וכן הוא המנהג ברוב קהילות" עי"ש, וכן הוא בספר 'יד הקטנה' הל' מילה (אות פ"ה), שכתב: "ונוהגין לעשות על כסא אחד כמין שני ישיבות לשני בני אדם ומניחין מקום מושב שמימין הכסא פנוי, וכשמביאין התינוק למול מניחין את התינוק קודם ע"ז מקום מושב הפנוי, ואומרים בפה מלא זה כסא של אליהו זכור לטוב" וכו', עי"ש. הרי מבואר ומפורש דבכסא של אליהו שלנו החלוק לשנים, כשמביאין התינוק **מניחין אותו על חלק הימין של הכסא דהוא לאליהו**, וכמו שכתבנו לעיל דכן הוא המנהג להניח התינוק דוקא על כסא של אליהו, ודו"ק, וכן מבואר בספר 'כורת הברית' הנ"ל.

אולם בספר 'מאמר כסא של אליהו' [להגאון ראש"ז מרגליות ז"ל] כתב: "ותימה גדולה הוא על שכתב רבינו מוהרצ"א זצוק"ל מדינוב {בספרו דרך פיקודיך] שיהיה כסא אחת חלוק ונראה כשתים, הלוא מפורש יוצא כתוב בזוה"ק שהבאנו לעיל 'כסא אחרא', וכן כתבו הראשונים מפורש לעשות שני כסאות מיוחדות, וידוע הוא שרבינו מוהרצ"א זצוק"ל היה גאון בנגלה ובנסתר וש"ר בית הזוה"ר יקרא, ובכל ספרי קדשו מזהיר כזהר הרקיע ובוודאי לא נעלמו מעיני קדשו דברי הזוהר הקדוש הנז' ודברי הראשונים בזה שכתבנו לעיל, ואולי רק להקל על הקהל כתב כן, אבל למעשה יעשו שני כסאות מיוחדות כסא אחת לאליהו הנביא זל"ט וכסא שנית להסנדק, כמש"ל בשם הזוה"ק והראשונים", עי"ש.

ובספר 'דרכי חיים ושלום' (אות תתק"כ) לאחר שמביא את דברי ה'דרך פיקודיך' הנ"ל מסיק, דהרה"ק המנחת אלעזר זצוק"ל לא הקפיד ע"ז, רק דעיקר שיהא כסא רחבה, ואם לא הי' שם כסא רחבה אז נטל ב' ספסלים עם כרים", עי"ש.

ה' ישמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום!

שמירה

• לימי הקיץ ולכל ימות השנה •

Yossi Goldberger | 917.549.4378

פארגעסט נישט:

רבי מאיר בעל הנס
איז די וויכטיגסטע זאך
מיטצונעמען סיי וואו איר
פארט, אין די קאנטרי
אדער אויף וואקאציע!

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

חוקים להורותם
הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים
נ"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות הנוגעים לער"ח ולר"ח מנחם אב

(שחל ביום ו' עש"ק)

משנכנס אב

משנכנס אב ממעטין בשמחה, והיינו מר"ח ואילך.

(ובפמ"ג (א"א סק"ב) כתב דיש שני דינים, דין אחד דמשום המזל של החודש לכן ישראל שיש לו דין ודברים עם עכו"ם ידחנו לאחר כך, ודין זה הוא היינו מהמולד, ויש שאר הדינים שאסורים בתשעת הימים, ודינים אלו הם מר"ח, והוא מדייק כן מלשון השו"ע דלגבי דין עם העכו"ם כתב "משנכנס אב" וזהו הכוונה מהמולד, ולגבי שאר הדינים כתב "מראש חודש").

אכילת בשר בערב ראש חודש

יש הנוהגין לאכול בשר בער"ח.

(מקו"ח סי' תקנ"א, שדי חמד (פאת השדה בין המצרים סי' א) שכן היה המנהג בכמה מקומות, והביא שם דביסוד ושורש העבודה מערער על מנהג זה, שזהו חוקות הגוים, ואדרבה צריך להתענות בער"ח, אולם הביא מס' משכנות הרועים שכתב ללמד זכות על זה, דכמו דמצינו בער"ה דאין תוקעין בשופר, והטעם בכדי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות של מצוה, וכמו"כ בנידון דידן בכדי שיהא ניכר שמניעת אכילת הבשר הוא משום אבילות ירושלים, לכן אוכלים לפני זה בשר ע"כ, ובס' מרא דשמעתתא (אות רלו) מובא שהגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל אמר בשם הרה"ק משינאווא זצ"ל בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ל, שמנהג זה מנהג ותיקין).

אכילת בשר בר"ח

אין אוכלים בשר ושותים יין בתשעת הימים, ואפי' בר"ח.

(משנ"ב סי' תקנ"א סקנ"ח בשם אחרונים, וזהו דלא כפי שכתב החיד"א (ומובא בשד"ח שם) שנהגו לאכול בשר בר"ח, ובשדי חמד כתב שגם הוא נהג קודם כן, אולם לאחר שראה הבאר היטב שמבואר לאיסור וכן הביא עוד אחרונים לאיסור, ומאז נהג שלא לאכול, ובס' שער יששכר (מאמרי תמוז אב) הצדיק המנהג של איזה אדמורי"ם האוכלים בשר בר"ח עיי"ש).

שקעה החמה כשהוא באמצע אכילת בשר

אם הוא נמצא באמצע סעודת בשר ושקעה החמה ונעשה ביה"ש, אסור לו להמשיך לאכול הבשר (פשוט הוא).

הכנת בגדים לפני ר"ח

בתשעת הימים אין ללבוש בגדים מכובסים שלא לבשו עדיין, והרוצים להחליף בגדים בתשעת הימים, יש להם להכין בגדים משומשים מלפני ר"ח.

ושיעור הלבישה - שיורגש בבגד שכבר השתמשו בו, והכל לפי המקום והזמן. ובמקום הצורך יש לסמוך להניח הבגדים על הקרקע לשעה אחת.

(בשו"ת מנח"י הביא קולא זו בשם ס' לחם הפנים לגבי אבל, אולם בשו"ת שבה"ל (ח"א סי' קל"ה) כתב דאין לסמוך ע"ז, דזהו הערמה לבטל זכרון אבילות דרבים).

בין השמשות

דינים הנוהגים בתשעת הימים יש נמנעים כבר מבין השמשות דהיינו תחילת השקיעה.

(פמ"ג א"א סי' תקנ"א כ"ו עפ"י המ"א שם לגבי שבת, והביא שם מקילין מצאת הכוכבים וסיים רק יש נמנעים, ויש לדון לדידן הנוהגים כר"ת דיש להקל ובפרט בדינים אלו דהם מצד המנהג).

רחיצה בע"ש ראש חודש

מי שרגיל לרחוץ תמיד בערב שבת, מותר בער"ש ר"ח אב לרחוץ לכבוד שבת כרגיל את כל גופו במים חמים.

(משנ"ב סי' תקנ"א סקפ"ט כדעת הב"ח וט"ז ודה"ח, והב"ח האריך דגם בשבת חזון היה בדין להתיר לכבוד שבת ואף דהחמירו הדר דלא לוסיף עלה, דדוקא בער"ש חזון דחל לפעמים בערב תשעה באב ראוי להחמיר מחצות ואילך כמו ערב תשעה באב דעלמא ומשום לא פלוג נהגו לאסור בכל ער"ש חזון, אבל בער"ש שהוא ראש חודש לא ראיתי לאסור כלל, ובפרט הרגיל לרחוץ בכל ער"ש כשאפשר לו ונמנע עתה יש עון בידו).

ויש שכתבו שנכון לעשות שינויים להחמיר גם בער"ש זו.

(בשו"ת שבט הלוי הביא דעת הפמ"ג שהחמיר בזה כמו בער"ש חזון, וכתב שם דכנראה שראה כן מנהג ישראל, והוסיף דמ"מ לצורך יש לנהוג כהמקילין בא"י החמה מאוד, ונכון לעשות שינויים כמו הרגיל באמבטי' יעשה רק מקלחת כפי הצורך).

טעימת התבשילין בע"ש

מותר לטעום מעט מהמאכלים של בשר בערב שבת לראות אם מתובלים היטב, והיינו דווקא טעימה בעלמא אבל לאכול מהתבשילין לקיים טועמיה חיים זכו אסור.

יין הבדלה

בשתיית יין של הבדלה, במקום שיש שם קטן נותנים לקטן לשתותו, וגיל הקטן צריך להיות מבן שש שנים [שהוא קטן שהגיע לחינוך] עד קטן שהוא כבן ט' שנים [שהוא קטן שאינו יודע להתאבל על החורבן]. ובמקום דליכא קטן מותר בעצמו לשתות יין ההבדלה. (רמ"א סי' תקנ"א י' ואחרונים) ומנהג רבים לשתות בעצמם היין של הבדלה, ואף היכא שמצויים קטנים, וכן נהג רביה"ק זי"ע, (זמירות דבר"י, ובס' לקט יושר שכן נהג בעל תרומת הדשן).

סעודת מלוה דמלכה

בענין בשר ויין בסעודת מלוה מלכה, יש שכתבו שהנוהגים בכל מוצאי שבת לאכול בשר בסעודה זו מותרים אף בשבוע זו לאכול בשר (עי' אורחות חיים ספינקא בשם אחרונים ועוד). ויש שהחמירו אף באופן כזה שלא לאכול בשר, (לקוטי מהרי"ח בשם הישמח משה שהיה נוהג בכל מוצ"ש לשתות יין בסעודת מלוה מלכה ובמוצ"ש חזון לא שתה).

החלפת הבגדים

מראש חודש אסור להחליף בגדיו וללבוש בגדים מכובסים, וכן אסור להציע המיטות בסדינים מכובסים, ואין להחליף מפות שולחן, והאנטיכער.

אם הכתונת הוא מלוכלכת ממש, או אם הוא איסטנים ומרגיש צער גדול כשלא יחליף הכתונת, יש להקל ולהחליף כרגיל.

הפוזמקאות (שטרימ"ל) ושאר בגדים התחתונים, היכא שצריך להחליפם משום זיעה או ריח רע, ובפרט במקומות שמזיעים הרבה, מקילים בהם הרבה יותר.

הכנת בגדים

מותר להחליף את הבגדים אף בשבת ובתנאי שלא יהא ניכר שמחליפם לצורך חול, דהיינו שילבישם בענין שיהנה בשבת מהבגד, וכן שלא יאמר בפיו שמלבישם לצורך חול.

משא ומתן

אסור לקנות בגדים חדשים אפי' בגדים פשוטים, אף אם דעתו ללובשם רק לאחר תשעה באב.

וכן אסור לקנות דברים הגורמים שמחה ככלי כסף וכדו', ונוהגים להחמיר שלא לקנות כל מיני כלים יקרים [כגון מכונת כביסה וכדו'], ובמקום הצורך יש לשאול חכם.

נעליים לט' באב - מותר לקנות (כיון דהם לצורך האבילות), מכירה בזול וכן בכל הזדמנות מיוחדת מותר לקנות, (אולם ללבשן אסור), ובשעת הדחק גדול כגון שאין לו בגד ללבוש יש להתיר לקנות ולחדש, ועדיף שיחדשנו בשבת.

כיבוס בגדים

אסור לכבס מראש חודש כל דבר, הן דברי לבישה והן סדינים וכלי מיטה והן מפות שולחן או האנטיכער (מגבות) אפילו אם רוצה לכבסם ולהניחם עד אחרי תשעה באב.

בגדי קטנים

אסור לכבס גם בגדי קטנים ויש מקילין בזה מר"ח עד שבת חזון ורק בשבוע שחל בו ט"ב אסור, ויש להקל בשעת הצורך. בגדי תינוקות שמחליפין כל הזמן מותר לכבסם.

בגדי ילדים במקומות שמזיעים הרבה, וידוע לכל שאי אפשר להכין בגדים כאלו לרוב הילדים, שיהיה מספיק לכל השבוע, יש להקל גם לכבס, כמו בבגדי תינוקות, והכל לפי הענין.

איסור תפירה

אסור לתפור בגדים חדשים וכן לעשות מנעלים חדשים מראש חודש ואילך אבל לתקן בגדים ישנים, ובפרט תפירת כפתורים, או בגד שנקרע מותרים לתפור בכל ענין.

תפירה לצורך לימוד דהיינו שתופרים דבר שאינו ראוי ללבישה, אלא לומדים על סתם חתיכות בגד יש להקל.

איסור בשר ויין

אין אוכלים בשר ושותים יין מראש חודש ועד בכלל. וגם שומן בשר וגם תבשיל שנתערב בו בשר או יין, אם ניכר בו טעם הבשר אסור. אבל מותר לבשל המאכלים בקדירות של בשר.

גם קטנים אסורים בבשר ויין, אפילו לא הגיעו לגיל שיכולים להתאבל על ירושלים, ויש מקילים, והמנהג להקל היכא שדם קטנים ביותר ואינם אוכלים שאר מאכלים חוץ מבשר.

רחיצת הגוף

אין לרחוץ הגוף אפי' בצונן ורק פניו ידיו ורגליו מותר ודוקא בצונן. והנוהגים להקפיד לטבול כל יום ויום במקוה כל השנה חוץ באונס, התירו רבותינו לטבול גם בימים אלו, אלא במקוה צוננת דווקא, ולא יתעכב שמה לתענוג

אבל היות שכמה אנשים מצטננים בנקל במקוה צוננת, ואם נחמיר להם לא יטבלו, לכן לנו הנמשכים אחרי מרן הבעש"ט הק' זי"ע שהוא דבר חמור לכן יש לעשות שיהיו קצת פושרין, אבל לא יותר מהנחוץ ממש בשום אופן.

רחיצה לצורך רפואה וכדו' - מי שיש לו צורך לרחוץ מפני צרכי רפואה וכדו' (כגון שיש לו חטטים בראשו דמותר לרחוץ ראשו) מותר.

ובענין הרחיצה בזמן הזה, ובפרט במקומות שהחום גובר ומזיעים הרבה, כידוע דיעות המקילין, והכלל בזה דרחיצה שאסרו, היינו רחיצה לשם תענוג והנאה, אבל רחיצה להעביר לכלוך או זיעה וכדו' מותר. ולכן יש להקל להתרחץ בענין שצריך להסיר לכלוך או זיעה ואם צריך לזה מותר אף בסבון, אך במים צוננים או פושרים, ונכון שלא לרחוץ בפרהסיא, והדבר מסור ללב ירא ה' מתי להקל, (לשון שבה"ל, ושם הקיל לרחוץ דוקא אברים אברים ולא כל גופו בבת אחת).

רחיצת קטנים - אם נחוץ קצת לבריאותם בימים החמים שנגרם להם פצעים כשאינם מתרחצים - מותרים ברחיצה, ואפי' אם הם גדולים קצת אם הם מתלכלכים בזוהמא ובכל לכלוך, ובפרט במקומות המזיעים מותר לרחצם בחמין ואם נחוץ גם בזיף.

וכן נהגו שלא לשטוף הקרקע בט' הימים, ואם נתלכלך הקרקע מותר, וכן לכבוד שבת מותר.

בית המדרש
קהל יטב לב ד'סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
בנין בראך
814 BEDFORD AVENUE - BROOKLYN, NY 11205

בס"ד

וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָ"ם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ

ברכת מזל טוב

ארשת שפתינו יביעו שבח ושירה, ובקהל עם אזמרה להודיע חיבת"ו של אברה"ם,
הנודע בשערים ברב פעלים, ותיק ועושה חסד לאלפים, לבו הטוב בוער בקרבו
להרחיב גבולים, מה רבו פעלותיו המרובים, לטובת הכלל והפרט בסבר פנים

הרבני הנכבד והנערץ, הטפסר המרומם,
בונה ומקים בעוז ובגבורה

מוה"ר

אברהם בראך

הי"ו

בונה ומקים ופטרון בית מדרשינו
מגדל אור ותל תלפיות המתנוסס ברוב פאר והדר

מזלא טבא וגדיא יאה משמי מרומא עילאה

לרגל שמחת הולדת נכדו שיחי' למזל טוב

בן הנולד לחתנו היקר האברך הנערץ והמהולל

מוה"ר **זאב מאיר ווייס** הי"ו

וזאת הברכה, מאלקי המברכה, שיזכה לרוות רב תענוג ונחת מכל
העמדה והערכה, בנים כשתולי זיתים סביב בחדוה דקדושה, עדי עד
לשם ולתפארה, ויזכה להמשיך בפעולות הקודש בעוז ותעצומות,
רב ברכות ושובע שמחות, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים אמן.

החותמים בשמחה רבה

הנהלת ביהמ"ד

אלקא דמאיר עננו!

לשמר בכל עת!

אין שטוב:

צו יעדע צייט און בקשה
געדענקט דעם הייליגן פושקע

אין ביהמ"ד:

פאר'ן דאוונען, יאצ"ט וכדו',
געדענקט דעם אדרעס

קאר פושקע:

איידער איר לאזט זיך ארויס אויפ'ן וועג, אדער אין
פאל פון נויט בשעת די נסיעה, לייגט גלייך אריין
אייער צדקה אינעם פראקטישן "קאר פושקע"

טאשן זעקל:

געאייגנט צו האלטן אייערע
פרוטות, ארומצוגיין נאך געלט, און
וואו אימער איר גייט, מיטצונעמען
רבי מאיר בעל הנס

לשמר בכל עת!
מינה לא תזיע,
צו יעדע צייט
א ישועה.

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער

צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

דיני זכר לחורבן

א] משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שכל דבר שמחה צריך לעשות בה דבר זכר לחורבן הבית [א].

ב] כשבונה בית וטח אותו בטיט ומסייד אותו בסיד [או צבע] צריך לשייר מקום ריק אמה על אמה כנגד הפתח בלי הסיד (שו"ע תק"ס סעיף א'), **והטעם כדי שיראוהו תמיד כשיוצא ונכנס ויזכור החורבן ויתאונן עליו [ב].**

ג] אם אינו מסייד את הבית אלא מניח רק טיט בלבד א"צ לשייר כלל אמה על אמה [ג] ובזמנינו הדרך הוא להניח על האבנים והלבנים טיט אפור [מלט] ועליו מניחין טיח לבן שמעורב בו סיד ומראהו ג"כ לבן כמעט כמו הסיד ושוב מניחין עליו את הסיד או הצבע שהוא לבן ונקי לגמרי ולמעשה א"צ לגרד רק את הסיד ולא את הטיח [ד].

ד] שיעור אמה על אמה לדעת הגרא"ח נאה הוא 48 ס"מ על 48 ס"מ ולשיטת החזו"א הוא 58 ס"מ על 58 ס"מ ויש להקל כשיעור קטן [ה].

ה] אין חילוק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ לענין זכר לחורבן ובשניהם יש חיוב לעשותו [ו].

ו] גם בעיר הקודש ירושלים נוהגים להשאיר אמה על אמה ריק ללא סיד [ז].

ז] כבר תמהו האחרונים על מה שהרבה מקילים בדין זה ואין משיירים אמה על אמה וטרחו לתרץ וליישב מנהג העולם ולמעשה הסכמת האחרונים דאין להקל בזה ויש לקיימו בפשטות הדין המובא בשולחן ערוך [ח].

ח] כתב הגר"ח פלאגי' בשם אביו הרב אביר יעקב "שהיה בדוק אצלו שכל בית שיש בו אמה על אמה כשיעור נגד הפתח כדינו ומראה הלבנים נראה מטיט אז אותו הבית נכון עד העולם וכל הדרים עליו [ט].

ביאורים והוספות

(א) וכמו שכתוב "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" ומן הראוי להעתיק לשונו הטהור של היעב"ץ (סידור בית יעקב שער השלכת דלת ג' חלון ו') "שאלמלא לא היה אלא עון זה בידינו שאין מתאבלין על ירושלים כראוי די בזה להאריך גלותינו וזו הסיבה קרובה היותר גלויה עצמוה וחזקה לכל השמדות המופלגות הגדולות המבהילות הרעיונים אשר מצאונו בגלות בכל מקומות פזורינו על צואריו נרדפנו לא הונח לנו להרגיע דגוים עם שפלותינו ענינו ומרודנו לפי שיצא האבל הלז מלבנו בהיותנו שוקטים בארץ לא לנו שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבנו על כן כמת מלב נשכחנו מדור לדור נוסף יגן על יגוננו ומכאובינו עי"ש ודבריו הקדושים המה ניצוצי אש לעורר את לבבנו האטום בהתעוררות עצומה לזכור לקום ולבקש על מקדש ה' שיבנה במהרה.

(ב) טעם זה הובא בלבוש וכן בחיי אדם כלל קל"ז.

(ג) משנ"ב סק"ב בשם הב"ח דכל התקנה הוא דווקא כשמסייד ומייפה את ביתו שיקפיד לא לעשותו בשלימות כדי לזכור את החורבן אבל אם אינו מסייד אין חיוב זה.

(ד) אורחות רבינו בשם הגריי"ק וע"ע בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' קס"ט ונימוקי או"ח אמנם היו צדיקים שהחמירו לקלף ולגרד הכל עד שיראו את הלבנים כמובא בנימוקי או"ח שהרה"ק משינעווע זצ"ל קילף גם הטיח והמלט עד הלבנים וכן עשה מעשה אביו הגה"ק בעל הדברי חיים זצ"ל.

(ה) הליכות אבן ישראל להגרי"י פישער זצ"ל עפ"י הכרעת המשנה ברורה סי' רע"ג סי"ג בביאור הלכה וסימן תפ"ו סק"א דחיוב דרבנן אפשר להקל כשיעור הקטן.

(ו) בחידושי אגדות מהרש"א (בבא בתרא דף ס' ע"ב) כתב בתוך דבריו "גם מטעם זה ישייר אותה אמה כאילו אין לו קנין בחו"ל ואין דעתו להיות תושב רק דרך גירות" ומשמע מדבריו שענין זכר לחורבן הוא דווקא בחו"ל וכ"ה במדרש תלפיות ערך בנין "כשבונה בחו"ל ישייר אמה על אמה" ועיין בשו"ת רבי עקיבא יוסף שלזינגר ח"ב סימן שס"ו שהעתיק דברי המדרש תלפיות אך סתימת כל הפוסקים שאין לחלק בזה כלל.

(ז) ספר ארץ ישראל להגרי"מ טיקוצינסקי סי' כ"ג סעיף ד' ובספר הבית בסוה"ס במילואים עמוד תפ"ד מביא מהגר"מ הלברשטם בשם זקינו בעל לב העברו דבעיר הקודש אין לעשות זכר לחורבן כיון שרואים החורבן בעינים עיי"ש וגם בזה צ"ע אם כוונתו להקל דווקא בזמניהם שדרו בעיר העתיקה סמוך ונראה למקום בית מקדשינו החרב בעוה"ר אבל בשכונות החדשות אפשר גם לדידיה יש חיובא.

(ח) בדעת תורה ובאורחות חיים סק"ד כתבו דאנו דרים בין הגוים והם מקפידים על שלימות סיוד הבתים ובשו"ת אז נדברו (ח"ז סימן ס"ג) דבזמנינו לא שייך טעם זה דהרי אין מקפידין רק על המראה החיצוני של הבתים ולא מה שנעשה בבית פנימה ובמשנ"ב סק"ב מביא בשם המאמר מרדכי דכיון שמערבין חול בתוך הסיד שוב לא נקרא סיד דמכהה לבנוניתו ובמשנ"ב מעיר ע"ז דהרי מלבנין הבתים בסיד בלבד בלי חול – ובקיצור שו"ע סימן קכ"ו ס"א כתב "מה שלא נהגו כן עתה לא ידענו טעם ברור" ועיין בערוה"ש סעיף ד' שכתב כיון שמערבין בסיד הרבה חול כמעט מחצה על מחצה לכן מעיקר הדין א"צ שיור עיי"ש אכן בזמנינו אין המציאות כן וסיד שלנו הוא לבן ומצוחצח – ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' שס"ג) כתב דרק בסיד שהוא "גוש" ומוצק ציוו חז"ל לשייר ללא סיד אבל בסיד או צבע נוזלי כמו שנהוג בזמנינו א"צ לשייר מקום ללא סיד דאין זה ממשות אלא "מראה סיד" ועיין בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' ע"ג) שכתב להצדיק המנהג דעיקר הגזירה היתה שלא יעשו הטיח עצמו מסיד כדרך המלכים אבל בזמן הזה שטחין רק בטיט ואח"כ מסיידין בסיד בזה לא גזרו כלל עיי"ש וכל זה הוא לימוד זכות ובשערי תשובה סוסק"א כתב "בדורות אלו יצאו להקל והקלו וחזרו והקלו עד שכמעט נשכח מלב ואין על מה להשען וכן כמה דינים בעוה"ר יצאו מה שיצאו".

(ט) הביאו בכף החיים ס"ק י"א מספר מועד לכל חי סימן י' ס"ק צ"ה.

חיי"ם וברכה
למשמרת שלום

חן וחסד יתן ה' עלי ראש ידידינו האי גברא יקירא, מסור בלו"נ למוסדותינו תדיר"א
ידיו רב לו בהתמסרות נאמנה ועצומה את קרן מוסדות יטב לב לרומם ולהגדי"ל
ישלם ה' פעלו על אשר מטיב עמנו עשות ע"כ נודה לשמו ומזמור לתודה לו נר"ע
מוכתר בכתר שם טוב אציל הנפש ועדין הרוח מידותיו מוזהבות כפנינים וכפז
חיי"ם שיש בו כל מעלה ומידה נכונה שמו הטוב משבחים ומהללים בכבוד ובפאר

הרבני החשוב הנעלה והנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר חיים אלעזר קליין הי"ו

רו"ח וחבר הנהלת מוסדות יטב לב עיה"ב לאנדאן יע"א

לרגל שמחת הולדת נכדו למזל טוב

אצל חתנו כבנו האברך היקר המהולל בתשבחות

הרב נפתלי שלעזינגער הי"ו

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת,
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו
הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה אסירי התודה והברכה
ידידיו מוקיריו השמחים אתו בשמחה

יחזקאל ראטטער
בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

לשכת הסת"ם

שו"ע סימן לב – סדר כתיבת התפילין

ז. הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי תְּפִלִּין עַל הַקְּלָף, וְלֹא עַל הַדּוֹכְסוֹסְטוּס, וְלֹא עַל הַגְּוִיל. כּוֹתְבִין עַל הַקְּלָף בִּמְקוֹם בָּשָׂר, וְאִם שִׁנָּה פָּסוּל. מַהוּ קְלָף וּמַהוּ דוֹכְסוֹסְטוּס, הָעוֹר בְּשָׁעַת עִבּוּדוֹ חוֹלְקִין אוֹתוֹ לִשְׁנַיִם, וְהַחֵלֶק הַחִיצוֹן שֶׁהוּא לְצַד הַשֵּׂעָר נִקְרָא קְלָף, וְהַפְּנִימִי הַדָּבוּק לַבָּשָׂר נִקְרָא דוֹכְסוֹסְטוּס, לְפִי זֶה כִּי אֲמִרִינָן כּוֹתְבִים עַל הַקְּלָף בִּמְקוֹם בָּשָׂר הַיְנוּ מָקוֹם הַיּוֹתֵר קָרוֹב לַבָּשָׂר דְּהַיְנוּ בִּמְקוֹם חִבּוּרוֹ כְּשֶׁהוּא דָּבוּק לְדוֹכְסוֹסְטוּס, וּקְלָפִים שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין חוֹלְקִים אוֹתָם יֵשׁ לָהֶם דִּין קְלָף וְכוֹתְבִים עֲלֵיהֶם לְצַד בָּשָׂר שֶׁמַּה שֶּׁמְּגָרְרִים קְלִפָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה שֶׁבִּמְקוֹם שֵׂעָר, אֵינוֹ אֶלָּא כְּדֵי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְתַקְּנוֹ לְהַחֲלִיקוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הָיוּ חוֹלְקִים הָעוֹר לִשְׁנַיִם הָיָה צָרִיךְ לְגָרֵר מִמֶּנּוּ כָּךְ וּמִצַּד הַבָּשָׂר גּוֹרְרִים הַרְבֵּה, עַד שֶׁאֵין נִשְׁאָר אֶלָּא הַקְּלָף בִּלְבַד.

תמצית הסת"ם[1]

א. ישנם שלשה סוגי עורות: [א] גויל. [ב] קלף. [ג] דוכסוסטוס.

גויל – עור שלם [שלא נחלק] שהוסר ממנו רק השער, ומצד הבשר לא הוסר כלום.[2]

קלף – כשחולקים העובי לשנים, החלק החיצוני שלצד השיער.[3]

דוכסוסטוס – כשחולקים העובי לשנים החלק שלצד הבשר.[4]

ומקום הכתיבה בין חיבור של הקלף והדוכסוסטוס.[5] ולכן בקלף כותבים בצד הבשר. ובדוכסוסטוס כותבים בצד השיער.

הלכה למשה מסיני שתפילין נכתבים דוקא על הקלף. והיינו החלק שלצד השיער. וכותבים לצד הבשר [במקום שהיה מחובר לדוכסוסטוס]. ואם שנה – שכתב בצד השיער, או שכתב על חלק העור הפנימי שלצד הבשר, פסול. ואפילו אם כתב רק קוצו של יו"ד שלא במקום בשר, כגון שכתב ע"ג דוכסוסטוס, דיש חלק קטן שלא עיבדו ונשאר דוכסוסטוס, פסול (בה"ל ד"ה ואם שינה).

---

1. והוא תמצית דברי השו"ע הרמ"א והמשנה ברורה. ומועיל מאד לחזור על עיקרי ההלכות בקצרה. וכן לעבור מבחן לתעודת קבלה. [בתמצית זה ימצא הקורא בס"ד תשובות לכל השאלות של קונטרס השאלות של משמרת סת"ם].
2. פירוש המילה 'גויל' הוא דבר שלא נתקן כלל. כמו שמפרש בגמרא 'גויל', אבני דלא משפיין.
3. פירוש המילה 'קלף', דבר דק שמתקלף.
4. פירוש המילה 'דוכסוסטוס'. דוך - מקום וסוטוס בשר. בלשון יונה.
5. ורמז לזה כבוד א-לקים הסתר דבר (לשכת הסופר סימן ב' סק"א בשם עטרת זקנים).

ב. כל מקום שנמצא דוכסוסטוס על הקלף הוא ניכר לכל, כי הדוכסוסטוס חלק, ושאר הקלף אינו חלק כל כך. ואוו מקום החלק יכול לקלוף ולהפריש בסכין או במחט (בה"ל ד"ה ומצד).

ג. בזמנינו [שאין אנו בקיאים לחלקה, ושיהיה אפשרות שיהיה גם קלף וגם דוכסוסטוס] אין אנו חולקים העורות לשנים, ומה שאנו כותבים עליו נקרא 'קלף', כיון שמצד הבשר גוררים הרבה עד שלא נשאר אלא הקלף בלבד. ומהצד העליונה שבצד השיער קולפים רק קליפה העליונה, שאפילו אם היו חולקים העור לשנים היה צריך לגרוד כך (שו"ע).

סימן לידע מקום הבשר

ד. כאמור שצריכים לכתוב על הקלף במקום הבשר, דהיינו בצד הפנימי של הקלף. והסימן לידע באיזה צד הוא הבשר, הוא ע"י שמלחלחים את העור, ואם הוא מתכווץ זה המקום הפנימי הסמוך להבשר. אבל בקלף ישן אין לפסול אם נראה ע"י הבדיקה שנכתב לצד השער, דאמרינן שמסתמא הסופר עשה הדבר כהלכה[6]. וגם סומכים על המרדכי דמכשיר אם נכתבו לצד שער[7] (בה"ל ד"ה וכותבים, בשם הא"ר).

ה. יש ליזהר ביותר לגרר כמה שיותר מצד הפנימי– צד הבשר, כדי שלא ישאר כל שהוא מן הדוכסוסטוס. ומאידך גיסא יש להזהר ביותר לגרד כמה שפחות מן הצד החיצון שהוא צד השיער.

מזלוקת האזורונים בהגדרה מהו קלף ומהו דוכסוסטוס

ו. העור יש לחלקו לג' חלקים. בצד שכלפי השיער יש קרום דק שנקרא קלף. ובצד שכלפי הבשר יש קרום דק שנקרא 'דוכסוסטוס'. ובחלק הפנימי בין שני קרומים הדקים. ועל חלק זה נחלקו הפוסקים מהו.

לדעת המחצית השקל ושו"ת משכנות יעקב כל חלק הפנימי בכלל דוכסוסטוס. ולכן צריך לגרור כל קרום זר שנשאר על הקלף.

לדעת הנשמת אדם חלק הפנימי שנשאר דבוק לדוכסוסטוס בטיל לגביה, ונקרא דוכסוסטוס. וחלק הפנימי שהוא דבוק לקלף בטל לגביה ובשם קלף נקרא. ולכן הקרום הנשאר דבוק לקלף אין צריך לגררו.

לדעת החת"ס כל שתיקן העור שיוכל לכתוב עליו מצד הבשר כשר לכתיבת תפילין. ולכן לא איכפת לן כמה שגרר מצד השיער.

והנפ"מ בינהם כשגרר השערות מהקלף יותר מדאי, להנשמ"א כיון שאין הקרום הדק של הקלף קיים, הרי הכל מה שנשאר טפלים לגבי הדוכסוסטוס. אמנם לדעת חתם סופר כל מה שקולף מהדוכסוסטוס מיקרי בשם קלף וכשר לכתוב עליו תפילין.

ולכן אם הוריד הרבה במקום השער, להנשמת אדם יש חשש שהוריד כל הקלף. אמנם לדעת החת"ס יש להקל[8].

ז. אם לא גירר כל כך מצד הבשר, דעת המחצה"ש והמשכנות יעקב להחמיר, לפי שנשאר מהדוכסוסטוס. ובנשמת אדם כתב דאין לפסול התפילין בשביל זה, כיון דעכ"פ נגרר מן העור הקליפה הדקה הסמוך לבשר, דעליה בודאי נקרא שם דוכסוסטוס. וכן בתשובות חת"ס ובתשובת חסד לאברהם מיקילין בזה.

---

6. ואמרינן שמחמת ישנם אין ניכר בהם הסימן איזה צד הוא מקום בשר.
7. דכיון דיש לנו ספק אם נכתבו כצד הבשר או בצד השאר, אפשר לצרף דעת המרדכי דכשר אם שינה.
8. יעויין בזה בשו"ת שבט הלוי (ח"י) בענין הקלף שמורידים הליצה. עי"ש.

מכותלי הלשכה:

שאלה:

מעשה שהיה כך היה: היה כתוב יו"ד כשירה בתפילין. והמגיה אמר להסופר להגדיל קצת רגל היו"ד שיהא כשר לכו"ע. והסופר אמר לשם קדושת תפילין. ואח"כ ראה שזה היה יו"ד משם הוי"ה. ולא קידשו [הדין שלפני שכותבים השם, יש לומר הריני כותב לשם קדושת השם]. ונפשו בשאלתו האם היו"ד כשר. או שמכיון שלא קידשו, הרי הוא פסול. והאם מותר לגרור אותו חלק שהוסיף.

תשובה:

לכאורה נראה שהרי הוא כשר. ודבר פשוט שאסור למחוק החלק מהיו"ד שהוסיף. משום איסור מחיקת מקצת השם. [ואפילו אם היה פסול מכיון שלא קידשו, מ"מ איכא איסור למחקו].

טעם ההיתר משום כמה טעמים:

1. **באופן שקידש השם בתחילה כשכתב השם, לכאורה כל מה שהוסיף אח"כ באותו השם, אפשר לומר ע"ד הראשונה הוא עושה. וכיון שכבר קידשו בשעה שכותבו. שוב אי"צ לקדשו מחדש. [והיתר זה הוא רק דווקא אם הסופר שכתבו תיקנו. אבל אם המגיה תקנו לא שייך סברא זו].**
2. **מכיון שהיה כשר גם לפני התיקון, א"כ אינו מעכב כלל הכוונה. ולפי טעם זה אפילו אם הגיה תקנו א"ש.**
3. **לצרף דעת הט"ז שמהני אמירת בתחילה 'וכל אזכרות שבו'.**

בית המדרש

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שכונת קעסקעיד

בנין געלבשטיין

לזכות הרה"ח חיים יחזקל געלבשטיין הי"ו ומשפ'

בס"ד

לְהוֹדִיעַ כַּמָּה חִבָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָ"ם

ברכת מזל טוב

ארשת שפתינו יביעו שבח ושירה, ובקהל עם אזמרה להודיע חיבת"ו של אברה"ם,
הנודע בשערים ברב פעלים, ותיק ועושה חסד לאלפים, לבו הטוב בוער בקרבו
להרחיב גבולים, מה רבו פעלותיו המרובים, לטובת הכלל והפרט בסבר פנים

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד המפואר אשר השליך נפשו מנגד לבנות ולהקים הבית הגדול והקדוש הזה, תל תלפיות מהדר ומפואר כש"ת

מוה"ר

אברהם בראך

הי"ו

בונה ומקים ופטרון בית מדרשינו

מזלא טבא וגדיא יאה משמי מרומא עילאה

לרגל שמחת הולדת
נכדו שיחי' למזל טוב

בן הנולד לחתנו היקר האברך הנערץ והמהולל

מוה"ר זאב מאיר וויס הי"ז

וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָ"ם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ

וזאת הברכה, מאלקי המערכה, שיזכה לרוות רב תענוג ונחת מכל יוצ"ח בתפארה, מתוך אושר ועושר בלי
העמדה והערכה, בנים כשתולי זיתים סביב בחדוה דקדושה, עדי עד לשם ולתפארה, ויזכה להמשיך בפעולות
הקודש בעוז ותעצומות, רב ברכות ושובע שמחות, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים אמן.

החותמים בשמחה רבה, בהוקרה והערצה

הנהלת ביהמ"ד

יענקי דקו"ל

מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

בעזרת השי"ת, היום יום ג' לסדר מטה לבית אב (קרח),
כ"ט סיון, הש"ם גבול"ך שלו"ם (תשפ"ב) לפ"ק

לכבוד מערכת 'קול התאחדותינו' השם עליהם יחיו

אחד"ש. הנה ראיתי בשיחות משולחן מלכים (תרנ"ב) הנספח לגליונכם מפרשת בהעלותך (בחו"ל) שנה זו, בשיחה עם הרב רבי ישראל דוד מרדכי ווארפמאן שליט"א אב"ד זכרון יחזקאל ודומ"ץ בעיר מאנטשעסטער יע"א, אודות מי שנפטר והלך לעולמו בלי להשאר בנים רק בנות רח"ל, האם יאמרו הבנות קדיש יתום אחר אביהם, ובעבור שעלה על שולחן מלכים פסק דין משמיה יקירא קדישא זקיני הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע בעל אך פרי תבואה בהאי ענינא, ובדרך כלל מציינים המקור ומראי מקומות לכל דבר, וכאן נשאר ריק כאילו הוא סתם שמועה הלוטה בערפל ואינו ברור,

על כן באתי להעיר ולהאיר כי כן איתא מפורש בספר דרכי הישר והטוב (ז' ע"ב) שבו מופיע תולדות עובדות סיפורים והנהגות מהרה"ק הנ"ל, דכאשר נפטרה בתו הרבנית חי' שרה ע"ה מחברתו הטהורה בזיווג ראשון של חתנו ממלא מקומו הרה"ק בעל טל חיים והברכה מליסקא זי"ע, ויען שלא הניחה בנים זכרים רק בנות קטנות, היה מורה הלכה לעצמו בבית מדרשו, שהבנות הקטנות יהיו אומרות קדיש יתום אחרי אמם כל השנה, עיי"ש.

ועיין מה שהביא בפתחי תשובה ביו"ד הלכות אבילות סימן שע"ו ס"ק ג' בשם תשובת חות יאיר סימן רכ"ב מה שדן בזה, עיי"ש.

ובזה אצא בכי טוב, בשים שלום טובה וברכה, ויזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

הק' חיים שמואל פריעדלאנדער
בהגאוה"צ מוהראי"ה אבדק"ק היבנוב שליט"א
פה ברוקלין ניו יארק יע"א

כבוד מערכת גליונינו 'קול התאחדותינו' שע"י קהלתינו בבני ברק יצ"ו

בתודה והערכה על הגליון המפואר מדי שבוע בשבוע, הננו בזה רק להוסיף נופח על מה שראיתי בגליונינו לפ' חוקת העעל"ט במדור 'משולחן מלכים' כאשר הופיע שיחה נאה מכ"ק רבינו שליט"א עם הגאון הרב היימליך שליט"א הדומ"ץ בעיר מאנטשעסטער, ובתו"ד סיפר מרן שליט"א בענין אמירת ברכת להכניסו בבריתו של אאע"ה במקום שאין אב.

ואעתיק את לשונו:

"דער פעטער ז"ל האט אויך געמאכט דעם 'להכניסו' ביי א ברית ר' נפתלי לעבאוויטש'ס ברודער, ר' ברוך מרדכי (שחל"ח ביום שב"ק פ' קרח דהאי שתא), דער צעהלימער רב ז"ל איז געווען מוהל און דער פעטער ז"ל איז געווען סנדק, און ער האט געמאכט דעם 'להכניסו' אזוי מיט א רגש קודש. לכאורה איז דאס געווען דאס איינציגסטע מאל ווען ער האט געמאכט די ברכה."

וע"ז הננו בזה רק להוסיף מה ששמעתי זה זמנים טובא מהרה"צ ר' ירמי' טייטלבוים שליט"א שהי' נוכח שם בשעת הברית, ואשר עיניו ראן ולא זר, איך רביה"ק ז"ל אמר את ברכת 'להכניסו' ברגש קודש ובקול רם, כשרך הנימול מונח על ברכיו בהיותו הסנדק, ואיך הי' שקוע במחשבותיו הטהורות במשך כל הברית, וגם סעד עם בני המשפחה אצל סעודת הברית יחד עם המוהל ה"ה הגה"צ בעל מגדלות מרקחים מצעהלים ז"ל, ובאמצע הסעודה שאל מרן ז"ל את הרב מצעהלים ז"ל "איר ווייסט וויזוי מ'זאגט קוואטער אויף אונגאריש" וכשהרב מצעהלים ענה בשלילה, המשיך רבינו ואמר "אויף אונגאריש הייסט דאס קערעסזט-אפא" ופירושו 'במקום האב', והי' נראה משיחתו רגשי לבבו אשר הוא עומד במקום האב, ע"כ.

כן שמעתי מפי הרה"ח ר' נפתלי לעבאוויטש שליט"א אשר פעם במשך הימים עלה אחיו ר' ברוך מרדכי 'הרך הנימול' בשליחות אמו לבית הרב מצעהלים ז"ל עם שאלה בהלכה, ואחר שהוא השיב להם בענין, שאל הרב מצעהלים ז"ל את שמו, ואז אמר לו: "אה, די ביזט געווען דער ברית?, די ווייסט אז דער סאטמאר רב האט דיך שיעור נישט אראפ געלאזט ווען ער האט געמאכט דעם 'להכניסו' [מרוב התרגשות], און איך האב דיך א כאפ געטוהן...."

נזכה לשמוע ולספר סיפורי קודש של שמחה וחדוה, בתודה לכם מעומק הלב

ידידכם מוקירכם

מ. נ. ה.

פה ברוקלין יצ"ו

בית המדרש
בית מנחם צבי
נתייסדה ע"י כ"ק מרן רביה"ק זיע"א

דקהל
יטב לב דסאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בס"ד

קול צהלה ורנה שפתינו אז תרנה
ברכת מצל מאד

בגילה רנה שמחה וצהלה, תבענה שפתותינו שירה ותהלה, רון שיר ושבח דא שירתא, כסא מלא על כל ברכתא, ברכת מזלא טבא בשפה ברורה, קדם ידידינו היקר והנעלה, מופלג בכל מדה ומעלה, יקר רוח ולב טוב, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ובפרט בלב ונפש לבית מדרשינו המפוארה,

ה"ה ידידינו היקר, איש חי ורב פעלים, בצדקת
פעליו הוא נודע בשערים, המאיר לארץ ולדרים,
נזר הפעולות ואדיר המעשים, כש"ת

הרבני הנגיד הנכבד והמרומם
מוה"ר
אברהם בראך
הי"ן
יו"ר הנהלת בית מדרשינו

זכר רב טובך יביעו בעידן חדוותא, להעלות על נס אפס קצהו בבבי תרי ותלתא, את כל אשר פעל ועשה לבנות ולהקים בדמים תרתי משמע את הבית הגדול והקדוש הזה שמגדלין בו תורה ותפילה

מזלא טבא וגדיא יאה
לרגל השמחה הגדולה השורה במעונו
בהולדת נכדו שיחי'
למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

בן הנולד אצל חתנו האברך היקר והמהולל
מו"ה וואלף מאיר ווייס הי"ו
מחשובי מתפללי בית מדרשינו

בן הרבני הנכבד מאוד נעלה, מוכתר בכל מדה ומעלה, נעים הליכות
מו"ה נחמי' שלמה ווייס הי"ו
מחשובי מתפללי בית מדרשינו רבות בשנים

וזאת הברכה, מאלקי המערכה, שיזכו לרוות רב תענוג ונחת מכל יוצ"ח בתפארה, מתוך אושר ועושר בלי העמדה והערכה, בנים כשתולי זיתים סביב בחדוה דקדושה, עדי עד לשם ולתפארה, ויזכו להמשיך בפעולת הקודש בעוז ותעצומות, רב ברכות ושובע שמחות, ואך טוב וחסד ירדפם כל הימים, עדי נזכה לביאת משיח הולך תמים.

לך ענו שירה בשמחה רבה, בהוקרה והערצה
הנהלת ביהמ"ד

א' מנחם אב

הגה"ק רבי אהרן האלבערשטאם זי"ע
מצאנז-קריית

מתולדותיו

הגה"ק רבי אהרן האלבערשטאם מקריית זי"ע נולד בשנת תקפ"ו כבן רביעי לאביו הרה"ק מצאנז זי"ע, ומסופר שכשנולד שלח אביו הד"ח לשאול את רבו הגה"ק מראפשיץ איזה שם לקרוא לו, והשיב אהרן, וכן עשה,, אחר כך כתב הרה"ק מצאנז לחמיו הברוך טעם שנולד לו בן וקרא שמו בישראל "אהרן", והברוך טעם ידע שאין במשפחת אבותיו שם כזה, והקפיד שיקראו הבנים בשמות של המשפחה כנהוג, על כן השיב לו במכתב: וכי ממשפחת גרים אתה שאתה נותן שם מהחומש, אך כשנסתלק הגה"ק מקריית אחרי יותר משבעים שנה בר"ח אב, יומא דהילולא של אהרן הכהן זי"ע נתגלה לעין כל רוח קדשו של הגה"ק מראפשיץ בקריאת שמו, כי כפי הנראה היה לו ניצוץ מנשמתו הק'.

בערוב ימיו של מרן הק' מצאנז זי"ע ציוה שימנו את בנו הגה"ק רבי אהרן זי"ע כרב בצאנז, ויסייע לו בניהול עניני הרבנות, ומפני כבודו של מרן הדבר חיים היה נקרא "דער קרייזער רב" כדי להבחין בינו לבין אביו, אחר פטירתו של מרן הק' מצאנז זי"ע נשאר הגה"ק משינאווא לגור בצאנז, כשבדעתו למלא את מקום אביו אך דעת הגה"ק מקריית זי"ע היתה שההתמנות שייכת לו, פע"א כשהלכו לבקר זה אצל זה, שאל לו הגה"ק מקריית פשט על מאמר קשה בזוהר הקדוש, ענה לו הגה"ק משינאווא: נו, פי' שבתחלה יאמר הוא מה שעלה בלבו על זה, ואמר לו הגה"ק מקריית ביאור, והוטב מאוד בעיני הגה"ק משינאווא, ודפק על השולחן והכריז שמוחל את הרבנות לאחיו מכיון שנוכח לדעת גדלותו בתורה.

בס' י"ג אורות מובא: פעם הבריח איש אחד בשם יוסף הכהן סחורה ונתפס ע"י שומרי הגבול, וכשנחקר על ידם שיקר ואמר שהסחורה אינו שלו אלא של חבירו, ותבעה הממשלה מכס מן האיש ההוא, הלה קרא את יוסף הנ"ל לדין תורה אצל הבי"ד בצאנז שבראשו עמד הגה"ק מקריית, ופסקו שיוסף חייב לשלם, וכאשר לא ציית דינא הוטל בשמתא, הלך יוסף הנ"ל והגיש מסירה על הגה"ק מקריית אצל השלטון כי לפי חוקי המלוכה לא הורשו הרבנים להשתמש בחרם, בעת ההוא היה הרה"ק מהר"י מבעלזא בצאנז, ואחד מן המקורבים של הגה"ק מקריית ביקש את מהר"י מבעלזא שיבקש מהרה"ק מצאנז לעורר רחמים שלא ידונו את בנו ובית דינו למאסר, מפני שיצא מזה חילול השם, כאשר מסר הרה"ק מבעלזא דברים אלו להד"ח ענה בקול: מה, יוסף הצדיק גם כן ישב במאסר, רבי ישראל'טשי מרוזין גם כן ישב במאסר, חילול השם הוא כששוכחין רגע אחד מהקב"ה, יוסף הנ"ל היה כהן, וכשלא נתנו לו ראשי הקהילה לעלות לדוכן בחג הפסח, הלשין עליהם, ונאסרו מיד אחרי החג כארבעים איש מראשי הקהל ובתוכם הגה"ק מקריית ובית דינו, למשך ששה שבועות, ביום כ"ה ניסן נסתלק אביו הגה"ק מצאנז, והורשה להגה"ק מקריית לילך להלויה תחת משמר פקידי בית הסוהר, אח"כ חזר לבית הסוהר והתחלפו המשמרות של מנין אנשים שבאו לבקרו שם כדי שיוכל להתפלל לפני התיבה, וגם כדי להשלים המנין לאמירת קדיש אחרי לימוד משניות לע"נ אביו הק'.

ימי ההילולא

א' אב

- אהרן הכהן בן עמרם - ב"א תפ"ז
- אלעזר הכהן בן אהרן הכהן - ב"א תקט"ז
- רבי נתן נטע מאווריטש (חותן הבת עין) ב"ר יוסף - תקמ"ה
- רבי ארי' לייב המגיד מדראהביטש (תלמיד ר' ח"ח מאמדור) - תקס"ז
- רבי שמואל עהרנפעלד ב"ר דוד צבי (החתן סופר) - תרמ"ג
- רבי אהרן האלברשטאם אב"ד צאנז ב"ר חיים - תרס"ד
- רבי נתן גאלדבערג אב"ד לימאנוב (מאורות נתן) - ב"ר חיים תרס"ט

ב' אב

- רבי חיים יואל מאסקאוויטש מסאמבור ב"ר מרדכי יוסף משה מסוליצא - תש"א

ג' אב

- רבי שמשון מאסטראפאלי ב"ר פסח ת"ח
- רבי שמואל סאליר מלבוב (שם משמואל) ב"ר אברהם - תקנ"ז
- רבי יעקב הלוי לאנדא מבראד ב"ר יחזקאל - תקפ"ב
- רבי יהודה פסח מליפסק ב"ר אברהם (תלמיד ר"מ מאפטא) - תרכ"ה
- רבי צבי מאיר הכהן מראדאמסק ב"ר שלמה - תרס"ב

ד' אב

- רבי מנחם עזריה מפאנו ב"ר צחק ברכיה (רמ"ע מפאנו) - שפ"ה
- רבי אפרים ב"ר יחזקאל מקאזמיר - תרס"ד
- רבי בן ציון מבאבוב ב"ר שלמה - תש"ג
- והתנו, רבי יחזקאל שרגא מקראקא ב"ר יצחק ישעי' מטשחויב - תש"ג

ג' מנחם אב

הגה"ק רבי שמשון מאסטראפאליע

זי"ע הי"ד

ואלה תולדות

הרב הקדוש רבי שמשון מאסטרפאלי זי"ע הי"ד, נולד בשנת ש"פ בעיר קאריץ, לאביו הגאון החסיד רבי פסח מקאריץ (חתן הר"ש מקעמענץ), ובנו מכנהו בתואר "מורי ורבי", ואף נשתמרו מכתבי תורה ששלחו זה לזה, לאביו היו בן ובת נוספים, בנו הגאון רבי שמואל מבראדין, וחתנו הגאון רבי יצחק שימש כאב"ד זעסלעב, במאורעות ת"ח ת"ט ברח ונדד עד שנשתקע בזאלקאווא, שם שימש כמגיד מישרים.

היה נכדו של הגאון המפורסם רבי שמשון זצ"ל אב"ד קעמענץ אחיו של המהר"ל מפראג, א' מד' אחים גאונים וצדיקים שהמהרש"ל מזכירם לשובחה בתשובותיו (סי' ט') וז"ל: "האחים האלופים, האלוף המרומם החסיד רבי חיים (הוא מח"ס ויכוח מים חיים ועוד ספרים, אב"ד פריעדבורג וידידו של הרמ"א), וחד עמו ארי שבחבורה הר"ר ליב יצ"ו (הוא המהר"ל מפראג), ושני המאורות מפיקים נוגה החכם רבי סיני יצ"ו והרב רבינו שמשון יצ"ו, ובזמן קרוב יורו כולם הוראה בישראל, כולם אנשי שם דפקיעי בשמייהו, עכ"ל.

משפחתו התיחסה לרב האי גאון ואביו רבי שרירא גאון, ולמעלה בקודש גאונים והאמוראים וראשי גולה עד למלכות בית דוד, כמבואר בארוכה באיגרת רבי שרירא גאון.

את מקום מושבו קבע באסטרפאלי, ועל שמה נקרא "רבי שמשון מאסטרפאלי", אבל לא שימש שם כרב ואב"ד, אלא כמגיד מישרים, ובכל עת מצוא השמיע מדברותיו להוכיח את המון העם לילך בדרכי ה' הישרים, ושם פתח לו בית המדרש אשר שם נתקבצו ובאו תלמידים מקשיבים והגונים והם שמעו מפיו שיעורי תורה נפלאים הן בנגלה והן בנסתר, דרך לימודו היה בביאור מאמרי חז"ל במסכתות הש"ס על פי חכמת הנסתר, והיה מבאר לתלמידיו שומעי לקחו שמות הקדושים וגימטריאות הטמונים בדברי חכמינו, והרבה יותר ממה שהיה מלמד לתלמידיו הסתיר מהם בבחינת מגלה טפח ומכסה טפחיים, כאשר כתב בפירושו דן ידין בזה"ל: לא אכחיד מאמרי מלבאר המילות והענינים בקיצור מופלג, ולא אגלה הסוד כי קצרה היריעה מהכיל סודו, וכן כתב בלשה"ק: "והבן זה היטב כי אסור לכותבו בפירוש מפני סכנת נפשות", "ובאמת יש כאן סוד גדול עפ"י סתרי תורה ואין כח בקולמוס לכותבו מפני קדושתו, והיד אינה רוצה לכתבו מפני סכנת נפשות". וכן הרבה כיו"ב.

מן השמים גילו לו שיש בו ניצוץ מנשמתו של משיח בן יוסף, וסופו שיהרג על קידוש ה', ואכן הזכיר הרבה בכתביו ענין מיתת רבי עקיבא על קידוש ה' כי רבי עקיבא היה נשמת משיח בן יוסף, ובפירושו דן ידין כתב מענין ארמילוס הרשע, אחיו של גוג המוזכר בתרגום יונתן ובמדרשי חז"ל, ורומז גם ששמו יהיה "נפל" והיו כאלו שאמרו שזהו רמז למלכותו של נפוליון שמלחמותיו הצטיירו במלחמת גוג ומגוג, רמז את אשר יקרה בתקופתו, כי בעיניו הבדלוחות ראה את הנולד בגזירות חמלניצקי ימ"ש בשנת ת"ח ות"ט, וכן בזמן החורף מקודם רמז הרבה בכתביו אודות זמן הקיץ הקרב ובא.

בפרדס החכמה

כידוע היה רבי שמשון גדול בתורה הן בחלק הנגלה במסכתות הש"ס, והן בקי גדול בבסתרי תורה בחכמת הקבלה, וכל דז לא אניס ליה, וכאשר כתב בהקדמה לפירושו דן ידין בזה"ל: "כי מנעורי למדתי והתבוננתי להבין ולהשכיל בחכמה הרמה חכמת הקבלה הקדושה והצלולה ממקור המקובלים ומלכם בראשם הרשב"י זי"ע", עכ"ל. על כן מהראוי להרחיב קצת בסדר השתלשלות חכמת הקבלה.

ימי ההילולא

ה' אב

- **רבינו יצחק לוריא אשכנזי ב"ר שלמה (האר"י הק') - של"ב**
- **רבי מאיר ברבי אב"ד פרעשבורג (מהר"ם ברבי) ב"ר שאול - תקמ"ט**
- **רבי חיים מקראסנא ב"ר צבי הירש - תקנ"ג**
- **רבי ארי' לייביש ממאגרוב ב"ר יהושע מבעליא - תרצ"ה**
- **רבי חיים עוזר גראדזענסקי ב"ר דוד שלמה (אחיעזר) - ת"ש**

ו' אב

- **רבי נתן מאז מפראנקפורט ב"ר שלמה (בנין שלמה) - תקנ"ד**
- **רבי מרדכי שמרלר ממיקאלייב ב"ר נפתלי צבי - תרכ"ד**
- **רבי יוסף חיים מוויעליפאלי ב"ר אברהם - תש"ב**

ז' אב

- **רבי מנחם ב"ר זרח (צדה לדרך) - ה"א קנ"א**
- **רבי שמחה הכהן ראפאפארט אב"ד לובלין ב"ר נחמן - תע"ח**
- **רבי משה גרינוואלד מחוסט ב"ר עמרם (ערוגת הבושם) - תרע"ו**
- **רבי אלעזר מאושפיצין ב"ר יהושע מקאמינקא - תש"ג**

ח' אב

- **רבי מיכאל גליקליך מנאנאש ב"ר יעקב - תר"ט**
- **רבי שמואל שמעלקא טויבש אב"ד יאם ב"ר אהרן משה - תרכ"ו**
- **רבי מנחם בראדי מקאלוב ב"ר אברהם (באר מנחם) - תרצ"ח**

הרמ"א בספרו תורת העולה (פ"ד) מתאונן על מה שנוהגין המון העם ובעלי בתים לעסוק בחכמה זו, וז"ל: "ואף מי שאינו יודע בין ימינו לשמאלו ובחשכה יתהלכו ואינם יודעים את הסדרה כפשוטה, גם הם קופצים ללמוד תורת הקבלה" עכ"ל. אולם השרידים אשר ה' קורא יחידי סגולה אשר מלאו כרסם בש"ס ופוסקים, להם ניתנה הרשות לעסוק בנסתרות, ובין יחידי סגולה אלו היה נמנה רבי שמשון.

כן התנגדו הרבה מחכמי ישראל ללימוד הקבלה ברבים, ולעומתם היו הרבה מגדולי ישראל שאדרבא ראו לנכון לעסוק חכמה זו ברבים, כאשר כתב הגאון בעל עבודת הגרשוני בהסכמתו לספרא דצניעותא, וז"ל: "לא נעלם ממנו מלחמת כת של קודמים, אשר דחו הדפסת ספרי קבלה בשתי ידים, ויש חכמים אשר ביראת ה' הריחו ועל קדקדם של המערערים מחו, ותלי"ת שלא ניצחו ועשו פרי והצליחו, ולא די דאין בזה איסורא אלא דמצוה נמי איכא". עכ"ל.

מקור חכמת הקבלה הוא במדינת אונגארין, מהרוקח, ורבי יהודה החסיד ועוד, וממנה נתפשטה גם למדינת פולין על ידי שכמה מחכמי אונארין התיישבו בפולין והביאו את תלמודם בידם, וביותר התפשטה תורת הקבלה כאשר זרח אורם של חכמי עיה"ק צפת תובב"א כגון הרמ"ק, האר"י הק' ותלמידו הגה"ק רבי חיים ויטאל, כתבי הרמ"ק נדפסו במדינות איירופה אודות להשתדלותו של הרמ"ע מפאנו אשר הוזיל זהב מכיסו להעתיק את כתבי הרמ"ק, הר"ע מפאנו היה לו תלמד בשם רבי יצחק ברבי מרדכי איש פולין, אשר ידיו רב לו בהפצת תורת הקבלה בקרב בני ארצו בפולין.

אולם לא ארכו שנותיו למשכן קדוש ה' האר"י בעיר צפת, שכעבור שנתיים מהתיישבותו נסתלק לגנזי מרומים, הגה"ק ר' חיים וויטאל שהיה בחיר תלמידיו רצה תחילה לגנוז כתבי רבו, וטעמו ונימוקו עמו שאין הדור ראוי והגון לכך, אולם מאת ה' היתה זאת שכתבי הקודש נפוצו לכל עבר בכל רחבי תבל.

א' מתלמידי האר"י היה הרה"ק ר' ישראל סרוק זצ"ל אשר יצא לעבר איטליא, הרמ"ע מפאנו שהשתוקק מאות לקבל מתורת האר"י היה נמנה מגדולי תלמידיו, שש שנים ישב מהר"י סרוק בחבל איטליא והפיץ שם ממעינות החכמה שקיבל מהאר"י, ומשם הלך לפולין ושם נקבצו ובאו אליו תלמידים חשובים לשתות מים מפיו, בין תלמידיו היה נמנה הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, ועוד הרבה מסלתה ושמנה של מדינת פולין, רבי שמשון היה אז עדיין ילד קטן ועל כן לא זכה ליצוק מים על פיו, אבל התאבק בעפר רגלי תלמידיו ובמיוחד מאת בעל המגלה עמוקות.

רבו המובהק בתורת הסוד היה הגה"ק ר' נתן נטע כהנא זצ"ל אב"ד אוסטראה, אשר רבי שמשון כותב עליו בלשון קדשו: "אדוני מורי ורבי פאר הדור ארון הקודש בוצינא דנהורא גאון ישראל", בעל המגלה עמוקות היה מראשי המדברים בועד ד' ארצות, ומכל קצוי המדינה שלחו לו שאלות לשמוע חוות דעתו, וכמו כן הרבה להתעסק בהתרת עגונות בשנות הזעם ת"ח ת"ט, בא' מהתשובות הרי הוא בא כמתנצל בזה"ל: "מאין כלי תשמיש (ספרים) עמדי, כי נטרדתי ממשכן כבודי מפני הפוחזים השוודים", האריך ימים והשאיר אחריו ברכה הרבה חידושי תורה.

ר' שמשון שיגר לרבו הרבה מכתבים, ורבו השיב לו תשובות באהבה, ועדיין נשארו הרבה מכתבים ששלח ר' שמשון לרבו. לפני גזירות שנות ת"ח ות"ט שלח ר' שמשון מכתבים לרבו ובהם הזהירו את אשר עתיד להתרחש, ואכן רבו והטו"ז ששימש כריש מתיבתא באוסטראה באותו תקופה ברחו לנפשם מחמת המציק, ולא עברו ימים אחדים מבריחתם עד שפרצו שם הגזירות הנוראות.

בכל המדינות נתפרסם שמו הטוב כבקי גדול בכל חדרי סתרי התורה, ומכל קצוי ארץ שלחו אליו שאלות ומכתבים בענינים אלו, לבקש ממנו לפרש מדרשי פליאה שניכר בעליל שהטמינו בהם חז"ל סודות, וכמו כן היה בקי בקבלה מעשיות והשתמש בלימוד המאמרים בחכמת הנסתר כדי להמתיק הדינים מעל בני ישראל.

בן אחותו רבי פסח מזאלקאווא מביא בספרו זבח פסח מאמר נפלא מדודו על המ"ב מסעות של בני ישראל במדבר שרומזים על שם מ"ב וכו', וכתב שדודו הר"ש ציוה לאומרו כאשר שולט חולי העיפוש רח"ל (מחלת הדבר שהפילה חללים רבים) ועל ידי זה תעצר המגפה.

תלמידו רבי יעקב קופל זאסלאווער כותב שדבר מפורסם הוא שנתגלה לרבו הר"ש מלאך מגיד מישרים אשר למד עמו תורה וגילה לו סתרי תורה מופלאים.

בן דודו הגאון רבי צבי הירש הורוביץ, כתב בזה"ל: צירוף של כזבי בת צור, שמעתי מפה קודש קדישין איש אלוקים רוח ה' דבר בו והופיע רוח ה' לפעמו, אשר העידו עליו בודאי שהיה משולח אליו אחד מהשרפים מן המעופפים (מלאך) קשיר חרציא הוא אזרו אור (רמז לנאמר על אליהו הנביא שהיה קשור אזור עוד למתניו, היינו שנגלה אליו אליהו הנביא ללמדו תורה), מנהיר בהלכה בכל מקום ע"פ סודות סתרי הקבלה ויחוד שם משמותיו של הקב"ה שמו נודע בשערים מוהר"ר שמשון אוסטרופולי וכל דבריו דברי נביאות, עכ"ל.

סוד עשר המכות

רבי שמשון פרסם את חידושי תורתו בכתב ובעל פה, ובמיוחד נתפרסם מאמר "סוד אצבע אלוקים", המכיל בתוכו רמזים נפלאים וסודות גבוהים על פי נסתר בביאור עשר המכות והסימנים שנתן בהם רבי יהודה דצ"ך עד"ש באח"ב, מאמר זה שלח במכתב לבני קהילה מסיומת, וכאשר מוכיח מתחילת המכתב, "שלום לרבני הארץ, גאוני הדור הגודרים גדר ועומדים בפרץ וכו', אודות הענין שכתב מע"ת אלי מה שרשמתי הסימנים על דצ"ך עד"ש באח"ב וכו'", מאמר זה נדפס לראשונה בספר לקוטי שושנים הנדפס בסוף ספר קריים זאלקאווא שנת תס"ט, ספר זה מיוחס להקדוש רבי אהרן קורדינא" (מארץ כורדיסטאן), ומעוטר עם פירושו של רבי שמשון על ההגדה, – ומהראוי לציין שהגדה כזו עלתה על שולחן מלכים בליל התקדש החג, לפני מרן הגה"ק הקדושת יו"ט זי"ע, ואחריו ירש ההגדה שלו בנו רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, ולאחריו לממלא מקומו רביה"ק בעל ברך משה זי"ע.

אח"כ הודפס האגרת הזאת באמשטרדם בשנת תק"כ, ושם נכתב שהובאה מארץ הקדוש ע"י החכם המרומם מוהר"ר שמון די גילדיר, ומזה מוכח שהמכתב נתפשט בכל רחבי תבל,

שהגיעה עד לארצינו הקדושה ומשם הופצה שוב בארצות הגולה. ומלפני כמאה שנה חיבר א' מרבני טבריא ספר שלם בשם שמש ומגן בו ביאר בהרחבה דברי האיגרת, כן הודפס האיגרת בהרבה סידורים, כדוגמת סידורו של רבי קאפיל ועוד.

ובספר חסד לאברהם בסופו הביא אגרת זאת, וכתב בזה"ל: "אחרי זאת הודיע אותי רזא דנא שכל המעיין בסוד נפלא ונורא הזה על מכונו אפילו פעם אחת בשנה ובכל ערבי פסחים, מובטח לו שהוא מוצל כל אותה השנה מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל אמן סלה".

מאורעות ת"ח ת"ט

חכמי הדור מצאו רמז בזוה"ק כי בשנת ת"ח הוא זמן הפקידה, דאיתא בשם רבי אלעזר בן ערך דבאלף שתיתאי לזמן ארבע מאות ותניא שנין יהיו קיימין כל דיירי ארעא בקיומיהון וכו' וע"ז רימזה התורה בשנת היובל "הזאת" תשובו איש אל אחוזתו, כי ה' אלפים זא"ת היא שנת ת"ח, "ומאן יתקיים בקיום דתיה בהאי זימנא" שיהיו אז צרות גדולות עד מאד ויהיו עת הבירור להשיב הנשמות לשורשן. ונתפרסמו אז דברי הרמ"ק (הובא בספר אור החמה פ' שמות) שאמנם נעלמו כמה קיצים בעוונותינו אמנם לא יעבור ת"ח לכל הדברים שבעולם. וכן קונן הרה"ק רבי שעפטיל הורוביץ בן השל"ה "בת"ח למספר אלף השישי אמרתי בליבי לצאת חופשי כי היא היתה מיועדת לעץ קץ ושנת גאולה". גם רבי שמשון הזכיר בכתביו את דברי הזוה"ק הנ"ל, והוסיף רמז נפלא מעצמו על זה, שכן במגילת אסתר מצינו ח' רבתי בתיבת "חור" ות' רבתי בתיבת "ותכתוב אסתר" שביחד המה תיבות ת"ח והוא סוד גאולה ראשונה ואחרונה. ואולם לא אסתעייא מילתא מן שמיא שיגאלו אז כלל ישראל, וכבר נודע ומפורסם מספה"ק כי בשנת פקודה אם ח"ו תגבור יד הסט"א לדחות את הגאולה, אזי יארעו בה דברים קשים ומבהילים לבני ישראל.

המגיד גילה לרבי שמשון שנתעורר קיטרוג גדול על ישראל באותה העת, וגזירות נוראות עשויות לבוא על ישראל, רבי שמשון התחיל לדרוש ולהוכיח בשער בת רבים את העם לפשפש במעשיהם ולשוב על רוע מעלליהם כדי שישוב ה' את חרון אפו מעליהם, ושלח הרבה מכתבים לגדולי הדור וראשי הקהל בכל מקום לעורר את לבבם לתשובה ותיקון המעשים בטרם תצא חרון האף מאת ה', דבריו עשו אמנם רושם ורבים השיב מעוון, אלא שכפי הנראה כבר נגזרה הגזירה.

קדושים בניך מסרו נפשם

רבי שמשון שהיה גלוי וידוע לפניו כל אותן הגזירות הנוראות המתרגשות לבוא, עשה הרבה פעולות עצומות להעביר את רוע הגזירה, והעיד הרמח"ל בספרו דרך עץ החיים שרבי שמשון השביע את הסטרא אחרא וחיילותיו לדעת מה זה ועל מה זה שהם מעוררים קטרוגים על בני ישראל, וכאשר נוכח לראות כי כלתה הרעה לבוא, רצה לפעול שיקבלו עליהם מגדולי ישראל למות על קידוש ה', ומיתתן תכפר על בני ישראל, ושלח לבקש מאת הגה"ק רבי יחיאל מיכל מנעמירוב ועוד א' מגדולי הדור שיצטרפו אליו, ר' יחיאל מיכל הסכים להצטרף ואכן נהרג עקד"ה ביום כ' סיון ת"ח, ואולם השלישי לא הסכים וטעמו ונימוקו היה שתקוותו איתנה שיוכלו לבטל הדינים בכח התפילה, ועל ידי זה לא הצליח לבטל את הגזירה לגמרי, אבל במיתת הני תרי צנתא דדהבא הצליחו לפעול שלא תשלוט ידם של הרשעים בכל ישראל, ואף כי אמנם נהרגו רבים וטובים ונחרבו ערים ומדינות, מכל מקום הרבה קהילות ניצלו והרבה גדולי ישראל נמלטו והם החזירו עטרה ליושנה ולא אבדה שארית ישראל.

ביום המר והנמהר יום ג' לחודש אשר נהפך לאבל מחולינו חודש אב, נכנסו הרשעים ימ"ש לתוך העיר, ובזה יש ב' דיעות באיזה עיר נהרג, הגאון בעל יון המצולה העיד שנהרג יחד עם קדושי העיר פולנאה כי שם שהה באותה העת, ויש אומרים שנשאר בעירו אוסטרפאלי, ושם נהרג עקד"ה, כל היהודים התאספו כאיש אחד בבית המדרש לבושים בתכריכים, ושפכו ליבם בתפילות ותחנונים לפני הקב"ה שיציל אותם מידי הרשעים הארורים, הרשעים נכנסו בבית המדרש ודרשו תיכף מכל המון העם ורבם רבי שמשון בראשם שיסכימו להמיר דתם ה"י ואז תנתן להם נפשם לשלל, ואם לא אחת דתם לההרג, אולם ישראל קדושים מסרו נפשם על קדושת ה' בגבורה, והכריזו בקול גדול שלא ימירו את כבודם, ובוחרים למות מתוך יסורים נאמנים לה' ולתורתו ולא להמיר את דתם ח"ו, ומיד התחילו הרשעים לשפוך את חמתם על היהודים והרגו עם רב, ואת רבי שמשון הרגו באכזריות נוראה, וכאשר סיפר הגאון המקובל ר' ישעי' אשר זעליג מרגליות זצ"ל בשם רבו הגה"ק מבארניב זצ"ל שרבי שמשון היה באותה שעה מעוטר בטלית ותפילין דבוק ברעיונותיו הטהורות והקדושות, הרשעים נטלו ענף עץ דק וחד ובזה דקרו את גופו הטהור ממטה למעלה, ואולם רבי שמשון ברוב דבקותו לא חלי ולא הרגיש ביסוריו ומכאוביו כלל, עד שהגיע הענף לראשו ופגע במוחו הקדוש, אז יצאה נשמתו הטהורה בדבקות ויחודים עליונים, וסיבת פירוד נשמתו מגופו לא היתה ע"י הריגתו ופעולות הרשעים, כי אם מדבקות מחשבתו הטהורה בה', יחד עמו נהרג בנו ר' שמואל.

בקרב קדושים יתהלל

הגאון הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל מכנהו בהקדמה לספרו "אספקריה המאירה" על הזוה"ק "אחד קדוש מדבר איש האלוקים מורינו הרב ר' שמשון אסטרפלי".

מסופר בשבחי הבעש"ט בשם הגה"ק ר' גדליה מליניץ זצ"ל בעל תשואות חן שמרן הבעש"ט לא רצה לשהות בעיר אוסטרפאלי, וטעמו ונימוקו עמו שאין לו מה לתקן שם, כי רבי שמשון כבר תיקן את הכל שם. ועוד מסופר שם כי פעם שבת את שבתו הרה"ק ר' גרשון מקיטוב זצ"ל גיסו של הבעש"ט באוסטרפאלי, ומשם נסע למעזי'בוש ואמר לגיסו מרן הבעש"ט שהשיג באוסטרפאלי אור גדול שנשאר חותמו מרבי שמשון.

אולם פעם אחת הזדמן שהבעש"ט שהה שם בשבת לגודל הפצרת חסידיו שהתגוררו שם, ובעת הסעודה פתח את החלון ובמשך כל כמה דקות נגש אל החלון להסתכל מבחוץ, והתפלא על זה תלמידו הרה"ק ר' יוסף מקאמינקא לדעת מה זה ועל מה זה מסתכל רבו כל הזמן לחוץ, ועל כן כאשר פנה הבעש"ט מן החלון הלך וסגר את החלון, וכאשר חזר לשם

הבעש"ט פתח שוב את החלון והסתכל שוב, אח"כ סגרו רבי יוסף שוב, ומיד בא הבעש"ט ופתחו, וכן היה עוד כמה פעמים, עד שגער הבעש"ט ברבי יוסף מיהו זה אשר סוגר את החלון, והשיב לו רבי יוסף אני סגרתי את החלון כי בחוץ שורה קרירות גדולה, והקור נכנסת לתוך הבית מתוך החלון הפתוח, ומדוע פתוח רבינו את החלון בכל עת, נענה הבעש"ט ואמר לו וכי אינך רואה עמוד אש מתורה ועבודה של רבי שמשון, המאירה מהארץ ועד הרקיע, אמרו להבעש"ט כי במקום הזה אשר מסתכל שם הוא המקום שמניחין שם האשפה, אז גילה להם הבעש"ט כי באותו מקום עמד בית מדרשו של רבי שמשון, ובמשך הזמן נחרב עד שנשתכח הדבר, וברבות השנים נעשה למקום אשפה רח"ל.

זכרו לדור ודור

השאיר אחריו ברכה מרובה תורה שבכתב, מאמרים ואגרות נפלאים בתורת הסוד, י"ד מאמרים עמוקים בקבלה שנדפסו בספר קטן בכמות ורב באיכות ונקרא שמו ספר קרנים (נדפס תס"ט) "ספר זה חיברו ויסדו הקדוש האלוקי בוצינא דקדישתא (המאור החזק, וגם כמליצה על עיר מוצאו) מוהר"ר אהרון מעיר גולה קרדינא, בעל ספר "אגרת הטעמים" והעיר ה' את רוח איש קדוש וטהור המקובל הגדול הרב מוהר"ר שמשון במוהר"ר פסח שנהרג עקד"ה בשנת ת"ח ועשה פירש נפלא על ספר קרניים וקראו בשם "דן ידין" עכ"ל.

מלבד ספר זה מזכיר רבי שמשון (בהקדמתו לדן ידין ובשאר כתביו) כי חיבר ששה חיבורים נוספים: "מחנה דן" על הזוה"ק, "בן מנוח" על האידרות, "נזיר אלוקים" שמש ומגן" "שמש נוגה" פי' על ספר שערי אורה למהר"י גיקטיליא, "יזרח שמש", שמות ספריו מרמזים על שמשון בן מנוח משבט דן.

בסוף ספר קרניים עם פירושו דן ידין (אמשטרדם תקכ"ה) נדפסו "ליקוטי שושנה" אוסף חידו"ת בקבלה ממנו. וכמו כן הגאון רבי צבי הירש הורוביץ אב"ד מדינת זאמוט שבמדינת ליטא הוציא לאור כתבים שהיו בידו מרבי שמשון.

רבי חיים ליבערזאהן מבראדיטשוב נכד רבי ליבער הגדול שהיה נכדו, היו ברשותו הרבה כתבים מזקינו רבי שמשון, והעיד בהקדמתו לסידור מגלה עמוקות שהו"ל, שהעתיק חידו"ת בקבלה שרבינו החיד"א מביא מחידו"ת של רבי שמשון.

מענין ספרו הקדוש מנחת דן שהוא פירוש על זוהר הקדוש, נדפס רק פעם אחת ואין ידוע מתי, ולא נשאר ממנו שום העתק, וכאשר כתב הרה"ק בעל בני יששכר כתב (סור מרע ועשה טוב אות י"ב): אמת נכון הדבר שדברי הזוה"ק יש לדרשו בפנימיות ברמיזות ור"ת וס"ת ממש כמו בתורה וכבר ראינו בדברי קדוש עליון פליאות נשגבות, עיין בדברי מהר"ש אוסטרופולי בספרו דן ידין מאמר י"ג ותראה נפלאות, ותברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ולא זכינו לראות ספרו הק' מחנה דן, ונראה שלא היה העולם ראוי לזה, עכ"ל.

ומסופר בשם החסיד ר' יצחק מקאנעסטענטין, שכשאשר שהה בסאדיגורא במחיצת הרה"ק רבי אברהם יעקב בן הרה"ק מרוז"ין, ביקשו הרה"ק מסאדיגורא לחפש בשבילו ספר מחנה דן אם נמצא באיזה ספריה בכתב או בדפוס. והיה מוכן לשלם עבורו סך שלושת אלפים ריינישׁ, מיד כשחזר החסיד לביתו שלח מכתבים לידידיו ומכריו שיחפשו אצל מוכרי ספרים וישאלו אצל ת"ח וכו' ולא נמצא הספר, וחזר בפחי נפש לרבו ואמר לו שלא נמצא הספר, ואז גילה לו רבו הרה"ק מסאדיגורא: קבלה בידי מאבותינו עד המגיד הגדול ממזריטש שקיבל מהבעהש"ט הק' שאם ילמדו ישראל את הזוה"ק עם פירוש מחנה דן תתקרב הגאולה.

מסופר שהרה"ק בעל בני יששכר זי"ע השתוקק להשיג הספר הק' הנ"ל ופירסם שמוכן לתת את כל ספריו תמורת ספר יחיד זה, משכיל אחד שמע מזה ונזכר שבהיותו בבית עקד ספרים בעיר בערלין ראה שנמצא שם ספר זה, ועל כן חשב בליבו שכאשר יזדמן להיות שוב בבערלין יקח משם הספר ויביאנו להבני יששכר, אמנם בינתיים נסתלק הבני יששכר לעולמו, ועל מקומו ישב בנו הרה"ק ר' דוד זצ"ל מח"ס צמח דוד, ואז נזדמן לאותו משכיל להיות בבערלין, וגנב אותו הספר שהיה עותק יחידי בעולם, והביא את הספר להרה"ק רבי דוד מדינוב וביקש תמורתו את כל ספריו כאשר הבטיח אביו, אמאר לו הרה"ק מדינוב הנה אבי הבין בטוב הספר ועל כן היה הדבר שוה לו, אך אני איני מוכן לתת את כל ספרי תמורת הספר האחד הזה, כששמע זאת המשכיל כעס מאד וישלך את הספר היקר לתוך התנור שעמד בחדר, כשראה כן הרה"ק מדינוב התבטא כי אותו אדם ישתמד בקרוב, וכן היה שאותו משכיל המיר את דתו רח"ל.

ד' מנחם אב

הגה"ק רבי מנחם עזריה [הרמ"ע]

מפאנו זי"ע

מתולדותיו

רבי מנחם עזריה נולד בעיר פאנו שנת ש"ח לאביו רבי יצחק ברכיה זצ"ל שהי' גדול בתורה וגם עושר גדול, הי' מכונה גם עמנואל כמוזכר בשם הגדולים (מערכת ספרים א') וידוע דהרמ"ע קרי לי' הרב עמנואל לפי שמנחם בלשון גוים קורין לו מנואל, כשהגיע לפרקו נשא לאשה את בת הגאון השר הטפסר רבי יצק פואה ממאנטובה שהי' מגדולי הרבנים באיטליה.

בעל רבותיו

למד אצל רבי עזרא איש מאנטובה ורבי ישמעאל חנינא מגודלי רבני פירארא ומזכירו בשו"ת הרמ"ע: כך שנה לי מורי ורבי המובהק הר"ר ישמעאל חנניא אשר ידוע במחדדן ונהירן שמעתתיה טובא, ורבו המובהק בתורת הנסתר הי' רבי ישראל סרוק תלמיד האריז"ל ככותב בספרו עשרה מאמרות ז"ל: כך היא קבלת האריז"ל מפי מורי הר"ר ישראל נר"ו אחד מגדולי תלמידיו שזכני להרבה גופי תורה, כנזכר שקיבל מרבו שיטת האריז"ל בתורת החי"ן אבל הי' גם מקובל בשיטת הרמ"ק וכתב פירוש על ספר הפרדס רימונים של הרמ"ק בשם פלח הרימון ובהקדמתו לפירוש זה מאריך בעיניו ב' השיטות הרמ"ק והאר"י

ובתוך דבריו כותב: אלא טוב אשר נאחז בזה ובם מזה אל תנח ידינו האי כי ארחיה והאי כי ארחיה ע"כ.

דולה ומשקה

הרמ"ע מפאנו נתאחדו אצלו תורה וגדולה דהי' עושר גדול שירש מהוריו הון רב, והי' מדפיס ספרים ורוכש כתבי יד הב"י שלח לו להדפיס את ספרו כסף משנה על הרמב"ם והוא הדפיסו על חשבונו בעיר ווינציא שנת של"ד, ושלח אלף דינרים לאלמנותו של הרמ"ק שתשאיל לו את הספר אור יקר שיוכל להעתיקו כנזכר בשם הגדולים (מערכת ספרים א') ז"ל: וכתב מהר"ר שלמה שלימל בכתבו המובא בס' מצרף לחכמה כו' וז"ל החכם כמהר"ר עמנואל הזיל אלף זהובים אדומים מכיסו לאלמנת מהר"ם קורדובירו בעד שהשאילה להעתיק ספר אור יקר שחיבר הרב ע"ה פי' הזהר, מלבד הוצאת הסופרים והנייר, ופה צפת הוגד לי שמלבד האלף ששלח להאלמנה הרבנית שלח כ' זהובים אדומים למהרר"י קארו ועשרים למהר"ר שלמה ועשרה למהר"ם אלשיך למען ימליצו בעדו עכ"ל.

יושב בישיבה

הי' מרביץ תורה בנגלה ובנסתר לתלמידים גדולי ארץ כאשר כותב על שיעוריו בקבלה בעיר ווענציה שבאו ראשיהם וזקניהם לשמוע בלימודים הנחמדים האלה, בין תלמידיו הגדולים הי' הרב המקובל רבי אהרן ברכיה ממודינא ז"ל בעל המעבר יבק, רבי יצחק ב"ר מדרכי אשר בא מארץ פולין ליצוק מים על ידו והי' תלמידו הנאמן והוא הוציא לאור והדפיס שו"ת הרמ"ע, וכותב על רבו הרמ"ע ז"ל: ותשאני רוח ה' בגלילות איטליה ואשמעה אחד קדוש מדבר וחיילים מגבר במשנה וגמרא שמועות וסברא, ולן בכל חכמה עשר ידות, ובחכמת הקבלה מדבר נכבדות, אוצר כל כלי חמדה הלא הוא.. המקובל האלוקי מרנא ורבנא מנחם עזריה נר"ו כל עצי עדן אשר בגן אלוקים לא דמו אליו ביפיו שמו הולך למרחקים לשם ולתהלה גם מהר"ר משה קאזיס הי' מתלמידיו ובשם הגדולים (בערכו) כותב ז"ל: דהוי נפקין זקוקין דנורא מפומיה דהגאון רבי משה קאזיס לפומיה דרבו הרמ"ע ז"ל, ומהר"ר יוסף לומברוזו אשר כותב על רבו שהי' לו מגיד ז"ל: שמעתי בעיר מפי מורי הרב הרמ"ע ואשמע קול מדבר אליו בקומו בחצות הלילה לעסוק בתורה, ותסמר שערות בשרי אף כי אלי דבר יגונב ואירא בהחבא ודי בזה.

הסתלקותו לעוה"ב

מקובל דהרמ"ע מפאנו הי' מתבודד בכל יום בחדרו והי' זקוק לשמירה מיוחדת שלא תצא נפשו מרוב דבקות ומשום מה לא השגיחו בו ביומו האחרון ובשעה שהתבודד יצאה נשמתו בטהרה, וקשרו עליו מספד כל עדת ישראל ויקוננו עליו וידי שף מדוכתיה (רמז על שנת ש"פ) ונחרת על מצבת קדשו: מעונה קדומה בחידוש בניה, שנת ש"ף לאבן שתיה, מקומה בקרוב מקום הבליה, מנוחה נכונה לרב העליה, אשר מעלתו לעמו רצויה, וגם כל ידיעה לדעתו גלויה, אצילה בריאה יצירה עשיה, ונפשו לצורו ביחוד פנויה שמו הי' כבוד רב מנחם עזריה הוא הרב המופלא הרמ"ע מפאנו זצוק"ל.

מורשתו הרוחנית

הרמ"ע מפאנו השאיר אחריו לברכה בערך ל' ספרים עשרה מהם נכללים בספרו עשרה מאמרות והוא י' מאמרים בקבלה, ספר פלח הרמון ס' שפת אמת ח"ב מס' פלח הרמון, ס' עסיס רימונים פי' על ס' פרדס רמונים להרמ"ק, ס' הנפש, שברי לוחות, יונת אלם ח"ב (ח"א נכלל בעשרה מאמרות) היסודות, מעין גנים, הטוטפת, שבתות ד', גור ארי', מאורות הגדולים, כנפי יונה ד"ח, יין הרקח, ימין ד' רוממה על הקפת הלולב, ימין ד' עושה חיל, סדר עבודה, תקוני תשובה (נדפס בצירוף עם ס' ראשית חכמה), שו"ת הרמ"ע, ספר אלפסי זוטא והוא קיצור רב אלפס (הרי"ף) שאין בו שום שקלא וטריא רק אותה המימרא שהוא ההלכה, והוא ספר נחמד בלשון וסדר צח וברור כלשון הרי"ף וכמה דינים הוסיף מדעתו הרחבה בדברים מועטים מובלעים בתוך דיני הש"ס וכמה הלכות מקדשים שבתוך הש"ס מסדר מועד בגמרא דהרי"ף השמיטן הרב ז"ל כתבינהו להלכותיהן בלשון ברור וצח כנעם שיח הרי"ף (שם הגדולים) הכלי חמדה כותב על מעלת ספרי הרמ"ע ז"ל: דע כי שפה אחת ודברים אחדים לכל מאמרי הרמ"ע ז"ל ורוח נכון אחד עובר על כל בתרי מאמריו, רוח חכמה ותבונה דעת והשכל וכמו כן ספרי הרמ"ע לפעמים עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר והרבה גופי תורה שלא נתבארו כהלכתן במקום זה אשר בהשקפה ראשונה ידמו כחוקים וגזירות ימצאם המעיין במקום אחר מבוארים ומבוררים די צרכם ומשלים כאן מה שחסר שם.. ועין בעין נראה כי שם ד' נקרא עליהם וכי כל דבריו מיוסדים על אדני תורת האמת וצדק.

ד' מנחם אב

הרה"ק רבי בנציון מבאבוב זי"ע הי"ד
בעל "קדושת ציון"

ואלה תולדות

נולד בשנת תרל"ד לאביו הרה"ק ר' שלמה (בהרה"ק ר' מאיר נתנזן מרן הק' הדברי חים מצאנז זי"ע) ולאמו הצדקנית מרת רבקה הענא בת הרה"ק ר' יהושע מקאמינקא, ועפ"י ציווי זקינו הק' מרן הד"ח נתן לו אביו השם "בנציון" לסגולה כי אז סבל רבות מצער גידול בנים רח"ל.

במעלליו התנכר נער

כבר בהיותו קטן ניכרו עליו סימני גדלות וחכמה ופקחות, ומסופר דבהיותו כבן שנתיים לקחו זקינו הק' מצאנז על ברכיו ואמר על התינוק הרך דהוא "חכם מחוכם", כשהגיע לעול המצוות לקחו אביו להניח תפילין אצל זקינו הרה"ק ר' יהושע מקאמינקא זי"ע, ועל אם הדרך נכנסו לבעלזא להרה"ק ר'

יהושע זי"ע, והרה"ק בעלז שמח לקראתם וציוה שיכינו לכבודם סעודה גדולה וגם יעשו פשטידא "קוגל", כי הרה"ק מהר"ש הוא ת"ח אמיתי והוא בבחינת שבת וע"כ יכינו לכבודו מאכלי שבת, בסוף הסעודה פנה הרה"ק מבעלזא אל נער הבר מצוה ואמר לו דאביו הק' השר שלום כיבד לאהובי נפשו שישירו בסעודה "שיר למעלות" ע"כ הוא מכבד אותו לשיר שיר למעלות, והנער עשה את רצון הרה"ק מבעלז והתחיל לשיר בקולו הערב את ניגונו הידוע על שיר למעלות אשא עיני.

האיש מקדש

בהגיעו לפרק האיש מקדש לקחו הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע לחתן לבתו הצדקנית ח' פראדל ע"ה, ואמר עליו חותנו של הרה"ק רש"א הרה"ק ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל זי"ע כי לאו בכל יומא איתרחיש דא ומזדמן מופלא ומופלג כר' בנציון, לאחר נישואיו חזר לבית אביו שכיהן אז ברבנות בעיר וויניצא ושימש הוא כראש הישיבה שם, וכשעבר אביו לגור בבאבוב נתמנה להיות שם רב הצעיר.

רב ומנהיג

לאחר פטירת אביו הק' בשנת תרס"ה מילא מקום אביו לאב"ד בעיר באבוב ורבן ומנהיגם של חסידי באבוב, ונהו אחריו אלפים לקבל ממנו עצה ותושיה, בפרט הי' מנהיג בחסד עליון לעורר לב הבאים בצל קורתו לתורה ועבודת ה' ע"י דברי תורתו הנוקבים לחדרי בטן ואמר שרצה לעשות כמה "צעטל קטן יונגעלייט" אבל מה יעשה שנתרבה העולם.

רוח חן וחוט של חסד הי' משוך על כל אמרותיו הטהורים, שנשמעו מפה קדשו בלי קולות וצעקות, ותמיד הי' בנחת נשמעים, יוצאים מן הלב ונכנסים ללב ועושים רושם כביר וחזק, עד כדי כך שגם נערים ריקים וצעירים רחוקים מתורה ומצוות ומכל רגשות יהדות מיד בפגישה ראשונה אתו נהפכו מן הקצה אל הקצה, ויצאו ממנו בלב שוקק לירא שמים ורגשות קודש, ומני אז והלאה נשתנה כל סדרי חייהם, ובתי טרטיאות וצחוק הכדורים שהיו עיקר משאת נפשם החליפו בבתי מדרשות וישיבות, ונעשו לחובשי בית המדרש ובני תורה נאמנים.

עץ חיים

אחר פטירת אביו הק' העמיד ישיבתו הק' בעיר באבוב שבה הרביץ תורה והעמיד תלמידי חכמים מובהקים, שהוא בעצמו השפיע עליהם בלימודם, להשלימם בתורה ובחכמה ובמידות טובות וחקר ודרש על כל עניניהם, בפרט אחרי מלחה"ע הראשונה בשובו מן הפליטה מווינא וממארינבאד, מצא אז את מדינתו ריקה מן התורה ובתי מדרשות שוממים מאין מבקר, והצעירים שדרו כמה שנים במדינות עסטרייך בעהמען ואשכנז תעו אחרי משאות שוא ומדוחים והוטבו בעיניהם דעות הנאורים וחדשות חמדו להם ללמוד חכמות חיצוניות, ושנו את תואר פניהם והודם נהפך למשחית עד כי היתה ירידה נוראה רח"ל במצב היהדות, בעת הזאת עמד והתגבר כארי ויסד מחדש את ישיבתו הק' והשפיע על בני הנעורים לקבל עליהם עול תורה ומצוות, והרביץ תורה בהרבה עיירות והדליק מחדש את אור התורה והחסידות ביחד, ובחסדי השי"ת הצליח ברוח קדשו שהשפעתו הכבירה מצאה קן לה בלב הדור הצעיר, עד כדי כך שבשנים מועטות לבשה גאליציע פנים חדשות, כי צצו ופרחו בחורים ואברכים תלמידי חכמים ויראי ה' למאות ולאלפים אשר כל אחד הכיר כי רוח אצילות הקדושה חופפת עליהם כל היום.

מחולל פלאות

כידוע נמצאו בבאבוב שני סוגי בחורים, הא' בני החסידים שהורתם ולידתם בקדושה, שנתגדלו ונתחנכו מילדותם על מבועי החסידות, וה שאבו בבאבוב תורה וחסידות במלוא חפניים שהשפיע עליהם מזיו אורו, והן הם היו הרוב, והסוג השני היו בחורים מבתים פשוטים שדרך התורה והחסידות הי' מוזר להם והם היו בבחינת בעלי תשובה, ומספר דפעם כשבא אצלו בחור ממשפחה פשוטה ושאל אותו הרה"ק כמה הם בבית, ענהו הבחור דהרי הם ארבע הוא אביו ואמו "והעז", והי' בחורים שבאו לישיבתו הק' כבן עשרים וכדו' ולא ידעו אפי' צורת אות, וציוה הרה"ק שילמדו עם הבחורים האלו תמידים כסדרן א–ב, עברי, חומש, עד שגדלו לתלמידי חכמים ויראי שמים, ובדבר הזה הי' הרה"ק הבעל מופת הגדול בדורו שעולה על כל המופתים, שהרי מופתיו הללו במהפכת רוחניות נשמותיהם של הצעירים, ענין הנוגע לבחירתו החפשית של האדם, הם בבחינת צדיק מושל ביראת ה', שיוצא מכלל כל הנסים, שעליהם נאמר הכל ביד שמים חוץ מיראת שמים, וצדיק זה הבין בחכמתו כי רבה לרדת חדרי בטן של כל המנוערים ולהדליק בהם את האור חנוכת רעיונותיהם ומחשבותיהם, ולהעלותו ללהב של קדושה וטהרה, כי נוסף על מה שהי' רבן של ישראל גדול וקדוש לאלפי חסידים ומעריצים, שבאו בפתקאותיהם ובקשותיהם ובזכות תפילותיו וברכותיו נושעו ברפואות בפרנסות ובכל מיני ישועות שהיו צריכין להם, הפליא גם לעשות בכוחו הכביר למשוך אליו את דור הצעיר, וכידוע שהרבה גדולים וצדיקים מן הזקנים שבדורו שיבחו אותו באמרם שיש לו כח מיוחד לקרב לבבות הבחורים לעבודת השי"ת, וכשראו את תלמידיו אמרו שיש להם חן יהודי נסוך על פניהם, וכל רואיהם יכירום כי זרע ברך ה' המה.

ויהי כנגן המנגן

סגולה נפלאה גנוזה בניגוניו שמעוררים יראת שמים ושמחת הנפש, עובדא הוה שפעם הגיע לישיבה ע"י הדואר אמתחת גדולה מלאה ספרי מינות מכת המסיונרי ימ"ש, ושרפם בעצמו עם הניירות שהיו מעוטפים בהם כדי שלא ישאר בביתו מאומה מן החרם, והוסיף להזהיר על ענין זה כמו שהיה רגיל לדבר על לב הבחורים, להזהירם להשמר מקריאה בספרים חיצוניים, או לדבר ולהתווכח עם החפשיים מאיזה צד שיהי', כי כל באיה לא ישובון, ויתרחקו מן הרשעים הרוצים לצודד נפשות ישראל להעבירם על הדת רח"ל, בשבוע שלאחריו חיבר ניגון חדש לשבת לתפילת ישמח משה במתנת חלקו, ואמר יען ראיתי שהרשעים רוצים להתגבר להשחית את כרם ה' צבאות, ושולחים ספרי מינות לישיבה, להכניס רוח נחש צפעוני בילדי בני ישראל, לכן זה לעומת זה עשה אלוקים, הבה נחלץ חושים להתגבר בסיטרא דקדושה להזריח אור חדש של

קדושת שבת על תלמי לבות התלמידים, חיברתי ניגון חדש על ישמח משה שיועיל להרחיץ וללבן את לבבות בני ישראל ולקרבם לאביהם שבשמים.

עבודתו הק'

גדול היה כוחו בתפילה אשר שפך לב כמים נוכח פני ה', וכשהיה עוד אברך הי' בא לביהמ"ד לשמוע קדיש וקדושה וברכו ואח"כ הי' מתפלל בחדרו שעות ארוכות, ופעם קבל הרה"ג ר' בצלאל בערנשטיין ז"ל דומ"ץ בירושת"ו לפני אביו הק' מהר"ש מדוע הוא מניח לבנו שיתפלל ביחידות, אמר לו הרה"ק ר' שלמה שיבוא לראות את בנו איך הוא מתפלל, והלכו לחדרו ושמעו מאחורי הדלת קול נגינה מתוקה בהשתפכות הנפש, וכה עמדו זמן רב והקשיבו לתפילתו, ואח"כ נענה אביו הק' המהר"ש ואמר בזה"ל: "דאס ער הוילט זיך אויס דאס הארץ פארן אייבירשטן" ועל זה כיוון דוד המלך באמרו בתהלים "ולבי חלל בקרבי".

גלגול שלג

כל ימיו הי' מדוכא ביסורי הנפש מחמת החובות הגדולים בהוצאות הישיבה שהעמיס על עצמו, וביקש הלוואות רבות בכל מקום, ובכל עת הי' מודאג ביגון ודאגה, אנה יקח לשלם מאות שטרי חוב בכל זמני הפרעון, הרבה פעמים התנצל בעת הילוכו בחדרו הנה והנה קודם התפילה, שהחובות מטרידים את מחשבתו בעת הכנת לבו קודם התפילה, אך אמר, מאידך גיסא הצער הזה התגבר עלי עוד יותר מן צער גלגול שלג, ומי יכול להגיע למדריגתו הרמה של זקני הק' מצאנז, שנהג לשרוף ידיו הק', ובכן אני יוצא ביסורי העניות והחובות במקום גלגול שלג ושריפת ידים, ותהי זאת הכנתי לתפילה, ואתחנן לפני ה' כמאמר דוד המלך ע"ה הטה ה' אזנך עננני כי עני ואביון אני.

אף שהיו לו יסורים נפשיים מגודל החובות מהוצאת ישיבתו הק' הי' שש ושמח על זכיותו להחיות עם רב ככותב במכתב וז"ל: הגם כי ת"ל ישמח לבי ותעלוזנה כליותי בבואי אל הקודש לביהמ"ד וב"ה הבחורים יושבים כארזים נטע ה' והקול קול יעקב מפרק הרים ומשבר סלעים, עד כי הוכרחתי להעתיק משם שני מלמדים ותלמידיהם והושבתים בחדרי הראשון, כי לא יכלו לשבת יחדיו מפני הקול והרעש, אבל בהעלות על לבי ההוצאה העמוסה עלי תסמר שערות ראש...

כח הפועל בנפעל

הי' לוחם גדול נגד ההשכלה והציונות וכל הכתות למיניהם, ולא הרפה להזהיר את חסידיו שלא יהי' להם סיג ושיח עם הפורקי עול, גם לא להתווכח עמהם (באחד מחתונת צאצאיו כתבו העיתונים בין הדברים דכל ה"טאוולען" היו בצבע אדום ולא בצבע כחול–לבן) ומסופר כי החזן הידוע יאסל'ע רוזנבלאט הגיע פעם לבאבוב ונתפעל מאוד מניגוניו הק' של הקדושת ציון, וכשחזר לאמעריקא הי' שולח להם מידי פעם כסף להחזקת הישיבה באבוב, פעם הרגיש הקדושת ציון שיש קצת רפיון בהישיבה בהתמדת התורה וכו' ואחרי חקירות ודרישות נתוודע לו כי לאחרונה שלח החזן הנ"ל סכום גדול להישיבה והמעות הי' ממה ששילמו לו כשניגן לפני אנשים ונשים שישבו יחד בלי מחיצה, (כמובן שהחזן הנ"ל ביקש שיהי' שם מחיצה אבל המארגנים לא עשו את רצונו) וציוה תיכף שלא ישתמשו עוד עם הכסף ושוב ממילא יתחזקו הבחורים לעלות בתורה ועבודת ה'.

איזהו חכם

מסופר שפעם בא אליו יהודי מקשישובין ושפך לפניו את מר שיחו להושיעהו מיד כי יש לו משפט קשה וירא מאוד את רשעתם, היהודי סיפר שבא אליו גובה מסים רשע, לעבוט כלי ביתו בעד המס שחייב ולא הי' בידו לשלם, הגובה רשם את הסחורות והכלים שמצא שם, הגם שהיהודי התנגד ואמר שעל פי החוק יש לו עדיין שהות לשלם, בפינה אחת עמדה מכונת תפירה שהיתה מכוסה במכסה בד ורקום באמצעו נשר גדול, האמבלימה של המלכות, הגובה אמר לו להסיר את המכסה כדי לראות איזה כלי הוא, היהודי ניגש אל המכונה ומבלי משים נפל המכסה ארצה ודרך על הנשר, והי' שם גם שוטר רשע רע מעללים שבא בלווית הגובה וקרא פתאום: הננו קובל עליך שבזית את הנשר הפולני, היהודי נבעת וקרא בחיל אל השוטר, הלא ראית שהי' שלא במתכוון, אבל ללא הועיל והגיש עליו קובלנא אל הערכאות וכפי שהודיעהו אח"כ הע"ד שלו, מחכה לו עונש של ג' שנים מאסר, היהודי בא ברוב פחדו להרה"ק מבאבוב ובכה לפני במר נפשו על אסונו הגדול ותיאר לו עד כמה קשה יהי' העונש, כי בשיפוט הראשון שהי' לו לפני השופט הנמוך, אמר לו הלה, האם היית משליך באופן זה ורומס על ספר תורה שלכם, הקדושת ציון הרגיעו ובירכו שינצל מידי הרשעים, אחרי לכתו שלח הרה"ק מבאבוב להחזירו ואמר לו עלה בדעתי עצה טובה שבוודאי תצליח בה, כשתלך אל המשפט תדקדק לקחת אתך קופסא של גפרורים ויהי' בה רק גפרור אחד ולא יותר, וכשתראה שאחד מן השופטים רוצה לעשן תושיט לו את הקופסה עם הגפרור, והנה על כל קופסאות הגפרורים מצויר הנשר הממלכתי ואין כל ספק שאחרי שיבעיר את הסיגר שלו, ישליך את הקופסא לתיבת האשפה, ובו ברגע שישליך את הקופסא תתן קולך בחרדה, הוי, פגיעה גדולה בכבוד הנשר הפולני, הרי כבוד השופט השליכו אל תיבת האשפה, בטוחני שהעצה הזו תביא לך הצלחה בע"ה. והנה כעצתו כן היה ודווקא ראש השופטים הוציא סיגר מכיסו לעשן והיהודי הזדרז להושיט לו הקופסא שלקחה מידו והדליק הסיגר והקופסא השליך, אחרי שלא נשאר בה כלום, הע"ד של היהודי ניגש אל השופטים ואמר, שופטים נכבדים הרשו לי לתבוע עלבון כבוד ארצינו ברגע זה נעשה כאן דבר איום, כבוד ראש השופטים ביזה את הנשר הפולני שעל קופסת הגפרורים והשליכו לתיבת האשפה. השופטים נתפעמו לשמע דבריו ופרצו בצחוק ובמחיאת כפיים, היהודי הוסיף, אני אב לילדים קטנים ורוצים להושיבני בסוהר על לא דבר, והרי אני פאטריוט נאמן שמכסה את כלי באמבלימה של המולדת. היהודי נשתחרר מיד והודיע את הבשורה הטובה להקדושת ציון, אמר הרה"ק מבאבוב לבנו: אמנם היה לו סייעתא דשמיא שעלתה בדעתי עצה כל כך הגונה.

הרואה את הנולד

סיפר הגה"צ ר' צבי הירש מייזליש הרב מווייטצען שפעם התכונן לצאת לארצות מערב אירופה למטרת איסוף כספים לדבר נחוץ, בשבת שלפני נסיעתו שהה בבאבוב ובמוצ"ש בהכנסו לברכת הפרידה עיכבו הרה"ק מבאבוב והחל מגלגל עמו בשיחה אודות המצאה וגילוי חלקי האטום שנתגלתה זה לא מכבר בעולם, בכשרון בלתי רגיל הרצה לפני איש שיחו על היסודות האטומיים, פרודותיהם וחלקיהם, מהלכם ותאוצתם, הדבר היה כמובן לפלא בעיני הרב מווייטצן, אך לא שאל דבר ונפרד ממנו לשלום, תחנתו הראשונה במסעו היתה בפראנקפורט, בהגיעו אליה סר לבית ראש הקהילה וביקש ממנו עזרה בהתרמת בני הקהילה לדבר מצוה נחוץ, הלה השיב לו כי הערב אין לו פנאי באשר הוא וחבריו ראשי הקהילה מוזמנים הערב להשתתף בזימפוזיון אודות המצאת האטום... בשמעו דבר זה הבין שלקראת שעה זו הכין אותו הרה"ק מבאבוב והביע משאלה להשתתף בסימפוזיון, לאחר כמה הפצרות והשתדליות, כללו אותו בין המשתתפים, וכשהגיעה שעתו לומר את דברו, הרצה בפני הנוכחים, נאום רב תוכן שהקיף את מכלול נושאי האטום, כפי ששמע מהרה"ק מבאבוב, לאחר הופעתו המרשימה היתה מלאכתו קלה, והוא נחל הצלחה רבה באיסוף הכספים למטרה שלמענה בא לעיר.

רופא חולים

איש זקן אחד, ר' מענדל באדנער, נכד הרה"צ מוה"ר צבי ז"ל מזבאראוויץ, היתה לו בת שתקפתה פתאום גניחה איומה (שלוקעץ) והיתה גונחת ונואקת במידה מבהילה יותר מעת לעת, והיתה מוציאה מגרונה קולות משונים ולא נתנה שינה לעפעפיה, ושום איש בבית לא יכול לישון מחמת הקולות, אביה הלך עמה לרופאים מומחים, אבל לא יכלו להושיע וע"כ התיישב ובא אל הרה"ק לבאבוב והנה בעודו עומד בפרוזדור ומחכה שהגבאי יכתוב לו הקוויטל, שמע הרה"ק מחדרו, את הקולות המשונות ושאל את הנצבים בחדרו מהו הקולות האלו, וסיפרו לו את כל הענין הרה"ק הרהר מעט וקם מכסאו וניגש אל ארון הספרים ששם עמד מקל שהי' לו בירושה מזקינו מרן הד"ח זצ"ל, שלא הי' משתמש בו רק בלכתו לחתונת אחד מבניו, הקדושת ציון לקח המטה בידיו ובהרימו אותו כמתכונן להכות בו, רץ ברעש ובקולות אל הנערה וצעק ברוגז, האם תשקטי, הנערה נבהלה מפחד פתאום ובאותה רגע פסקה אנקותיה, הקדושת ציון אמר אל אביה: מענדל, חזור עם בתך הביתה, כי כבר נתרפאה, בראותו שהחסידים התחילו להרעיש על המופת הזה, ענה לעומתם: אין כאן שום מופת אלא ידוע בחכמת הרפואה ששליקעץ בא על ידי איזה קלקול בסדר העצבים, והיות והחרדה הפתאומית ביכולתה להחזיר העורקים למקומם, על כן נסיתי באופן זה וב"ה שעלתה בידינו, על שאלת החסידים למה לקח דווקא את מקלו של מרן הד"ח הלא היו לו בחדרו כמה מקלות, על זה לא ענה כלום ויהי לפלא רב.

אחרית ימיו

בשנת תרצ"ב עבר לגור בעיר טשעבין מטעם הכמוס אתו, ובעיר באבוב מינה בנו רבי שלמה שיהי' רב הצעיר וראש ישיבה, בשנת תרצ"ט כשהתגברה הצרות והגרמניים ימ"ש גירשו את כל היהודים אזרחי פולין מארץ גרמני' לעיר זבאנשין העומדת על גבול פולין ונשארו מבלי גג מעל ראשיהם, כתב הרה"ק מבאבוב מכתב קודש תוכו רצוף אהבה דברי חיזוק באמונה ובטחון לנחם את עם ישראל ולחזק ברכיים כושלות.

בחודש אלול תרצ"ט הוכרח ליקח מקל הנידודים בידו וברח לעיר לעמבערג, והי' ניכר עליו דבר מופלא כי הי' מוכרח לברוח בעצם יום שב"ק ויו"ט, וכשעצר להתפלל תפילת שב"ק ולאכול הסעודה כשלבש השטריימל קרן אור פניו בלהב אש, ואח"כ כשהוכרחו להמשיך בנסיעתם מפני סכנת חיל הגרמנים ימ"ש המתקרבים כשפשט בגדי שב"ק ולבש בגדי חול נתחוורו פניו הק'.

על קידוש שמו ית'

בערש"ק ר"ח אב שנת תש"א פרצו הגרמנים ימ"ש לעיר לעמבערג, והתחילו לעצור יהודים באכזריות אז תפסו גם הקדושת ציונושלשת חתניו, הרה"ק הי' כבר לבוש עם השטריימל והטלית על כתפיו מוכן לתפילת מנחה, והרוצחים הכוהו על ראשו והפילו כובעו על ראשו, הרה"ק לא הלך מהם והלאה בגילוי ראש רק גחן והרים את כובעו, והרשעים התעללו בו והכוהו מכות אכזריות, וביום ד' אב הוציאוהו ממאסרו והוליכוהו מחוץ לעיר לעמבערג להיער ושם נהרג על קידוש שמו ית' עם שלשת חתניו ובנו הבחור המופלג משה אהרן ה' ינקום דמם לעינינו במהרה.

ה' אב

הגה"ק רבינו יצחק לוריא אשכנזי זי"ע האר"י הק'

אלה תולדות יצחק

נולד בירושלים, בשנת ה' אלפים רצ"ד לאביו הג"ר שלמה ממשפחת המהרש"ל שהי' חסיד גדול, ולאמו שגם היא היתה חסידה, וכשנולד, נתגלה אליהו לאביו ואמר לו: הזהר ביום מילתו של זה הנער שלא תמול אותו עד שתראני עומד אצלך בבית הכנסת, וכיון שהגיע יום השמיני, והוליכו את הנער לבית הכנסת לימול, והי' אביו מסתכל לכאן ולכאן אם אליהו ז"ל שם, ולא ראהו, ועשה אביו שהיות מכאן ומכאן כמו חצי שעה ויותר, וכל הקהל עומדים ותמהו על מה הוא מתעכב כל כך, עד שגערו בו כל הקהל, והוא לא שת לבו אל צעקתם והמתין, בין כך ובין כך בא אליהו ז"ל, ואמר לאביו שב על הכסא, והוא ישב והילד בידיו, בא אליהו ז"ל וישב על גבי חיקו של אביו, ולקח הילד מיד אביו ושם אותו על גבי חיקו, ותפס את הילד בשתי ידיו, והמוהל מל, ולא ראה שום אדם רק אביו לבדו, ולאחר שנמול, נתן הילד לאביו ואמר לו קח את הילד והחזק בו, כי אור גדול יצא ממנו לעולם, ויגדל הילד לעבודת האל וילך הלוך וגדל עד כי בהיותו בגיל שמונה לא הי' שום

בעל תורה יכול לעמוד לפניו מעוצם פלפולו, באותו זמן נתייתם מאביו, מתוך עניות ירד עם אמו למצרים לדודו אחי אמו ר' מרדכי פראנסיס שהי' עשיר גדול, שם התחיל ללמוד בישיבת הרדב"ז זלה"ה תחת השגחת של רבו הרב בצלאל אשכנזי זי"ע בעל מחבר ספר "שיטה מקובצת" שהי' גם רבו, ועלה ונתעלה בלימוד תורת הנגלה בחריפות ובפלפול ובסברא.

האיש מקדש

כשנעשה בן ט"ו שנים גבר בחכמתו ובפלפולו על כל חכמי מצרים, ואז בשנת ש"ט, נתן לו דודו את בתו לאשה, אחר הנשואים התבודד עם רבו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שבע שנים עד שנת שט"ז, וביחד עסקו בתורת הנגלה ועזר על ידו בחיבורו חלק מהשיטה, אחר כך התבודד לבדו שש שנים בחצר ביתו, עד שנת שכ"ב, ועסק בלימוד הזוהר, עד שנגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב, ואמר לו שיתבודד במקום מרוחק מביתו, אז פרש להתבודדות נוספת משך שבע שנים בבית בודד על גדות נהר נילוס, הוא לבדו ואין איש אתו, רק בעשב"ק סמוך לחשיכה הי' בא לביתו ולא הי' שח עם שום אדם, ואפילו עם אשתו, אלא בהכרח גדול, ובלשון הקודש הי' מקצר ועולה, שם זכה לרוח הקודש, ולפרקים נתגלה אליו אליהו הנביא ז"ל ומלמדו סתרי תורה, וזכה שבכל לילה עלתה נשמתו ובאו גדודים של מלאכי השרת לשומרו בדרך עד שהכניסהו במתיבתא דרקיע, והיו שואלים באיזה ישיבה הוא בוחר לישב, והוא בחר פעם בישיבת רבי שמעון בן יוחאי, פעם בישיבת רבי עקיבא, פעם בישיבת רבי אליעזר הגדול, פעם בישיבת הנביאים וכדו'.

עלייתו לאה"ק

ובסוף שבע שנים אלו אחר העשרים שנים של הפרישות הגדולה שעשה במצרים, נתגלה אליו אליהו הנביא ז"ל הוא הי' אז בן ל"ו שנים, ואמר לו כבר הגיע העת סמוך לפטירתך, ועלה לצפת תוב"ב, ושם תמצא מהר"ר חיים ויטאל נר"ו, אותו תמשך אחריו סמוך ידך עליך, ומסור לו כל חכמתך, כי הוא ימלא את מקומך, וכל עצמותך לא באת לעולם הזה אלא לתקן נשמתו של רבי חיים, כי היא נשמה יקרה מאד, ועל ידך יזכה לחכמה, ויצא ממנו אור גדול לישראל, ואני מבטיחך שאתגלה אליך בכל עת שתצרך לי, ואגלה לך רזי עליונים ותחתונים, וגם הקב"ה ישפיע עליך רוח הקודש אלף ידות מה שלא תוכל לזכות פה על האדמה הטמאה, לאחר חששות רבות עלה אר"י מבבל, והגיע לצפת בשנת ש"ל בהיות בן שלושים ושש שנים, בהגיע לצפת הי' עוד מרן ר' משה קורדובארי זי"ע הרמ"ק בחיים חיותו, והצטרף לישיבת המקובלים של הרמ"ק.

ראש החברייא קדישא

אחר זמן מועט נח נפשי' דהרמ"ק ביום כ"ג תמוז שנת ש"ל, לפני פטירתו קיבץ את תלמידיו ואמר להם: ממשיך דרכי יהי' אחד מתלמידיי הלומדים בישיבתינו היום, שיראה את העמודא דנהורא מלוה את מיטתי לאחר פטירתי, ודעו לכם ששיטתו בקבלה היא אחרת משיטתי, אמנם חלילה לכם מלהרהר אחריו כי ההשגחה העליונה הועידה אותו להפיץ בעולם את תורת הקבלה, וכל החולק עליו טועה הוא, כשהגיעו עם המיטה בבית החיים והתחילו ללכת למקום אחר צעק האר"י לאן אתם הולכים אני רואה עמודא דנהורא שלוה כל הזמן את המיטה הולך בדרך אחר והראה להם לאן ללכת, וראו התלמידים כי האר"י הקדוש הוא הממשיך דרכו של רבם הרמ"ק, בימים הראשונים כשהתחיל האר"י למסור השיעורים התנגדו לכך התלמידים שהי' שונה מדרך הלמוד של רבם, אמנם לאחר מכן שוכנעו שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, ועיין בשה"ג (חלק גדולים מערכת י שלב) וז"ל: ושמעתי מחכם זקן אחד שקיבל מהזקנים שרבינו האר"י זצ"ל אחרי פטירת רבינו הרמ"ק זצ"ל התחיל לדרוש קצת בקבלה, והרב הגדול שהיה רבה דרביה הרב בצלאל הוא הרדב"ז זצ"ל (שגר כבר באותו עת בצפת) אמר לו שלא ידרוש ברבים בנסתרות וחזר פעם אחרת לדרוש ושלח לקרותו הרדב"ז, וביני לביני נתגלה אליהו זכור לטוב להרדב"ז וכשבא האר"י לפניו אמר לו לך בכחך ודרוש על דרך האמת כי לך נאה, זהו תורף הדברים בקצור עכ"ל, ואז התחיל האריז"ל לעשות פעולות שרח"ו יבוא ללמוד עמו, בשנת של"א התחיל ללמוד עמו, ונמשך תלמודם שנה ועשרה חדשים, עד הסתלק ארון האלקים ביום שלישי בחמישי באב ה'של"ב.

מגדלותו בתורה

מרן רבינו האר"י ז"ל הי' גדול בתורה מאד אשר אין לנו השגה בכלל את השגותיו בתורה הן בנסתר שידוע לכל, ועל התורה הזאת ירד לעולם כמו שהוא אמר בעצמו וז"ל בספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת י אות שלב) האר"י ז"ל והרב יצחק אפומאדו והרב יצחק פאסי היו שלשתם תלמידים יושבים לפני הרב הגדול הרדב"ז ז"ל. והאר"י ז"ל כשהיה בן ט"ו שנה יום א' נכנס ואמר לפני הרדב"ז ג' יש כאן ששמם יצחק ותמה הרב על דבריו וא"ל מה כונתך בני ומה חידוש אמרת, א"ל רבי כונתי ששלשתנו שוים בשם וכל א' נפרד לענין אחר, אני אתעסק בקבלה וחבירי כמה"ר יצחק אפומאדו יצא שמו בכל העולם בחכמת העיון וחבירי הח"ר יצחק פאסי יהיה גדול להפציר על כל ענין ולעשותו בהפך. ונתקיימו דבריו שהאר"י זצ"ל גדל מאד בחכמת הקבלה וכמהר"י אפומאדו הראה כחו ונפלאות עיונו בשלוניקו בימי מהרשד"ם, ומהר"י פאסי היה מפציר בכל ענין. עכ"ל, ועיין שם עוד וז"ל: וכבר נודע ששאלו תלמידיו אמאי אינו מחבר ספר מחכמתו הגדולה בקבלה, והשיב שלא הי"ל מציאות כי תיכף נפתחים לו מעינות החכמה ואין בו כח לכתוב, ואפילו כשהיה מדבר היה לו טורח למצוא צנור קטן לדבר אליהם. ובתחלת דבר ה' בו כתב פי' ספרא דצניעותא ואיזה ענינים בחכמת האמת ומהרח"ו קבצם עכ"ל, וכבר הבאנו לעיל שבכל לילה היתה נשמתו עולה לרקיע ומלאכי השרת הי' מולכים אותו לאיזה היכל שהוא רצה, ללמוד, ומעשה שהי' ישן מורי ז"ל ביום שבת שינת צהרים, ונכנס רבי אברהם הלוי ומצאו שהי' ישן ב' או ג' שעות... ומצאו שהי' מרחש בשפתיו, בין כך ובין כך נתעורר הרב, אמר לו

ימחול אדוני שהקצתי אותו, אמר לו ומה הי׳ אדוני מרחש בשפתיו, אמר לו חייך שעסקתי עכשיו בישיבה של מעלה בפרשת בלק ובלעם דברים נפלאים, ואמר לו יאמר מעכ״ת לי מהני מילי מעלייתא, אמר לי חייך, אם הייתי דורש שמונים שנים רצופים יומם ולילה מה ששמעתי עתה איני יכול להשלים, (פרי עץ חיים שער ק״ש שעל המיטה), עיין מה שכתוב באגרות שלומל, (ששלח הרב שלמה שלומל זצ״ל שחי בתקופת הרח״ו והשליך אחרי גוו כל מחמדי תבל כדי לזכות ולעלות ולהסתופף בחבורת תלמידי האריז״ל, ושלח אגרות לרבני ולמקובלי חו״ל לפרסם את אורו הגדול של האריז״ל), וז״ל: ואני הצעיר שלמה מעיד שדברתי עם אלמנתו של רבי יוסף קארו ז״ל, וסיפרה לי שמהרי״ק הי׳ לו בן נחמד, ושידך אותו עם בתו של האר״י ז״ל והלך מהרי״ק עם בנו לסעודת אירוסין לביתו של האר״י ז״ל, כיון שחזר אמר מהרי״ק לאשתו, אשתי אשתי, מה אומר לך או מה אספר מהרזים ומהטעמי התורה והמצוה, וכמה ידיעה הרווחתי עתה בזה הסעודה מפה הקדוש של רבי יצחק אשכנזי, היכן הוא כח ביד שום מלאך לידע מה שיודע הוא, אין זה כי אם נשמה אחת מהנביאים הראשונים, שאפילו תנא אינו יכול לומר מה שאמר הוא, אבל אני מפחד עליו בעוונותינו הרבים מאד, שזה הדור הגרוע לא יכול לסבול רוב קדושתו, ויוקח ויאבד מהם בקצור שנים בעוונות, וכן הי׳, עכ״ל,

גם בתורה הנגלה הי׳ חכם גדול ואדיר כמו שהעיד תלמידו רבינו מהרח״ו ז״ל בשער רוח הקודש (דף יא ע״ב) שהי׳ תמיד מעיין ששה פירושים של פשט בהלכה כנגד ששת ימי החול, ופירוש שביעי על דרך הסוד כנגד יום השבת עכ״ל, וכמו שכתבנו לעיל שהי׳ לומד עם רבו ר׳ בצלאל אשכנזי תורת הנגלה שבע שנים בהתבודדות, וז״ל בספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת י אות שלב) ובבחרותו כתב שיטה על מסכת זבחים בחברת רבו הרב בצלאל. ושמעתי מפי הרב מהר״א אלפנדארי הרב המחבר יד אהרן שהוא ז״ל היה בידו שיטה זו והיה מפורש שם על כל חידוש שמא דמאריה עליה הרב בצלאל או האר״י, ובעוה״ר נשרפה בשרפה אשר היתה באיזמיר עם כל ספריו. גם בתוך שו״ת מרן כ״י (ב״י) ראיתי שכתוב שם שאלה ששאל החכם השלם המקובל כמה״ר יצחק אשכנזי, ולפי הרשום בדעתי היתה השאלה בנדון א׳ מדיני ממונות והיה מצדד צדדים בשאלה מבלי הזכיר שום ספר. ומרן יסד תשובתו על השאלה וכתב נראה שהחכם השלם השואל אמר צד זה משום ס׳ פוסק זה וכתב דבר זה לצאת י״ח פוסק זה, וכיוצא כל התשובה כמעט לבאר דברי השאלה אדני פז סברת הפוסקים היא והסכים למה שנראה שנטה דעת הרב השואל. גם בהקדמת ספר תמת ישרים כתב שהי״ל הר״ן מוגה משני מאורות הגדולים הרב בצלאל והאר״י זצ״ל, עכ״ל, ועיין מה שכתב הרח״ו ז״ל (בשער המצוות) בסדר יומו של רבו, ... ולאחר מכן (אחר תפילת שחרית) באו שיעוריו התמידים הקבועים יום בעיון הגמר׳, עכ״ל, וחוץ משיעוריו שהי׳ נותן לתלמידיו אחר עריכת תקון חצות עד עלות השחר בתורת הח״ן, ושאר שיעורים שהי׳ נותן בתורה זו בשאר שעות היום על הרי ושדות צפת, הי׳ נותן שיעור בקיאות מדי יום ביומו לא יחסר, כמ״ש הרח״ו ז״ל בספר ״תעלומות חכמה״ וז״ל: גם כל רב ישיבה שלומד בישיבתו אחת משלש מסכתות אלו, והם, יבמות ונדה ובתרא, הוא מסוכן שימות טרם תשלום אותה לקרותה, רש״י ז״ל נפטר במסכת בתרא, ומורי זלה״ה נפטר בהיותו קורא מסכת יבמות פרק בקיאות עם תלמידיו עכ״ל.

יודע מחשבות אדם

ואילו באתי להודיע למעכ״ת כל נפלאותיו וכל תוקף גבורותיו אשר עשה האר״י ז״ל לעיני כל ישראל בארץ הצבי פה צפת תוב״ב, אשר סיפר לי מורי מהר״ר מסעוד מערבי נר״ו, ומכמה רבני ארץ אשר יצקו מים על ידו, ועיניהם ראו דברים מבהילים ממנו לא נראו בכל הארץ מימי התנאים כרבי שמעון בר יוחאי ע״ה, הי׳ בו כל המעלות, והי׳ מכיר בכל מעשי בני אדם, וגם אפילו במחשבותיהם (אגרות שלומל), הרבה הרבה יסופר מגודל כח זו מלכוון מחשבות אדם, הובא בספר מעשה צדיקים, דרכו של הבית יוסף ז״ל שהי׳ מתפלל ביחד עם האר״י בכל יום, האר״י הק׳ הי׳ מתפלל עם כוונות ומתעכב הרבה, משא״כ הב״י התפלל על דרך הפשט, פ״א השלים האר״י הק׳ את תפלתו והב״י עמד עוד בתפלתו, והרבנים שבבית המדרש המה ראו כן תמהו מהו הענין, אחר כך קרא האר״י הק׳ את שמש בית הכנסת ואמר לו לך להב״י ואמור לו באזניו, שזה משנה ערוכה במסכת כלאים, ושמע הב״י ואמר, האמת כך, ולא חדשתי שום דבר בתפלתי שום חידוש, אלא כשעמדתי בתפלתי עלה בדעתי מרדעת של חמור אם יש בה משום כלאים, ונתעלמה ממני שהיא משנה ערוכה, ולפיכך הייתי מחשב בדינה ולא התפללתי, שוב פ״א הי׳ שהב״י הי׳ מאריך מאד בתפלתו והיו כל הקהל ממתינים עליו, אחר זמן שעדיין לא גמר להתפלל, שלח האר״י לומר לו בזה הלשון: ״זיעת חמור אינה מחמצת״, ומיד כששמע הב״י זה, גמר תפלתו ופסע לאחוריו, ויכלו הקהל להמשיך בחזרה, אחר התפלה שאלו תלמידיו לפשר הדבר, השיב להם הב״י סיים כבר מקודם את תפלת שמונה עשרה, אך כאשר נשא עיניו כדי לפסוע לאחור, הבחין בעד החלון בשירת חמורים עמוסים שקי חיטים הולכים בדרך, והיו החמורים מזיעים הרבה מחום היום ומעומס המשא, והב״י הי׳ יודע שאלו החיטים נועדו לאפיית המצות, אזי התחיל מעיין אם יש בהזעת החמורים חשש חימוץ, והוא ראה זאת שלח לו כנ״ל, (עיין בשו״ע סי׳ תנ״ג סעיף ז).

לא נשאר ארבה אחד

מצינו בכתבי האר״י ז״ל, וזה לשונו, פעם אחת ישב האר״י עם תלמידיו בשדה ובאותו שדה היה קבור הנביא הושע בן בארי, ודרש האר״י ז״ל סתרי תורה. ובאמצע הדרשה אמר האר״י ז״ל למען השם, מהרו וקבצו מכם צדקה ונשלח ליד עני אחד שיושב סמוך אצלינו ודר במקום פלוני, ושמו ר׳ יעקב אלטרו״ץ שהוא יושב ובוכה וקורא תגר כלפי מעלה על עניותו וקולו הולך למעלה ובוקע כל הרקיעים, ונכנס לפני ולפנים והקב״ה הוא מלא חימה על כל העיר כולה בעבורו שאינן מרחמים עליו. ועתה אני שומע הכרוז יוצא בכל הרקיעים בגזירת עירין פתגמא שיבא ארבה כבד על כל סביבות צפת ויאכלו כל התבואה מגדיש ועד קמה ועד כרם זית, לכן מהרו

ושלחו לו צדקה אולי נוכל לבטל הגזירה בעזרת האל. ותיכף ומיד נתן כל אחד ואחד כנדבת לבו ולקח האר"י ז"ל המעות ונתן המעות ליד תלמידו רבי יצחק הכהן, וצוה שימהר לילך לבית ר' יעקב אלטרו"ן ליתן לו המעות. וכן עשה ר' יצחק הכהן והלך במהירות ובזריזות לבית ר' יעקב אלטרו"ן ומצא אותו בוכה ומתחנן לפני פתח ביתו, אמר לו רבי יצחק למה אדוני בוכה, והשיב לו ר' יעקב הנ"ל שנשברה לו חבית של מים ואין לו שום פרוטה ליקח אחרת במקומה ואינו יודע מה לעשות מרוב הצער של דלות ועניות, מיד נתן לו ר' יצחק הכהן אותן המעות ושמח שמחה גדולה ובירך אותו. וכשחזר ר' יצחק הכהן אצל רבו האר"י ז"ל אמר האר"י ז"ל, נתבטלה הגזירה ואין חשש בה עוד. ובעודם מדברים התחיל לנשב רוח גדול מאד שנשא הארבה עד אין מספר ונבהלו התלמידים והשיב להם האר"י ז"ל אל תיראו שכבר בטלה הגזירה, וכן היה שהיו כולם פורחים לים הגדול ושם נטבעו ולא נשאר במדינה עד אחד, עד כאן לשונו. (ספה"ק קב הישר פרק ט)

להתאבל על חורבן בית המקדש

ודע מה שכתוב האר"י ז"ל על מוהר"ר אברהם הלוי שחיבר התיקוני שבת, שהיה דירתו בצפ"ת תוב"ב ובכל חצות לילה היה קם וסובב כל הרחובות של יהודים, ונתן קולו בקול מר ואמר: אחינו בית ישראל הלא ידוע לכם שהשכינה בעונותינו הרבים בגלות ובית מקדשינו היה לשריפת אש וישראל הם בגלות המר וסובלים יסורים עינויים קשים ומרים ונהרגו כמה חסידים וחסידות בחורים ובתולות זקנים עם נערים בארבע מיתות בית דין, וניתלין ונידונין במיתות קשות ומשונות, ואתם שוכבין על מטותיכם בהשקט ובטח קומו ונצעק אל ה' אלקינו שהוא מלך רחום וחנון אולי ישמע ה' את קול תפלתינו וירחם על עמו שארית פליטת ישראל.

והיה החסיד צועק ולא נתן מנוחה לכל בני העיר והיו קמים כולם בשעה חדא לבתי מדרשות והיו אומרים התיקון חצות, ואחר כך היו לומדין איש איש כפי השגתו, יש מהן היו עוסקין בדברי קבלה ובזוהר ויש מהן היו עוסקים בגמרא ובמשניות ויש מהן היו עוסקים בתורה ונביאים וכתובים, ואחר כך היו אומרים פזמונים ובקשות עד אור היום והיו מעוררים רחמים.

והרב האר"י ז"ל היה מפליג בחסידותו ואמר על החסיד ר' אברהם הלוי ז"ל שהוא היה גלגול של ירמיהו הנביא. ופעם אחת אמר לו האר"י ז"ל דע כי שלמו ימיך והגיע ימיך למות אם לא שתעשה תקנה אחת שאלמדך, ואם תעשה אותה תקנה זו אזי תחיה עוד כ"ב שנים, וזו היא התקנה שלך שתלך לירושלים ושם תלך להתפלל לפני כותל המערבי ותשפוך תחנתך ותזכה לראות השכינה.

ואז הלך החסיד לביתו וסגר עצמו ג' ימים וג' לילות בתענית שק ואפר ואחר כך הלך החסיד לירושלים ובא לפני כותל המערבי בתפלה ובתחנונים בבכיה גדולה, ואחר כך ראה על גבי הכותל צורה דוגמת אשה מלובשת שחורים ותיכף מרוב פחדו נפל על פניו ארצה והיה צועק ובוכה בבכי גדול ואמר אוי לי שראיתיך בכך אוי אהה על נפשי והיה מאריך בבכיה וזעקות והיה ממרט שערות ראשו עד שנתעלף ונרדם. ואז ראה בחלום שבאה אליו השכינה בבגדים נאים ואמר התנחם בני אברהם כי יש תקוה לאחריתך וישובו הבנים לגבולם כי אשיב את שבותם ורחמתי אותם. ויקץ וישא את רגליו וחזר לצפת ובא אל האר"י ז"ל ותיכף אמר האר"י ז"ל אני רואה בך שזכית לראות פני השכינה, ומעתה תהיה בטוח שתחיה עוד כ"ב שנים. וכן הוי שהחסיד היה חי אחר זה המעשה כ"ב שנים. (ספה"ק קב הישר פרק צג)

אחרית ימיו

יום אחד הלך עם החברייא לגוש חלב על ציון קבר שמעי' ואבטליון, אמר להם שיתפלל על משיח בן אפרים שלא ימות, והחברייא לא ידעו שבשבילו הוא מדבר, ואח"כ נתברר הדבר, שמת תוך תקופה קצרה, אח"כ בלמדם איזה תוספתא שאל הרח"ו פירושו אמר להם שאין רשות לגלות, ולמען ה' אל תפצרו בי כי אם אפרשנה תתחרטו אח"כ, ולא קבלו החברייא את דיבוריו ויפצרו עוד בדבר, עד שפירשה, ויהי ככלותו לפרש אמר להם הזהרתי אתכם כמה פעמים שלא תפציר בי, ועתה דעו לכם שעתה נגזרו עלי שאסתלק בזאת השנה, מעיד אני שמים וארץ שאין אני דואג על הסתלקותי אלא דואג אני איך אעזוב אתכם בלתי מתקונים, ויחדרו כל החברייא ויבכו בכיה רבה, אז אמר להם בואו ונסגיר עצמנו ואפרש לכם איזה סודות קודם שאסתלק, וגילה סודות עמוקים מה שלא נגלה לתנאים ולאמוראים, אחר כמה חדשים נפלה קטטה בין החברייא, אז אמר להם שראה את הס"מ ואמר פסוק זה גם אתם מלככם תספו (שמואל א יב") מכאן נראה שניתן רשות לשלוט בי בשביל הקטטה, ובמעט ימים חלה הרב את חליו אשר מת בה, ויהי בחליו בירך את כל החברייא, והחזיק את ר' חיים ויטאל ונשקו וברכו, ויצו להחברייא להזהר בכבודו, ופתח את פיו בחכמה ודרש להם סודות עמוקים, ובאמצע הדרוש פתח עיניו ואמר חברי מה טוב ומה נעים היום הזה אשר הבית הזה מלא, אשר אין מקום להניח אפילו גרגיר חטה, וכל המתיבתות אשר ברקיע ננעלו ובאו לכאן, ללוות נשמתי, לכן אחר יציאת נשמה אל תניחו שום טמא שיגע בי, אלא החברים יתעסקו ברחיצתי, ואחר הרחיצה יוליכו אותי לבית הטבילה ושם אני אטבול את עצמי, ויהי כדברו דברים אלו ראה את ר' יוסף כהן עומד, אמר לו מהר וצא לך חוצה, כי אתה כהן, והנה בצאת ר"י כהן יצתה נשמתו בנשיקה, והוא הי' אז בן ל"ח שנה, אז גערו כל החברייא והעומדים שם בבכיה גדולה, וטבלו החברייא ונתעסקו ברחיצתו, והוליכוהו לבית הטבילה, ואמרו ימחול האדון ויעשה הטבילה כאשר אמר, באותה שעה הרכין ראשו וטבל מעצמו ד' טבילות, והלבישוהו אותו והולכיהו לבית החיים הלוך ובכה, והרח"ו נטרפה דעתו מרוב צערו, עד שבשעה שרצו להניחו בקבר נפל לרגליו, ובקושי גדול הסירו אותו מעליו (סדר אשכבתי' היא קיצור מספר שבחי האר"י).

לשמר בכל דרכך!

סגולה בדוקה!

איידער איר לאזט זיך ארויס אויפ'ן וועג,
געדענקט אריינצולייגן צדקה אין די פושקע פון

"רבי מאיר בעל הנס"

לטובת אונזער כולל, אין דעם זכות וועט רבי מאיר
בעל הנס מיטגיין מיט אייך און אייך באגלייטן
טריט ביי טריט לשמירה ולהצלחה!

לשמור
בכל עת
מינה לא תזיע,
צו יעדע צייט
א ישועה.

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

כשימי 'בין המצרים' בקדושה, אז כל 'השנה' נכלל בהם

עוד יש לומר על המפורשים ז"ל שאמרו על הפסוק כל רודפיה השיגוה בין המצרים (איכה א, ג) **דהיינו שמי שרודף אחר הקדושה יכול להשיגה בין המצרים** דהנה בכל ענינים יש **דבר** הממוצע כידוע (וכמו ששמענו מפה קדוש המחבר זלל"ה שאמר דסעודת מוצאי שבת קודש הוא הממוצע בין סעודת שבת לסעודת חול לקשר הב' הפכיים אכילת החול אל אכילת הקדוש).

ולכן בשנה יש גם כן ימים הממוצעים והם הבין המצרים ואם האדם מכניסם לקדושה אז הוא הכל נכלל בקדושה ואם חס וחלילה להיפך וכו'.

וזה **כל רודפיה השיגוה בין המצרים** הן לטוב או להיפך חס וחלילה **ועל זה רומז גם כן הנדר שמכניס דבר ההיתר אל האיסור** דהוא נעשה הממוצע בין האיסור וההיתר, **ולכן אנו קורין פרשת מטות בבין המצרים** ודוק כי הוא נכון.

(אך פרי תבואה)

◆◆◆

השבתות של 'בין המצרים' הם בבחי' רעוא דרעוין

בשבת בין המצרים הוא ככלל שבת בעת הסעודה השלישית שהוא רעוא דרעוין היינו לפי שתמיד במנחה הוא זמן דין ובשבת נהפך לרעוא דרעוין ובבין המצרים שהם ימי דין לכן בשבת נהפך לרעוא דרעוין.

(קדושת היהודי)

◆◆◆

ימי בין 'בין המצרים' מסוגלים לקבלת תפילות והם ימי רחמים ורצון

תפלות ישראל בימי בין המצרים שמתפללין בלב נשבר מתקבל לרצון יותר מבכל השנה.

(תכלת מרדכי)

◆◆◆

הנה בימים האלה שהם ימי בין המצרים בכל שנה ושנה יש בהם התגלות החסדים למאד נעלה כי הנה ידוע אשר כ"ז היה לטובת ישראל במה ששפך חמתו על העצים ואבנים ולא עשה בישראל כלי' ח"ו וזה הי' מחמת שנתעורר עליהם אהבה גדולה בעולמות עליונים **ולכן הימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה כשמגיעים אלה הימים נתעורר אהבה גדולה עלינו וגובר חסדו ית'** ורחמים גדולים עלינו ועל כל ישראל.

(תולדות יצחק נעסכיז)

ימי בין המצרים מסוגלים לתשובה

והוא ענין בין המצרים כי הימים האלו הם ימים קדושים מאד אבל הם באתכסייא ובכל שנה ושנה נתקנו יותר ויותר והם כ"א יום כמנין אהי"ה כי ע"י תשובה נתקנו והימים האלו מסוגלים מאוד לתשובה הגם ששערי תשובה לא ננעלו ומועיל תמיד לדופקי בתשובה אבל אותן הכ"א יום שבין המצרים הם מועלים יותר.

(אור לשמים)

◆◆◆

הט' ימים מר"ח אב עד ת"ב מסוגלים מאוד לתשובה

איתא בספרים כי **הט' ימים מר"ח עד ט' באב הם מסוגלים מאד לתשובה כמו עשרת ימי תשובה, ותשעה באב בעצמו הוא כמו יום כיפורים** ועפ"ז אשר לפרש הגמרא מגילה דף ה' בדרך צחות רבי בקש לעקור תשועה באב ומוקי הגמ' ת"ב שחל להיות בשבת היה וסבר כיון דאדחי אדחי ע"כ דאיתא חד דאשכח לאליהו ושאלו תנא אם ישמרו ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלין והא היתה יו"כ שחל להיות בשבת הוא וכל ישראל בוודאי עשו תשובה וקיימו ושמרו שתי שבתות דהא יום כיפור נמי איקרי שבת ומ"ט אין נגאלין וכן יש לומר גם כן גבי רבי מחמת דתשעה באב הוי כמו יום כיפור, ותשעה באב שחל להיות בשבת הוי כמו שני שבתות ושמרו ישראל שני שבתות וע"כ רצה לעקור תשעה באב שיהא הגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

(אמת ליעקב)

◆◆◆

פרשיות 'פנחם מטות מסעי דברים' מגינים על ישראל

עוד יאמר **דלכן קורין בימי בין המצרים** [פרשת] **פנחס ומטות מסעי** ודברים משום דהם מגינים על ישראל. [בפרשת פנחס] קורין פרשת המועדות, ושבת בכללם, וכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח).

ולכן בפרשת מטות יש פרשת נדרים, שנודרים בעת צרה חס וחלילה. וכן פרשת מסעי על שם שהגלות היא מכפרת.

וגם אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (דברים א, א) **שכנסם לכולם** (כפירוש רש"י) **על דרך שאמרו** (סנהדרין ז:) **רב אשי כי הוי אתא טריפתא קמיה, מכניף** (פי' כינס) **ומייתי להו לכולהו טבחי** (שוחטים) **דמתא מחסיא, אמר כי היכי דלימטיין** (שיגיענו) **שיבא** (קיסם קטן) **מכשורא** (מן הקורה, כלומר שאם נטעה ישתלש העונש בין כולנו ויקילו מעלי), **ונמצא שכולם הם להגין על ישראל.**

(אך פרי תבואה)

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

זכור את יום השבת לקדשו

קידוש היום (ד)

לשם יחוד ◇ אופן אמירת הקידוש ◇ יתן עיניו בנרות

לשם יחוד

שלימות המעשה, ע"י הדיבור תחילה

דע כי אין שלימות המעשה אלא עם כוונה ישרה, כי מצות צריכות כוונה, להיות המעשה נשלם בשלימותו האמיתי. וצריך להיות המעשה כלול מדיבור וממחשבה, הדיבור שיאמר זה אני אעשה אשר ציוני בוראי לשם יחוד קב"ה ושכינתיה, והמחשבה היא כוונת המצוה וסודה. וכן מבואר בספר עבודת הקודש פכ"ו מחלק התכלית, כי השלימות האמיתי הוא המעשה.

(של"ה הקדוש - מסכת שבועות פרק נר מצוה אות מו)

עי"ז אין כח להמקטריגים למונעו

כשאדם מחשב לעשות מצוה, עדיין אין לו פחד מקטרוג הקליפות כי אין להם אחיזה במחשבה, רק כשהאדם מדבר בפיו לעשות מצוה, אז יש לו קטרוגים לבטל המצוה, מפני שהקליפות יש להם יניקה ממקום הדיבור. וא"כ עפי"ז, כשאדם רוצה לעשות מצוה, ומוכרח לדבר לעשות המצוה, וחושש מפני המקטריגים, לכך תקנו לומר לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כו' על ידי ההוא טמיר ונעלם, א"כ עשה הייחוד של המצוה בדיבור ובקול ובמחשבה, עד למעלה שהוא טמיר ונעלם, א"כ אין לו שום פחד מהקטרוג ומניעות המצוה, ולא מפני שום פנייה בעשיית המצוה, כיון שהעלה כל חיות המצוה למעלה, ואינו מחוסר אלא עשיית המצוה שהוא בחינה אחרונה, וממילא אין להם למקטריגים שום כח למנוע ממנו המצוה.

וז"ש הכתוב (בפ' תצא) כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו, אמר הרב [הבעש"ט זי"ע] שהפסוק הוא מבטיח, כי כשיעשה האדם יחוד קודם עשיית המצוה, וזהו לה' אלהיך, בוודאי תהיה בטוח כי לא תאחר לשלמו, כלומר שישלים המצוה גם כן בעובדא, כיון שעשה היחוד בשלימות וכו'.

(בעל שם טוב - פרשת מטות אות ב)

עי"ז יעלה לנח"ר למעלה ויהי' כראוי בחילו ורחימו

התקנה לזה שיקדים על כל דבר ודבר שיעשה ושידבר שיאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא הריני בא לקיים מצוה זו לעשות נ"ר ליוצרנו לתקן הדברים בשרשן במקום עליון ויהי נועם וכו', ובזה לא יש עוד רשות להסט"א להדבק ולהאחז באותה מצוה, ואפילו אם לא יעשה אותה כ"כ כתיקונה לשמה היא העולה לגבוה סלקא, דאתי דבור ומפיק מדי מחשבה, ומצוה גוררת מצוה, אי במילי דרשות ישמעו אזניו מה שמוציא בפיו שאומר שעושה לצורך השי"ת, וא"כ איך ירבה על הצורך, ואיך יבטל השי"ת לעשות אותו מעשה, ואיך יערב איסור באותו מעשה, נמצא דאתי מעשה ומפיק מדי דבור ויושב בשמים ישחק עליו, לכן צריך ליתן לב לעשות כדת מה לעשות במדה במשקל ובמשורה.

וכן בדבר מצוה באומרו ליקבה"ו יבא להתעורר ליראה ולאהבה. ליראה בחושבו אוי לי כי עונותי עברו ראשי וחוששני לי מחטאת פן יהיו חטאתי מונעי' הטוב ממני ולא אהיה ראוי שתיחד קבה"ו ע"י. וגם יחרד האיש וילפת פן לא יהיה ראוי שיעלו מעשיו לרצון ונ"ר לפני אבינו שבשמים מחמת עונותינו ע"ד דכתיב ולרשע אמר אלקי"ם מה לך לספר חוקי, וגם מצד חסרון כונתו שאינו יודע ואינו מכוין בכוונות הראויות לכוין, ומתוך כך יבנע לבבו ויהרהר בתשובה ויעשה המצוה כתיקונה ככל הבא מידו אולי יתרצה. וגם יתעורר לאהבה בחושבו אשרי ילוד אשה אשר בעפר יסודו שזוכה ויש בידו לגרום יחוד קבה"ו ולעשות נ"ר למלך העולם, זה חסד גדול שאין כמוהו, ואי אפשר שלא לשמוח ויעשה המצוה בשמחה רבה.

(פלא יועץ - ערך דבור)

לכלול עצמו בכלל ישראל והצדיקים, ועי"ז יתקבל ברעוא

ואל ימעט בעיניו שום מצוה ודבור הגון כשהוא עם החיות, כי הבעש"ט ע"ה נשמתו בגנזי מרומים אמר שכר מצוה בהאי

עלמא ליכא כי אין כל העולם יכול לקבל אור השכר של מצוה ודבור הגון כי הוא מאין סוף ברוך הוא כאמור וניצוץ כלול מכולו והעולם יש לו סוף אף על פי שאינו רואה שום דבר ואינו יודע לכווין כוונה מכל מקום כשמשים כל החיות בהדבור או בדבור שעושה נעשו יחודים למעלה כיון שעושה כפי שאפשר לו ויכלתו והכל יעשה באחדות עם כל ישראל ועם כל הצדיקים שיקשר מחשבתו ויכלול עצמו עמהם. לכן אומרים קודם מצוה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשם כל ישראל, ולפעמים נתעורר באדם חשק לעבוד עבודה תמה ולהתפלל הוא מחמת הצדיק שהוא מתפלל ומעלה דורו ובלבד שלא ינתק עצמו מהם במחשבתו והבן.

(מאור עינים – סוף פרשת בשלח)

יחוד קוב"ה ושכינתיה, מיד בעת תום' שבת

וכן נראה בזוהר הקדוש בכמה מקומות שבערב שבת משיג האדם תיקף הנשמה יתירה וכו'. והיינו שבכל מצוה או תלמוד תורה אומרים מקודם לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. וכן תיקף בכניסת שבת שהוא בעת תוספות שבת והתוספות הוא גם כן מצוה ואף במצות דרבנן אומרים אשר קדשנו במצותיו ויש אז גם כן יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. לכן תיקף בערב שבת כשמקבל הישראל התוספת שבת ונעשה היחוד והזיווג אז פרחין נשמתין חדתין בישראל שהוא הנשמה יתירה. וזה שאמרו בגמרא נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, היינו בזמן תוספות שבת שאז משיג הישראל הנשמה יתירה.

(פרי צדיק - פרשת כי תצא אות ו)

לשם יחוד ופסוק ויהי נועם, לסודות וישרשים הנגנוזים

קודם כל לימוד וכל מצוה טוב להרהר תשובה ואחר כך יאמר נא ישראל 'לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו ורחיטו ודחילו. ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו כוננהו'. ואל תשגיח במי שזלזל בזה כמו שכתבתי בקונטרים שמחת הרגל בס"ד. ויכוין במחשבתו שמקיים מצותו יתברך לעשות רצונו, ושיש סודות הרבה בתורה ובמצות, ומכוין לתקן שרשי התורה והמצות.

(מורה באצבע, להחיד"א - סי' א אות א-ב)

שיזכיר טעם המצוה לקבל עול מלכותו ואמונתו

וטוב שיאמר מקודם הנני מזמין את פי ומוחי ולבי לקיים מ"ע שציונו הבורא יתב"ש במצותיו הק' שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, וארז"ל זכרהו על היין, כדי שנקבל עלינו ע"י זו המצוה בחדוה עול מלכותו ואמונתו ועול מצותיו ית"ש, ולהעיד על יחודו ואחדותו יתב"ש לעד אשר האציל ברא יצר ועשה כל העולמות, ואין שני לו, ובחר ביום שבת קדשו לקדשו מכל הימים, ויאמר אח"כ לשם יחוד וכו', וכש"כ לפני מצוה קדושה ויקרה כזו.

(שלחן הטהור - מאמרי שב"ק כוונת קידוש היום דף רנג)

פסוקי סגולה לזכרון במזיגת הכוס

איתא בספר רזיאל המלאך: כל מי שרוצה שלא ישכח תלמודו, יאמר אלו הפסוקים קודם שיאכל. ומוזגין לו כוס של יין או משקה אחר, ויאמר אלו הפסוקים עליו: "אבן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם. לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון. אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני. ה' בצר פקדנוך צקון לחש מוסרך למו. לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. ה' אלהים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי אזן לשמוע כלמודים. ה' אלהים פתח לי אזן ואנכי לא מריתי אחור לא נסוגתי. רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני. ואמור כן, יהי רצון מלפניך ה' אלהי אברהם יצחק וישראל, שתפתח לבי בתורתך, ותאר עיני ולבי, בשם פתחיא"ל רפא"ל תופיא"ל, שיפתחו את לבי, שלא אשכח כל ימי מכל מה שלמדתי ומה שצוותני ללמוד, ויהיה מעמדי שאלמד כל ימי חיי ולא אשכח דבר תורה לעולם, אמן נצח סלה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן".

(סגולות ישראל - מערכת ז אות לד)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

בשבת יש עליות עולמות ומשה רבינו ע"ה מחזיר הכתרים לישראל

נחנו נעבור חלוצים לפני ד', רצה לומר על ידי שמירת שבת אנו עוברים, האי עובר לשון דאקדומי הוא, שאנו מקדימין לפניו, חלוצים הוא מזיינים, כי אנו נדבקים בעולמות עליונים, על ידי שמירת שבת, שאז יש עליות עולמות, ואנו מקבלים העידים מהר חורב אשר ניטל מאתנו, וכולם נטלן משה, **"אבל הוא מחזירין העדים זה לכנסת ישראל ביום שבת"** למי שהוא מניצוץ משה רבינו ע"ה הוא מחזיר הכתרים הנזכר לעיל, כמו שידוע מכונת ישמח משה (תפילת יום שב"ק) והם הכלי זיין שלנו, וזה חלוצים נעבור לפני ה'.

דברי אמת

אופן אמירת הקידוש

מקור להיות לבוש ברעזשוואלקע

יש נוהגין לעשות קידוש במלבושים כמו שהולכין לבית הכנסת (ר"ל אין שול מאנטל) ואשרי להם.

(קיצור של"ה - מס' שבת עניני ערב שבת)

טעם במנהג הצדיקים לקדש מעוטף בטלית

איתא בפסיקתא דר"כ (פרשה כג עשרת הדברות סי' ו) זכור את יום השבת לקדשו וגו' רבי אמר קדשו בעטיפה אמר רבי חנינא צריך להתעטף וכו'. מזה יהי' סמך ג"כ להצדיקים רבותינו הקדושים שהי' מתעטפים בטליתם ג"כ בשעת קידוש, כיון שמפסוק זה 'זכור את יום השבת לקדשו' ילפינן קידוש על הכוס, וגם מפסוק זה דרשינן העטיפה כנ"ל, ע"כ מקיים שניהם ביחד. [ועי' בדרכי חיים ושלום אות תמט, שהרה"ק בעל מנח"א זי"ע הקפיד לקדש ביום עם הטלית, ואף כשפשט כבר הטלית הזר ולבשו].

(מאסף לכל המחנות – סי' יח סקי"ז)

להקיף השלחן קודם קידוש

קבלתי ממורי ורבי הרב הקדוש ר' ישראל בעל שם טוב נבג"מ, להסיר הדינים עשה כך, בליל שבת להקיף את השלחן זי"ן פעמים, יהיה ד' אנשים, ויהי ג' בית דין, ויכוין.

(עטרת תפארת ישראל, ממהרי"ח - דף פ ע"ב ד"ה ויקרא משה)

מזמור לדוד בנ' סעודות

קודם הכוס של קידוש, צריך שיאמר כל המזמור הזה, והוא 'מזמור לדוד ה' רועי וכו'', בין בלילה, ובין בשחרית, וכן בסעודת מנחה.

(שער הכוונות - ענין קידוש דף פב)

קידוש בעמידה כאמירת עדות

הקידוש מצות עשה של תורה, שנאמר 'זכור את יום השבת לקדשו' (שמות כ, ח), ומדברי סופרים לקדש על היין, ומתחיל 'ויכולו', ונהגו לאומרו מעומד, מפני שהוא עדות שבורא עולם ברא את עולמו בששת ימים, ובשביעי כלה כל מעשיו והשלים כל מלאכתו, ומפני זה צריך לאומרו מעומד, כדרך כל עדות, שנאמר (דברים יט, יז) 'ועמדו שני האנשים', והם העדים.

(סדר היום - קידוש של שבת)

אמרו הקדמונים ז"ל שצריך להיות האדם בעמידה בקידוש, מפני שהוא קדושת כלה הידועה, לפי ששבע הברכות של הכלה הם בעמידה בשעת קדושה, והכל עומדין לכבודה, כל שכן לכלה העליונה הכלולה בכל יופי שאנו צריכין לעמוד בשעת קדושיה לכבודה על אחת כמה וכמה. ואל יהא הענין הזה והדבר הזה קל בעיניך, כי הענין גדול ועמוק הוא וכו'.

(שלה"ק - מסכת שבת פרק תורה אור אות לא)

לפי מדרגת הקידוש כן זוכה לקדושת וברכת היום

כפי הזכירה בפה בקידוש היום. כך נמשך הקדושה וברכה בשבת קודש.

(שפת אמת - פרשת זכור שנת תרסב)

אמירת הקידוש בקול רם

א"ם ת"שוב מ"שבת ר"ת אמ"ת, מ"שבת ר"גליך ע"שות ר"ת מר"ע, שבשבת מסתלק הרע ועולה הטוב, ב"יום ק'דשי ו'קראת ל'שבת ר"ת בקו"ל, לומר לך שצריך לומר הקידוש בקול רם.

(קרבן שבת - עניני שבת עמוד שכד)

סדר הגבהת הכוס

בעודך עומד במקומך תקבל הכוס בשתי ידיך מאדם אחר, אשר גם הוא יאחזנו בשתי ידיו ויסרהו לך, ואתה תעמיד הכוס בשתי ידיך כנגד החזה שלך, ואחרי זה תסיר מיד שמאלך ותאחזנו ביד ימינך בלבד, כדי לכלול השמאל בימין. ובסדר המעשה הזאת יש כונות עמוקות ורזין עלאין, ולכן לא תחסר אפילו פרט קטן ממדר זה, ותכוין בכל שיש סוד בדבר.

(בן איש חי - שנה ב פ' בראשית אות כט)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

ע"י ההכנה לשבת כראוי, מתבטל כח הס"מ ונמשך השפעות טובות ברו"ג לישראל

והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם וכו' ואת הערים אשר תתנו ללוים את שש ערי מקלט כו' ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר כו' הנ"ל עפ"י מ"ש אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, וזהו הרמז ללוים הם הנלווים אל ה' שש ערי מקלט תהיינה הם שית תיבין של שמע ישראל, ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר הם מ"ב תיבות שבפ' ואהבת וכו' וע"י הק"ש יהי' נפילה לסט"א, וזה הרמז מגרשי הערים, פי' שמגרש הסט"א, **וכן אמה"כ והיו הערים להם לשבת, רמז ליום השבת**, דהנה כתיב והכינו את אשר יביאו הוא לשון ביאה הוא היחוד הנעשה בשבת ע"י ההכנה תחלה, **והנה כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסט"א וכל דינין מתעברין מינה וזהו הרמז והיו הערים לשבת לשבת בהיחוד הנ"ל ואת מגרשיהם ע"י שמגרש הסט"א אז תבוא ההשפעה לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם חיות הקדושה שיהי' בקדושה בשלימות כנ"ל.**

תפארת שלמה

לקבל ולהגביה הכוס בב' ידיו

תקבל הכוס מזולתך בשתי ידיך, משתי ידיו אל שתי ידיך, ותחזיקהו בתחלה בשתי ידיך כנגד החזה, ואח"כ תחזיק הכוס בידיך ימנית לבדה, מבלי סיוע ידיך השמאלית.

(כף החיים, סי' רעא אות תן בשם האריז"ל)

לקבל הכוס בשתי ידיו

בשער הכוונות כתב בתחילה תקבל הכוס מזולתך בשתי ידיך, משתי ידיו אל שתי ידיך, ותחזיקהו בתחילה בב' ידיך גם שניהם וכו', הטעם שצוה רבינו (האר"י) ז"ל לקבל הכוס של ברכה וקידוש בשתי ידיו משתי ידי זולתו, והנה לקבל בשתי ידיו מבואר בגמ' ובזוהר בכמה מקומות, אמנם לקבלו משתי ידי זולתו הוא מדברי רבינו, כהלכתא בלא טעמא (ומבאר הטעם בדרך האמת).

(עטרת צבי - ר"פ בראשית)

יקדש בנחת מלה במלה ויכוין בכמה שמוציא בשפתיו

ומתחיל ויכולו, ונהגו לאומרו מעומד מפני שהוא עדות שבורא עולם ברא את עולמו בששת ימים ובשביעי כלה כל מעשיו והשלים כל מלאכתו, ומפני זה צריך לאומרו מעומד כדרך כל עדות שנאמר (דברים יז, יז) ועמדו שני האנשים, והם העדים. וצריך להאמין באמונה שלמה בחדוש העולם, ויהיו פיו ולבו שוין, ויכוין במה שמוציא בשפתיו ענין החדוש, לאפוקי מדעת האפיקורסים והכופרים שאומרים שהעולם קדמון והוא כמנהגו נוהג, תפח רוחם, שאין להם השכלה להבין ולהשכיל הענין כמו שהוא אלא אם כן רואין אותו בעיניהם, וכיון שאין להם מופת חותך כפי שכלם הטפש אין מאמינים בענין, אבל אנו מעידים על חדוש העולם ומאמינים בו אמונה שלמה ואם אין לנו ראיה למראית העין, באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו וקבלנו מפי השמועה ומתורתינו הקדושה והטהורה עדות ה' נאמנה את כל אשר הפליא ה' לעשות עמנו יתברך ויתעלה אותות ומופתים ונפלאות גדולות, ובפרט ביציאת מצרים ששדד כל מערכות השמים, ומהיום עשה לילה ומהלילה עשה יום, ושנה סדרי בראשית וכל המערכות ועשה כרצונו והגדיל הקטן, והשפיל הגבוה והגביה השפל, ואם עולם כמנהגו נוהג איך בשגעון ינהג פעמים כך ופעמים כך. אלא ודאי שיש מנהיג לעולם והוא סדר כל המערכות כולם וברצונו לשנות אותם כפי חפצו ורצונו פעמים לטוב פעמים להפכו והוא אשר חדש אותם בזמן אשר עלה ברצונו והוא עתיד לסתור את סדרם בזמן אשר יעלה בחפצו שנאמר (ישעיה לד, ד) ונגלו כספר השמים וכל צבאם יבול. ואומר (שם נא, ו) כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה. והוא בונה עולמות ומחריבן ומשפיל ומרים ואין מי יאמר לו מה תעשה.

וזה ענין כוונת הקידוש ליל שבת, ואנו מזכירים בה זכר ליציאת מצרים לכוין את הענין אשר ביארתי, וכן בכל קדושי המועדות אנו מזכירין יציאת מצרים מפני הענין, וכן בתפילות אנו אומרים זכר ליציאת מצרים, מפני שיציאת מצרים היא פנה עיקרית להאמנת הדת וכל ענייניה עיקרית. ועל כן צריך כל אדם שיקדש בנחת מלה במלה ויכוין במה שמוציא בשפתיו ויאמין בו.

(סדר היום - סדר קידוש של שבת)

יתן עיניו בנרות

להסתכל על הנרות ובהכוס

כשמתחיל יתן עיניו בנרות, ובשעת הקידוש בכוס של ברכה (שלא יסיח דעתו).

(שו"ע - או"ח סי' רעא ס"י)

טעם נתינת עיניו בנרות בעת אמירת 'ויכולו'

כתב מהרי"ל (מנהגים הלכות שבת סימן ב), בשעת הקידוש יתן עיניו בנרות ויראה בהן, כי ב' פעמים 'נר' עולה ת"ק (כיון דעל כל פנים צריך להדליק בשבת שני נרות. מהצית השקל סי' רעא ס"ק בב), והיא רפואה לפסיעה גסה (ברכות מג), שנוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, כן כתב בספר שכל טוב.

וצריך עיון, דנראה דצריך ליתן עיניו בכוס, כמו בכוס של ברכת המזון וגו', ונראה, דכשאומר 'ויכולו' נותן עיניו בנרות, ובשעת הקידוש בכוס, דאז יוצא ידי שניהם.

(דרכי משה - סימן רעא אות ח)

לתקן חטא אדה"ר שכבה נרו של עולם

נראה הטעם, דהנה העין שאכל אדם הראשון, גפן היה (ברכות מג), ועל ידו נכבה נרו של עולם, וכעין שאמרו חז"ל בפרק ב' דשבת (בירושלמי ה"ד) באשה, דהיא כבתה נרו של עולם וכו', הרי דגרם המיתה שגרמה חוה, נחשב ככבוי נרו של עולם, ואם כן על ידי עין הדעת כבה נרו של עולם, והנה לכך מקדשין על היין, לתקן את חטא אדם הראשון שחטא בגפן, ובקידוש זה אנו רוצים לתקן אותו.

ובפרט לפי מה שכתבו המקובלים, דאם היה אדם הראשון ממתין עד הלילה, והיה מקדש על הגפן, היה מותר לו העין וכו', ואם כן בקידוש זה אנו רוצים לתקן חטא אדם הראשון שכבה נרו של עולם, ואנו רוצים לתקן זה להעלות נרו של עולם, לכך ראוי בקידוש ליתן עיניו בנרות, כדי להכיר הרמז, שמכוין להעלות נרו של עולם שכבה על ידי חטא אדם הראשון בגפן, כן נראה לי נכון.

(חכמת שלמה, ר"ש קלוגר - סימן רעא סק"ו)

❖ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ❖

טעם הכמוס של הרה"ק מצאנז זי"ע שלא אמר לש"י, שממילא היו כל מעשיו בכל שעה ביחודים עליונים

שאלתי את הה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט שליט"א על אמיתת הדברים שאביו הגה"ק [הדברי חיים מצאנז] זל"ה לא היה אומר לשם יחוד, וכעת הגיענו תשובתו באומרו אמת נכון הדבר, ולהעולם הי' אומר שמניעתו היא מפני כבודו של הנוב"י, אבל באמת הטעם העקרי הוא מחמת שהוא ז"ל כל מעשיו לש"ם שמי"ם, וכל מה שהי' עושה הי' מיחד יחודים, וכמו שהעיד על עצמו שלא הגביה את ידו בלי יחוד באופן שכל מעשיו הי' יחודים, וע"כ לא היה אומר טרם עשיית מצוה לשם יחוד עכד"ה, מיהו בנו הגה"ק משינאווע זל"ה נהג לומר כידוע ומפורסם. [וזל"ק בתשובה (דברי יחזקאל החדש - כתבי קודש מכתב ב) כבר נתברר הדבר ע"י גדול אחד שגמגם על האומרים לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה קודם כל מצוה, והוא פקפק שאין זה ראוי לכל אדם לומר, וכבר מחו עליו גדולי ישראל זלה"ה וכו', וב"ה כי בטלו דעתו, וכל ישראל אומרים לשם יחוד ואין פוצה פה. עכל"ק. ועי' בראשית חכמה סו"פ ט' שהביא מזוה"ק דצריך לומר לשם יחוד בשפתיו דיקא ע"ש אריכות].

(תולדות קול ארי' - עמוד קיב)

רפואה שלמה בדרך נס ופלא בזכות שקיבל ע"ע לעשות כוס לקידוש להצדיק

שמעתי מאיש נאמן מעשה נס ופלא שפעל בקדושתו הסבא קדישא מראדאשיץ והוא כשהיה בטאמאשוב הגדול והיה שמה מתנגדים וחוקרים שלא האמינו בצדיקי הדור בעת הגיעו שמה אמר בזה הלשון, הגיע העת שיתגלה ויתפרסם שמו יתברך בעולם, והדיבורים האלו אמר בעת בואו עם מרכבתו העידה, ואמד עוד יבאו נא אלי האינם מאמינים ואני מראה להם שביכולת הצדיקים להפך הטבע ולהחיות מתים, ולהראות גבורות השי"ת, וכאשר סיים הדיבורים האלו, היה רצים אליו כל בני העיר זה עם חולה וזה עם משוגעת וזה עם חרש שאינו מדבר ואינו שומע ועוד כהנה וכולם נתרפאו וחזרו לאיתנם, ותיכף נתפרסם זאת בכל העיר בכל פעם יותר עד שבאו אנשים מהעיירות הסמוכות שמה.

והיה שם בהעיר צורף אחד הנקרא גאלדשמיד שהיה מונח על ערש דוי כעשרה שנים והיה ר"ל חולה והולך ר"ל והיה אז כבר ממש קרוב לשערי מות ר"ל, קרובי החולה בשמעם הגדולות והנוראות האלה אשר הראה הסבא קדישא לעיני כל וכמעט שהחיה מתים ולכלם נתן תרופה לנפשותם רצו גם הם אליו בבקשה ובבכיה גדולה שירחם על אביהם ויתן לו איזה סגולה אולי יש עוד תקוה לנפשו להחיותו, וכי גם ששמעו שהרבה מסוכנים אשר הרופאים אמרו נואש לחייהם כלם חזרו לאיתנם הראשון מסגולות הצדיק, והשיב להם הס"ק שהחולה בעצמו יבא אליו, ושאלו למדן הס"ק בתמהון האיך יתכן זאת מאחר שהוא במצב כזה שאין ביכולתו לזוז עם שום אבר זמן רב, אז צוה הס"ק להביא את החולה לפניו עם מטתו וכן הוה שהביאו את החולה על מטתו לבית הרה"ק זי"ע.

אז שאל אותו מרן הס"ק מה כואב לו, ולא היה בכוחו לענות מאומה, והראה בידיו ושאלו עוד הס"ק אם יעשה עבורו גביע של קידוש על שבת קודש (ואז היה יום ד') והראה עוד בידיו כמו שאומר אם יהיה בבריאות בטח יעשה, והגיש הרה"ק ונתן להחולה מעט טייא לשתות ומעט יין לשתות ונעשה ברי' חדשה והאירו עיניו והרגיש תיכף הטבה לנפשו עד שהרגיש חולשת הלב וצוה להגיש לפניו לאכל כמאכל הבריאים לאחר אכילתו אמר הגאלדשמיד הנ"ל שאין מן הצורך לשכב עוד במטה מאחר שהוא בריא כאחד האדם וידד תיכף ממטתו ולבש מלבושיו, ומחמת גודל שמחתו רצה לילך לביתו ולספר לקרוביו אשר קרהו, אבל מרן הס"ק עיכב אותו והזהירו להמתין עד שעה מאוחר בלילה משום עינא בישא, ואמר הגאלדשמיד שעתה בעזר השם יוכל לקיים דברי קדשו של מרן הס"ק ולעשות הכוס של קידוש על שבת קודש, לאח"כ בעת שהי' מאוחר בלילה אמר לו הרה"ק זי"ע שעתה יכול לילך לביתו והלכו עמו קרוביו לביתו, בדרך הליכתו הלך אצל קרוביו ומיודעיו להודיעם מה נעשה עמו ודפק על פתחם וכולם בשמעם כי הוא דופק הי' מהפחדים לפתוח בחשבם שמת דופק על פתחם למחרתו נתפרסם המעשה הזאת וכל העם שומעים את הפליאה הגדולה ונפל עליהם חרדה גדולה, ומאז האמינו בצדיקים ובתלמידיהם, ונתקדש שמו ית' שמה ומסתמא נעשו כמה וכמה בעלי תשובות בזכות כח הצדיק זי"ע.

(נפלאות הסבא קדישא - ח"א דף כה)

פנימי | הערב"ה | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון רבי ישראל יצחק מענדלזאהן שליט"א

גאב"ד קוממיות ירושלים עיה"ק ת"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום א' פרשת בהר תשפ"ב לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכה ודרש בשלומו

והרב מקוממיות הראה לרבינו על האברך חיקר ר' שלמה אלעזר שפילמאן הי"ו מרבני כוללינו בקרית יואל יצ"ו

ואמר: שלמ"ה שמו ושלימה משנתו, ר' שלמה אלעזר איז אזוי אויסגעהאלטן, ער קען נישט קיין ענגליש, ער האט געגעבן פאר איינעם אויף ענגליש 'צאנז קארט נומבער פינעף' (הכתובת בביתו נאוה קודש של כ"ק רבינו שליט"א), און דער 'דזשי פי עם' האט עם נישט געווייזן בשום אופן, מ'האט זיך געדרייט און געדרייט, ביז מ'האט געטראפן א איד דא, האט ער געשריבן אינגאנצן אנדערש דעם 'צאנז קארט' אזוי האט ער נישט געוואוסט... ער קען נישט שרייבן קיין ענגליש.

רבינו: נו, ער שטאמט דאך פון ארץ ישראל, פון קוממיות (בנו של הרה"ח ר' אייזיק הערש שפילמאן הי"ו יליד קוממיות, כעת בקרית יואל יצ"ו).

הרב מקוממיות: כ'וועל זאגן פארץ רבינ'ן, איך בין דאך געקומען פאר 'קרן השביעית', אבער כולל שומרי החומות האט מיר געבעטן פאר א וואך צוריק אז איך זאל קומען רעדן ביי זייער דינער וואס זיי מאכן יעצט, האב איך זיי מודיע געווען, אז מ'האט מיך באשטעלט דא אין קרית יואל צו רעדן אין כולל, האבן זיי געזאגט, כ'וויל טאקע זאגן לטובתם, ר' יחזקאל דוד לעפקאוויטש פון דושינסקיא, זאגט ער מיר אז לכבוד דעם רביצ'ן, און לכבוד די כוללים פון סאטמאר, איז ער מוותר אז איך זאל קומען רעדן דארטן א שעה שפעטער, כ'וועט דאך געדויערן ביז ווען כ'וועל צוריק פארן, אבער כ'האב אים צוגעזאגט אז כ'וועל אים מזכיר זיין לטובה.

רבינו: איר זאגט מ'איז געקומען דא פאר 'קרן השביעית', דאס איז א דבר בעתו, די וואך איז דאך פרשת בהר, די פרשה פון שמיטה.

הרב מקוממיות: יא, טאקע אזוי.

און כ'וויל זאגן דעם רבינ'ן, דער כולל דאהי אין קרית יואל איז א כולל וואס מ'זעהט נישט אין ערגעץ.

כ'בין שוין געווען דא אפאר מאל אין כולל, כ'האב דאך געערעדט עטליכע מאל, די ערשטע פאר מאל האב איך געזאגט אין כולל אן אייגענעם שיעור, אבער דער רבי האט מיר דאך געגעבן דעם 'לב אהרן' דעמאלטס, איז דער קומענדיגער שיעור שוין געווען אויף 'לב אהרן' ..... [והראה על הרה"ח ר' וואלף גליק הי"ו יו"ר הוועד להוצאות ספרי רבינו שליט"א] ער, ר' וואלף האט מיר געברענגט דארט אין ארץ ישראל דעם ספר אויף חנוכה ביידע בענדער לב אהרן, פלפול און אגדה, ס'איז מיר אויסגעקומען כ'האב געמאכט א שבע ברכות האב איך שוין געזאגט אויף דעם אויך.

*

הרב מקוממיות: דער דבר אברהם (ח"ב סי' כ"ה) פרעגט א גרוואלדיגע קשיא, כ'זעה נאכנישט דערווייל קיין תירוץ אויף דעם, ס'איז דא אן אינטערסאנטע רש"י, א לימוד אז מילה שלא בזמנה קען מען נישט מאכן שבת, ברענגט רש"י

א דוגמא, א מילת גר, נו, א גר איז דאך נאכנישט קיין איד, וואם איז די הוה אמינא בכלל.[1]

רבינו: רש"י אין פסחים (פד.) 'בגון גר שנתגייר', דאם הייסט פאר די מילה, איז ער נאך נישט קיין איד, נו וויזוי זאל עס דוחה זיין.

הרב מקוממיות: יא, ער האט דאך נאכנישט קיין דין גר, ער האט נאכנישט קיין דין פון קיין איד. בפרט אז לכתחילה דארף מען דאך מאכן קודם די מילה און שפעטער די טבילה, דער רמב"ן זאגט דער טעם אין יבמות מ"ז, שמא יתחרט פון די יסורים,[2] בכלל קומט אויס אפילו בדיעבד לאמיר זאגן אז ס'איז אנדערש אבער וואם איז דער דוגמא גר שנתגייר, איך דארף האבן א לימוד אויף דעם?, איך דארף האבן א פסוק אויף דעם? ס'איז א פלא.

וביקש הרב מקוממיות להביא לפניו גמ' מסכת פסחים

רבינו: גר שנתגייר, וועז ער מל"ט זיך אליין, ער איז נאכנישט מחויב במצוות, מל"ן א גר אום שבת, מל ולא טבל דעמאלטם איז ער נאכנישט קיין איד, אבער ס'זאל דוחה זיין שבת אפילו ער איז נאכנישט קיין איד, יא, זייער שווער.

הרב מקוממיות: אין דבר אברהם חלק ב' סימן כ"ה קאכט ער זיך אין דעם, און ער קריכט אביסל אריין אין מל ולא פרע כאילו לא מל. [דהיינו שרצה ליישב שגם בעצם החיתוך בלי פריעה הוא כבר בגדר נכנס לברית, וע"כ היה הו"א שמותר לחלל עליו את השבת לגמור המצוה, עיי"ש]

רבינו: אה, ווייל ביי מל ולא פרע כאילו לא מל איז דאך אויך דא דער ב"ח (יו"ד סי' רמ"ז) וואם זאגט אז ער איז שוין עוסק במצוה, ער זאגט אז מדאורייתא איז דוחה שבת מל ולא פרע...[3]

דער חת"ס (בחי' לשבת דף קל"ד) זאגט אויך אזוי, און וועגן די סברא הייסט דאם בעידנא.[4] ער זאגט דאם מיט"ן ניסומקי יוסף (פ"ב) אין בבא מציעא.

הרב מקוממיות: כ'האב געהאט אמאל א מופת פון כולל חזון איש, כ'האב געזאגט א שיעור אין כולל חזון איש, האבן זיי גערעדט דארט לגבי אברהם אבינו, ביי אברהם אבינו שטייט (יומא כח:) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה אפילו עירובי תבשילין.

איז דא דער חתם סופר (פ' תולדות) וועגן עירובי תחומין.

רבינו: יא, ויחלק עליהם לילה, אויף פסח ביינאכט.[5]

דער רשב"א אויך אין תשובת הרשב"א (ח"א סי' צ"ד) זאגט ער אז מ'איז גורם עירובי תחומין.

הרב מקוממיות: יא, פרעגט דער גבורת ארי (יומא שם) די קשיא, בשלמא לויט שיטת רב חסדא צרכי שבת נעשין ביו"ט, אבער לויט שיטת רבה הואיל ומקלעי ליה אורחים,

---

1 וז"ל ה' דבר אברהם': ..."ובהיותי בזה חזות קשה נראה לי' ברש"י פסחים (דף פ"ד ע"א) שכ' במילה שלא בזמנה שאינה דוחה יו"ט כגון גר שנתגייר וקטן שנאנס אביו ועבר זמנה. והוא פלא אטו למעוטי מילת גר שאינה דוחה יו"ט צריך קרא והרי לאו מצוה היא אלא הכשר שיבוא ע"י לדת ישראל ומהיכא תיתי שתדחה לל"ת דיו"ט. ואף שכתבנו לעיל דממילא אית בה גם קיום מצות מילה קצת מ"מ מצות עשה חיובית לא הויא ואינה בכדי לדחות ל"ת. והיא תמיה עצומה וצע"ג. וכאשר הצעתי הקושיא לפני דו"ז הגאון מוהר"ב בישקא נ"י אבד"ק טרעסטינא כתב אלי שפירסמה לרבנים ומופלגים וכולם לא מצאו מענה"... עיי"ש באורך דבריו.

2 וז"ל הרמב"ן: "נתרפא מטבילין אותו מיד. תמהני למה משהין אותו יטבילוהו תחלה ומיד ימול, ושמא מצוה למול ואחר כך לטבול, אי נמי כיון שהמילה קשה עליו מלין אותו תחלה כדי שאם דעתו נוקפו יפרוש, ומיהו אם טבל ואחר כך מל הרי זה גר דלא שנא מילה וטבילה ולא שנא טבילה ומילה, תדע דהא אמרינן לקמן בפרק הערל (ע"ח א) גיורת מעוברת שטבלה בנה אין צריך טבילה והרי קדמה טבילה למילתו אם זכר הוא והוה לי' למימר בתה אינה צריכה טבילה", עכ"ל.

3 עיין שם דמתיר לכתחילה ב' מוהלים בשבת, א' לחיתוך וב' לפריעה, דאחר שנעשה הפריעה הוי החיתוך פלא דמצוה, ע"ש. וכ"כ המהר"ל בס' גור ארי' (פר' עקב) דאע"ג שמי שלא פרע כאילו לא מל, מ"מ אם יפרע יש מצוה במילה כמו בפריעה, ע"ש.

אמנם עיי' בדברי הב"ח על המשנה מל ולא פרע דאתא לאורויי שבלי פריעה אינו נעשה שום מצוה כלל, עיי"ש ויש לעיין בדבריו.

וז"ל הב"ח (סי' רס"ה ס"ד): "מברך על המילה קודם שמל בתחלת המצוה ואחר כך מברך להכניסו בגמר המצוה קודם פריעה, כמו שקיבל הראייש, והוא לגלות ולהודיע שזו המילה אינה כמילת הישמעאלים, מילה בלא פריעה, אלא מילה ופריעה שכך כרת הוא יתברך ברית עם אברהם אבינו למול ולפרוע", עכ"ל.

4 וז"ל: "אע"ג דבמילה נמי עוקר לאו בחיתוך, ולא מקיים עשה עד דפרע, כבר עמד בזה בנימוק"י פ"ב דב"מ דהכל המשך המצוה היא התחלתה וגומרה", עכ"ל.

5 שמביא את ד' הגר"א שכתב הגירסא 'עירובי תחומין' במקום 'עירובי תבשילין', והמדפיס טעה שהיה כתוב בראשי תיבות ע"ת, והוא טעה ופיענחו ל'עירובי תבשילין'. וע"ז כ' החת"ס שזהו כוונת הכתוב 'ויחלק עליהם לילה' שהיה ליל פסח כידוע, והניחו עירובי תחומין זה למזרח וזה למערב, ע"כ ויחלק עליהם, עיי"ש.

אברהם אבינו האט דאך נישט געהאט קיין אורחים אידן, לכם ולא לנכרים, ווי האט עס געקענט זיין.[6]

רבינו: דער חתם סופר זאגט אז ס׳איז געווען אזא בירור אז ווער ס׳קומט אריין אין זיין שטוב אז ער וועט זיך מגייר זיין, ממילא איז עס נישט קיין ספק פון הואיל [אלא מדין וודאי].

הרב מקוממיות: יא, און דער דברי יואל ברענגט עם אין פרשת תולדות (עמ׳ תרל״ד), אז ס׳איז געווען אזא בירור. [7] אבער דער גבורת ארי (שם) וויל עם פארענטפערן אז ׳הואיל׳ איז א דין אין עצם היו״ט, ס׳דארף נישט זיין קיין פראקטישע מציאות שטענדיג, נאר ס׳איז א דין אין עצם יו״ט.

רבינו: ס׳איז אן אינטערסאנטער חידוש, איך זאג אז דער גאנצער אויפטוה פון הואיל איז דער פשט, אז ווייל ס׳איז דא א מציאות איז כאילו ס׳איז שוין געווען אין מציאות במילא איז עם שוין נישט קיין מלאכה.

הרב מקוממיות: און אפילו ס׳קען נישט זיין ביי אים, דאם וויל ער זאגן.

האט איינער געפרעגט, אז תוס׳ (פסחים מו:) זאגט אז לפני השקיעה נישט.... [8] [ומשמע מזה שהסברא של ׳הואיל׳ היינו שצריך להיות בפועל ולא כחידושו של הגבורת ארי].

רבינו: ניין, סמוך לשקיעת החמה איז אינגאנצן א צווייטע זאך, ווייל מ׳קען שוין נישט אנקומען אום יו״ט. [9]

הרב מקוממיות: אהה, אזוי האב איך טאקע אויך געטענה׳ט אז לפני השקיעה גייט מען נישט אריין אין די נושא בכלל.

---

6 וז״ל ה׳גבורת ארי׳: ״קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, ק״ל מאי גריעותא דעירובי תבשילין יותר משאר מילי דרבנן דקא חשיב ליה הוה ליה למימר סתמא קיים אברהם אבינו אפילו מילי דרבנן והכל בכלל ואפילו עירובי תבשילין, וי״ל דאמרינן בפ״ג דפסחים (מו, ב) דאמרינן הואיל והאופה מיום טוב לחול אינו לוקה משום הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזו ליה, ומשום הכי אופין מיום טוב לשבת ע״י עירובי תבשילין ולית לן טעמא דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביום טוב. וכיון שכן דטעמא דמהני עירובי תבשילין הוא משום דמה״ת אפילו שלא לצורך ביום טוב לית לן בה משום הואיל ומקלעי ליה אורחים וה״ל הכל לצורך יום טוב.

מיהו הני אורחים דאמרינן הואיל בשבילן היינו אורחים ישראלים דוקא אבל לא אורחים נכרים דהא אפילו אי מקלעי ליה אסור לטרוח ביום טוב בשבילן כדאיתא התם לכם ולא לנכרים כ״ש דליכא למימר הואיל בשבילן, והשתא הוי אמינא דבימי אברהם שלא היו עדיין שומרי תורה אלא הוא ובני ביתו לחוד, ואפילו הללו דגיירן אברהם ושרה היו נגררין אחריו ומב״כ היו כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן והיינו גרים שגיירו כדאמרינן במד״ר, וא״כ לית לן לגבי דידיה האי התירא דהואיל ומקלעי ליה אורחים דהא משום אורחים נכרים אינו דוחה יום טוב.

ומשום הכי הוי אמינא דלא שייך התירא דעירובי תבשילין לאפות מיום טוב לשבת, קמ״ל רב אשי דאפילו הכי קיים אפילו עירובי תבשילין ואפילו לגבי דידיה נמי מהני עירובי תבשילין, משום דכרב חסדא סבירא ליה, דאף על גב דלא אמרינן הואיל אפילו הכי מהני עירובי תבשילין מטעמא דצורכי שבת נעשים ביום טוב ורבנן אצרכו הכירא דעירובי תבשילין שלא יאמרו אופין מיום טוב לחול, והאי טעמא דעירובי תבשילין אמרה ר״א להדיא בפ״ב דביצה (טו, ב), וכיון דהאי טעמא דעירובי תבשילין לגבי אברהם נמי אהני, לפיכך הוי סגי ליה נמי עירובי תבשילין.

ועי״ל דאפילו לרבה נמי קמ״ל ר״א דאהני עירובי תבשילין לאברהם אבינו דאף על גב דלא שייך למימר לגבי דידיה הואיל ומקלעי ליה אורחין וכדפירשתי, משום דהא דאמרינן הואיל לאו למימרא דה״ק הואיל ואפשר עדיין שיהא באפיה זו צורך יום טוב להבא אי מקלעי ליה אורחים, אלא אפילו בדבר שא״א עוד לבא להבא לידי היתר מעכשיו אלא היה אפשר לדבר זה לעשות היום בהיתר ע״י שום ענין לשעבר נמי אמרינן הואיל, כדמוכח מהא דפריך התם (מז, ב) ואי אמרת דאמרינן הואיל אחרישה לא לחייב הואיל וחזו לכסויי ביה דם צפור כלומר אילו הוי הכא דם ציפור אף על גב דהשתא ליתא אמרינן הואיל.

ולפי זה גבי אברהם אבינו נמי היה שייך האי התירא דעירובי תבשילין משום הואיל והדברים ארוכים ועמוקים אין כאן מקומן וכ״כ בזה במקום אחר כל הצורך בס״ד״, עכ״ל.

7 וז״ל: ...״אמנם כל אלו שנתארחו בביתו של אאע״ה, השפיע עליהם בכח קדושתו הגדולה לקרבם לאמונתו ית׳, ולא יצאו מביתו עד שאמרו ברוך ק׳ל עולם שאכלנו משלו כמבואר בב״ר, וא״כ לא צריכנא כי אם חד הואיל דאי מיקלעי אורחין, דאי מקלעי בוודאי חזי להו״... ע״ש באורך נעימות דבריו הק׳. ועי׳ גם בברך משה פ׳ תולדות דף קכ״ה.

8 וז״ל התוס׳: ״רבה אמר אינו לוקה - וא״ת דאמר בהמצניע (שבת צה.) המכבד והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הויד ביום טוב סופג את הארבעים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אין כאן אלא שבות ואמאי לוקה לר׳ אליעזר לימא הואיל ומיקלעי ליה אורחים ואפי׳ רבנן לא פטרי אלא משום דלא חשיבי דבש בכוורתו מחובר. ויש לומר כגון שהדביש הדבש ואינה ראויה לאכול ואפי׳ אי מיקלעי ליה אורחים לא חזי להו, אי נמי ברודה סמוך לשקיעת החמה שאפילו יבואו אורחים אין שהות ביום לאוכלו״... ע״ש.

9 לכאורה כוונת מרן שליט״א לחלק מסברא בין אופן זו לאאע״ה, כי שם היה יכול להיות במציאות שיבואו אורחים ויהיה ראוי להם, משא״כ סמוך לשקיעה אינו יכול להיות במציאות, וע״כ אע״פ שאינו צריך להיות בפועל ממש, אבל זה צריך להיות ראוי לכך.

כ׳וועל זאגן דעם רבי׳ן, איך האב ליב אזוי אין כולל חזון איש צו רעדן פון דברי יואל, אין סאטמאר וועל איך רעדן פון חזון איש, און דארט וועל איך רעדן פון דברי יואל.

האב איך זיי נאכגעזאגט פונעם דברי יואל (הנ״ל) אז ווען מ׳איז אריין געקומען צו אברהם אבינו אין שטוב איז וודאי נתגיירו.

פרעגט מיך עמיצער, און אויב נתגיירו מעג מען שוין קאכן פאר אים, ער איז דען שוין געווארן א איד מיט א מחשבה לגירות?, וויייל דער דברי יואל דריקט זיך אויס אויף דעם חתם סופר, ער לייגט צו, תרי הואיל לא אמרינן (עיי׳ תוס׳ פסחים מו:), הואיל ומקלעי ליה אורחים און הואיל ואיגיירי, זאגט דער דברי יואל אז די אנדערע איז נישט קיין הואיל, וויייל זיכער איז איגיירי, דאם לייגט צו דער דברי יואל, אז זיכער וועלן זיי זיך מגייר זיין. פרעגט ער מיך, און אז זיי האבן א מחשבה לגירות מעג ער שוין?.

האב איך אים געזעגט פערט אז ס׳איז דא א תום׳ ישנים אין מס׳ יבמות דף מ״ח אז אויב ער האט א כוונה לגירות מעג ער שוין היטן שבת, און אז ער מעג שוין היטן שבת ויו״ט מעג מען שוין קאכן פאר אים. במילא איז שוין פארעגטפערט.

רבינו: די ראשונים זאגן דאם אויך לגבי אכילת קרבן פסח.[10]

און באמת לכאורה איז די גאנצע מצוה פון שבת געווען אהן טבילה, טבילה איז הערשט געווען שפעטער ביי מתן תורה, ממילא זעהט מען אז מ׳קען האלטן שבת אהן דעם, דער אבני נזר (יו״ד סי׳ שנ״א) רעדט פון דעם.[11]

הרב מקוממיות: יא, אבער דער רבי איז מסכים אז ס׳איז א שטארקע הערה.

רבינו: יא, א שיינער צושטעל.

*

רבינו: ס׳איז א חידוש, היינט איז דאך פסח שני, איז דאך א דין ביי פסח שני על מצות ומרורים יאכלוהו, און דער צל״ח איז ברכות (ל״ז:) טראכט אריין צי די מצה דארף האבן אלע דינים פון מצה, צי מ׳מוז נישט, לחם עוני, נישט קיין שמירה, מ׳קען יוצא זיין מיט מצה עשירה, לחם עוני איז טאקע דא א דין, און ס׳איז נאר געזאגט געווארן אויף פסח ראשון, און נישט אויף פסח שני. זאגט דער צל״ח א אינטערסאנטע זאך, ס׳שטייט נישט וועלכע מצות, ס׳שטייט על מצות ומרורים יאכלוהו, שטייט נישט קיין דין אין די מצות.

אבער ער אליינס דער צל״ח בלייבט שטיין און טראכט אריין, נו, מ׳לערנט דאך ארוים די גמרא אין פסחים (לה.) ׳לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות׳, אז ס׳מוז זיין א מין דגן, אורז ודוחן נישט, ס׳איז נישט קיין מחמיץ, וויייל ׳דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו במצה יצאו אלו שאינם באים לידי חימוץ׳, נו וועט מען דען קענען עסן פסח שני אפילו נישט פון די חמשת מיני דגן אויך?

הרב מקוממיות: אויב ס׳איז נישטא דער ׳לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות׳.

רבינו: יא, אויב ס׳איז נישטא דער דין פון מצה, איז דאך גארנישט דא דער דין פון מצה, קען מען מאכן מצה פון וואס מ׳וויל? במילא פירט ער אויס אז ס׳איז לבו נקפו, אזוי בלייבט ער, אבער הייבן הייבט ער אן אזוי מיט אזא פשטות, אז מ׳דארף נישט.

און ער זאגט דארט אז קיינער פריער זאגט עס נישט.[12]

---

10 עיי׳ בחי׳ הרשב״א (ריש פרק הערל עא.) שהקשה למה לי לקרא דגר שמל ולא טבל דאסור בקרבן פסח, תיפוק ליה מקרא דכל ערל לא יאכל בו, וגר שמל ולא טבל הוי כערבי שנימול, ותירץ בזה״ל: וליתא, דשאני הכא דמילתו לשם יהדות, ואע״פ שלא נגמר גירותו מ״מ כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית שאינו צריך אלא טבילה.

כמו״כ עיין בתוס׳ ישנים (יבמות מו:) וז״ל: דאבותינו אע״ג דלא טבלו עד מתן תורה, מ״מ כיון שמלו נפקו מתורת ערל כדי לאכול בפסח אע״ג שלא היו יהודים גמורים עד שטבלו, עכ״ל.

11 עיין בשו״ת בנין ציון (סי׳ צ״א) שחקר אם גר שמל ולא טבל מותר לו לשמור את השבת או לא דהה עוד כגוי, וגוי ששבת חייב מיתה, ומביא ראי׳ דמותר לשמור את השבת, דהא על השבת במרה נצטוו ולא היו להם אז רק מילה שמלו א״ע במצרים כמ״ש מותבוססת בדמים דם פסח ודם מילה, וטבילה לא הי׳ עד מ״ת, הנה כי ישראל שבתו בשבת כשמלו ולא טבלו ע״ש.

וכ״כ בשו״ת אבני נזר (יו״ד סי׳ שנ״א) מדעת עצמו, וסיים ולענין דינא אם נאסר גר שמל ולא טבל במלאכת שבת צע״ג.

ועי׳ בתשו׳ חלקת יואב (מהד״ת סי׳ ה׳) שכ׳ לדחות ד׳ השו״ת בנין ציון וחולק וסובר שאסור לו לשמור שבת, ע״ש באריכות.

12 וז״ל: ....״ואציעה הוצעה אחת הנלע״ד דבר חדש אשר לא ראיתי שדברו בו הקדמונים, והוא הלכתא למשיחא, כשנזכה לעשות הפסח כהלכתו ויזדמן טמא או מי שהיה בדרך רחוקה ויעשה פסח שני ויאכלנו על מצת

הרב מקוממיות: איך האב א שטיקל ראיה, כ'ווייס נישט אויב דער רבי וועט דאס אננעמען, אבער פראבירן מען איך, ס'איז דא א ירושלמי, דער ר"ן ברענגט עס אין ערבי פסחים, און רבי יוסף ענגיל (בספרו לקח טוב כלל י"ב אות א') שמועסט עס אויס בהרחבה כדרכו.

אגב, כ'וויל זיך אליינס פארהערן אויך – דער רבי ניצט דעם תירוץ פון רבי יוסף ענגיל אויף די חומרת בני נח ביי די שבטי קה חלילה, וועגן מלאכה שאינה צריכה לגופה, ס'ווערט געברענגט אין חידושי מהר"א ט"ב אין פרשת יתרו, ס'שטימט ר' וואלף?

מוה"ר וואלף גליק: יא יא, אסאך מאל זאגט דער רבי נאך דעם רבי יוסף ענגיל.[13]

הרב מקוממיות: איז איך ברענג א ראיה פון א צווייטן רבי יוסף ענגיל, ווייל ער ברענגט דארט רבי יוסף ענגיל (שם) א המצאה, זאגט ער אזוי, פסח ביי אכילת כורך ווען מען נישט דארפן נישט קיין מצה שמירה און נישט קיין מצה לשמה, ער בויעט זיך אויף א ר"ן מיט א ירושלמי, ווייל אויב ס'איז נאר די מראה, אויב ס'איז נאר דער זכר לדבר, דעמאלטס דארף מען נישט האבן ס'זאל זיין מצה שמירה און מצה לשמה.[14]

ומרורים, אם כל פרטי תנאיה הצריכים במצה של ליל חג המצות צריכים ג"כ במצה הבאה עם פסח שני, כגון שלא תהיה מצה עשירה ושתהא נאכלת בכל מושבות ובאגינות ושימור דוקא לשם מצת מצוה.

ואומר אני שאינה צריכה כלום מכל תנאים הללו, ודי שתהא מצה משומרת מחימוץ, דבפסח שני עצמו אי לאו דכתיב ככל חוקת הפסח לא הוי מצרכינן ביה כל פרטי הפסח, ובמצה של פסח שני לא כתיב ככל חוקת המצה.

ותדע דלרב יוסף בדף ל"ח ע"ב דמפרש טעם של חלת תודה ורקיקי נזיר מקרא דשבעת ימים מצות תאכלו בעינן מצה הנאכלת לשבעת הימים, ואטו שייך בפסח שני מצה לשבעת ימים, וכי היכי דלרב יוסף לא אימעט מצה של פסח שני הוא הדין כל הני דאימעוטי לכל הפרטים כולהו במצה של חג הפסח כתיבי ולא במצה של פסח שני.

ועוד דמלחם עוני שדרשינן למעוטי מצה עשירה לר' עקיבא, ומודה ר' עקיבא דקרינן עוני ודריש ליה שעונין עליו דברים הרבה כדאמרינן בדף ל"ו ע"א, ואטו במצה שעם פסח שני בט"ו באייר עונין עליו דברים, וכי יש ספור הגדה באייר, והגדת לבנך ביום ההוא כתיב, וא"כ כי היכי דהקרי שקורין עוני לא קאי על שני, ה"נ הכתוב דכתיב עני למעוטי מצה עשירה ג"כ לא קאי על שני, וכמו כן כל הפרטים לכל התנאים לכל מר כדאית ליה כולהו במצה של חג כתיבי. ואולי כשם שאימעטי בפסח שני כמה פרטים כמפורש [בפסחים] בדף צ"ה ע"א, אימעטי ג"כ פרטי המצה, רק דבסוגיא שם לא חשיב רק מה שהוא מצות עשה או מצות לא תעשה ולא פרטים שאינם רק אופני הדבר, ואעפ"כ בפרטים דעל מצות ומרורים אימעט מושבותיכם ולחם עוני:

ואם היה זה עולה בידינו להלכה דפסח שני אין כל הפרטים הללו מעכבים במצה, היה ניחא דמה שתני כאן ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח, היינו בפסח שני.

אבל באמת לבי נוקפי לחלק בפרטי המצה בין פסח ראשון לפסח שני, דא"כ גם אנן נימא שאדם יוצא ידי חובתו בפסח שני של כל שאר מיני דגן אף שאינו מחמשת המינין, שהרי הא דאין יוצאין רק בחמשת המינין ילפינן בפסחים דף ל"ה ע"א מקרא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דבעינן דברים הבאים לידי חימוץ, והאי קרא במצה של חג המצות מיירי.

ועוד אם נימא דבאמת יוצאים בפסח שני בכל מיני דגן, א"כ איך הוכיח אביי מדיוצאין ידי מצה מברכין עליו המוציא, ופי' רש"י [ד"ה כזית] דהתם לחם בעינן דכתיב לחם עוני וכו'. והרי לחם עוני בפסח ראשון כתיב. אלא ודאי דעל מצות ומרורים דכתיב בשני אהדריה לכללה לכל דין מצות בראשון... עיי"ש עוד.

---

13 היינו על מה שהקשו המפרשים אם כן לשיטת יוסף הצדיק שהיו חייבים בחומרות בני נח, איך שמרו האבות את השבת, הא נכרי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח:), שנאמר (בראשית ח כב) יום ולילה לא ישבותו, ותירץ הגאון רבי יוסף ענגיל זללה"ה בספרו בית האוצר (מערכת אבות אות כב) שעשו מלאכה שאין צריכה לגופה, דלרבי שמעון חשיב שפיר מלאכה, אלא לגבי שבת פטורין עליה משום דלא הוי מלאכת מחשבת, אבל לגבי מצות בני נח דכתיב רק לא ישבות, כיון דשביתה לא הוי על כן פטורין, עכ"ד. אך הדבר תלוי בפלוגתת התנאים במסכת שבת (דף צד:), רבי יהודה מחייב במלאכה שאין צריכה לגופה ורבי שמעון פוטר, ולפי זה יש לומר דבהא פליגי יוסף עם השבטים, דלשיטת יוסף הצדיק שהיו חייבים בחומרות בני נח ודאי צריך לומר שעשו מלאשצל"ג בשבת, ופטירי על שביתת שבת משום דמלאשצל"ג פטור כרבי שמעון, אבל לשיטת השבטים הקדושים שהיו להם דין ישראל אף להקל, אין צריך לומר שעשו שום מלאכה בשבת, ובכן י"ל שהשבטים היו סוברים דעל כרחך אין לומר שעשו שום מלאכה בשבת, משום דסבירא להו כרבי יהודה דמחייב במלאשצל"ג, ואם היו עושים מלאשצל"ג בשבת היו חייבים מחמת שבת.

ועיין מה שפלפל מרן שליט"א בדבריו בחידו"ת לחנוכה תשס"ב (אות ד), ובפר' יתרו שנת תשס"א, ובחנוכה תשס"א (אות ו).

14 וז"ל: ..."עפמ"ש הר"ן פרק ערבי פסחים (דק"ס ע"ב) וז"ל: "ואפשר שכשאמר הרב ז"ל כורך מצה ומרור מההיא דלא מינטרא קאמר, דכיון דכריכה אינה אלא משום זכר למקדש בעלמא, מסתייא דעביד לה אפילו ממצה דלא מינטרא, עכ"ל.

ונלע"ד טעמו, דבדבר שהוא זכר למקדש לא שייך פסול רק אם הוא פסול הניכר בגוף הדבר שכיון שבזמן המקדש לא הי' קיום המצוה בדבר כזה ע"כ אין בו זכר למקדש כלל, משא"כ מצה שאינה משומרת לשם מצה שאין זה ניכר בגוף המצה ובזמן המקדש ג"כ אכלו רק מצה שוה לזאת המצה שאוכל עתה, שהרי המצה בעצמותה אינה בשינוי כלל ממצה דמינטרא, שההבדל ביניהם הוא אך במחשבת האדם שבזו חישב

רבינו: יא, ווייל ס׳איז נישט קיין שינוי אין די עצם מצה, נאר אין די מחשבה.

אבער דעמאלטס איז פשט אז הלל [הזקן] האט יא געדארפט, [כי הוא קיים באכילת כורך את המ״ע של מצה] נאר אונז וועלן מיר נישט דארפן, ווייל ס׳איז נאר א זכר.

הרב מקוממיות: יא, נאר אונז דארף מיר נישט, ווייל ס׳איז נאר א זכר, דארף מען פון אינדרויסן קענען זעהן אז ס׳איז א זכר, עס מוז נישט זיין בפנימיות דער דין פון לשמה.

רבינו: יא, לויטן רא״ש האט מען נישט קיין מצוה מן התורה צו עסן א כזית מרור.[15]

הרב מקוממיות: יא אוודאי, די גאנצע ראיה איז נאר וועגן לשון אכילה אין די ברכה.

דער רמב״ן זאגט דאך אויפן צווייטן וועג, זאגט ער, על מצות ומרורים יאכלוהו, גייט צוריק ארויף אויפן קרבן פסח, על מצות ומרורים יאכלוהו.

רבינו: דער רמב״ן על התורה, אין פ׳ בא זאגט ער דאס, אויך אז אויף מרור איז נישטא קיין מצוה.[16]

הרב מקוממיות: יא, דער אבני נזר (או״ח סי׳ שפ״ג) קאכט ארום מיט דעם שאגת ארי׳.

רבינו: יא, ער פרעגט שטארק אויף אים.

אבער דער שאגת ארי׳ (סי׳ ק׳) קריגט אויפן ראש בכלל, ווייל ער זאגט צוויי זאכן קודם אז ס׳גייט אויף ביידע, דער יאכלוהו גייט ארויף אויף מרור אויך, און אפילו את״ל אז נישט, איז עס אבער א היקש פון מצה מיט מרור, במילא דארף מען מרור עסן א כזית, אזוי זאגט ער.[17]

הרב מקוממיות: דער חתם סופר אין די תשובות או״ח סימן ק״מ רעדט פון דעם היקש.

רבינו: יא, ער פארענטפערט דעם רא״ש, ער זאגט אז אפילו קיין מצוה איז נישטא דארף מען א כזית וועגן דעם היקש, און פונעם לשון אכילה איז משמע אז מ׳ניצט טאקע דעם היקש פאר א כזית, אזוי זאגט דארט דער חתם סופר.[18]

---

15 דמשמע מדבריו דלקמן שכל הסיבה שהצריכו לאכול כזית מרור הוא מחמת שעשו ברכה על ׳אכילת׳ מרור, ואין אכילה פחות מכזית, אבל מצד מצות מרור אין קפידא בדבר.

וז״ל הרא״ש: ״אכלן לחצאין יצא, ומלבד שלא ישהה בו בין אכילה לחברתה יותר מכדי אכילת פרס, משום שמברך על אכילת מרור, צריך שיאכל כזית, דאין אכילה פחות מכזית, אבל בירקות הראשונות [היינו כרפס] שמברך עליהם בורא פרי האדמה בעלמא, ואין מזכירין עליהם אכילה, אין צריך כזית״, ע״כ.

16 וז״ל הרמב״ן: ״וילמד הכתוב שאין מצוה במרורים אלא עם אכילת הבשר אבל המצות חזר וצוה (להלן פסוק יח) בערב תאכלו מצות אפילו בפני עצמן כדעת רבותינו (פסחים קכ), ויותר נכון שנאמר כי ״ומצות״ נמשך למעלה, ואכלו את הבשר ומצות, וחזר וצוה עם מרורים יאכלוהו לבשר הנזכר, והנה צוה באכילת הבשר ובאכילת המצות, ולא צוה באכילת המרורים, רק אמר שיאכלו לבשר עם מרורים, ירמוז שאין במרורים מצוה רק לאכול הבשר עמהם, ובזמן שאין בשר אין במרורים מצוה וגם אינם מעכבים הבשר, ואם אכל פסח ולא אכל מרורים ידי פסח יצא, כי המצוה בפסח כמו המצוה במצה, כל אחת צוואה בפני עצמה״ עי״ש.

17 וכה כותב בתו״ד: ... ״אע״כ דבלא האי קרא דבערב תאכלו מצות, מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו, ש״מ דאין אכילת מצה פחות מכזית, דהאי יאכלוהו אמצה נמי קאי וא״כ ה״ה נמי דנפקא ליה מהאי יאכלוהו גופיה למרור דבעי כזית, דכמו שקאי על מצה דכתיבא בהאי קרא, הא מרור נמי בהאי קרא כתיב ועליה נמי קאי.

ועוד אפילו תימא דהאי יאכלוהו אפסח לחודיה קאי, מ״מ נפקא ליה נמי למצה ומרור דבעי כזית, הואיל ואיתקשו לפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו. וה״נ אמרינן בס״פ ע״פ (קכ, ב) אמר רבא אכל מצה בזה״ז אחר חצות לראב״ע לא יצא ידי חובתו ואמרינן פשיטא כיון דאתקש לפסח כפסח דמי, וכיון דמהיקשא דפסח נפקא ליה דבעי כזית, הא דאהדריה קרא בערב תאכלו מצות, ע״כ לדרשא אחרינא לרבא כראית ליה ולראב״י כדאית ליה. וכיון דטעמא דמצה צריכה כזית משום דאיתקש לפסח, מרור נמי צריך כזית מהאי טעמא גופיה. וגם מהא קשה על הרא״ש דכמו דאמר רבא באכל מצה אחר חצות לראב״ע לא יצא הואיל ואיתקש לפסח, ה״נ יש ללמוד מהאי היקשא גופיה לענין כזית, דהא פסח בעי כזית כדאמרינן בכ״מ במס׳ פסחים (פה, ב)... עיי״ש באורך דבריו.

18 וז״ל החת״ס: ...״במ״ש הרא״ש פרק ערבי פסחים (סי׳ כ״ה) דמרור בעי כזית מדמברכים על אכילת מרור, משמע דזולת זה לא בעינן כזית, וקשה הלא סתם אכילה בכזית, ושוב כתב לעיין בס׳ שאגת אריה (סי׳ ק׳) בזה, עיינתי בו ותמהתי על זה הגאון במ״כ לא ירד לעומק הענין, ואלו דברי אשר כתבתי בתשובה אחרת זה שנים רבות, ודברי ספר הנ״ל לא ראיתי אז כי אין דרכי לחפש בספרים אם לא יעוררני אדם עליו.

הנה כה אמרתי, בפרשת בא (י״ב ח) בפסח ראשון כתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו, ובפרשת בהעלותך (ט׳ י״א) בפסח שני כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, וההפרש קל להבין, בפסח ראשון איכא מצות עשה באכילת פסח בפני עצמו ובאכילת מצה בפני עצמו אך מרור אינו מצות עשה בפ״ע אלא טפל לפסח, ע״כ כתיב

אבער כ׳האב אזוי אריין געטראכט, ווייל דער משנה למלך (פ״ה מהלכות יסודי התורה ה״ח) וויל דאך זאגן אז מ׳קען יוצא זיין אכילת מצה שלא כדרך אכילה, איז אזוי, דער כתב סופר אין א תשובה ביי קדשים צי מ׳איז יוצא שלא כדרך אכילה, זאגט ער, אז ס׳שטייט למשחה, ווייל למשחה איז לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין קען מען נישט יוצא זיין, הגם אז דאם איז נאר לכתחילה, אבער ער נעמט דאם אן אז ס׳איז אפילו מעכב.[19]

איז דא צוויי פלעצער אין כתב סופר אין די תשובות, איינם איז אין אורח חיים סימן צ״ו.

הרב מקוממיות: ס׳איז די גרויסע תשובה אין סימן צ״ו מיט אזא שיינעם שפראך ענדיגט ער עם צו.[20]

רבינו: יא, און די צווייטע איז אין יורה דעה סימן י״ח.

דארט זאגט ער אז אפילו אויף קרבן פסח איז מען אויך נישט יוצא וועגן למשחה לגדולה, כאטשיג למשחה גייט ארויף נאר פאר כהנים, און פסח איז נאכל פאר כל ישראל, אבער ער זאגט אז ס׳איז אויף פסח אויך.

הרב מקוממיות: לכאורה איז אזוי, אויב ס׳איז א דין אין אכילת הקדשים איז עם אויך אויף קרבן פסח.

רבינו: ס׳מוז נישט זיין, ווייל דאם איז א שאלה צו ס׳איז א דין אין אכילת קדשים,[21] אבער ער זאגט אז וועגן למשחה איז מען נישט יוצא קרבן פסח שלא כדרך אכילה.

איז אויב אזוי קומט מיר אוים, אויב כ׳האב א היקש פסח ומצה אהדדי, וועט אויסקומען אויב מ׳איז נישט יוצא ביי פסח, וועט מען נישט יוצא זיין ביי מצה אויך נישט, מכח דעם היקש.

הרב מקוממיות: אוודאי, קלאר אזוי, זייער גוט, אוודאי א שטארקע ראיה.

רבינו: אויף איין פלאץ זאגט ער נאר ביי קדשים נישט ביי פסח, אבער אויף א צווייטע פלאץ זאגט ער ניין, אפילו ביי פסח איז אויך למשחה.

הרב מקוממיות: במילא קומט דאך אוים ביי מצה איז אויך די זעלבע זאך, דארף זיין אכילה של גדולה ומלכות.[22]

רבינו: דער בית יצחק (יו״ד ח״ב סי׳ קס״ח אות ט׳) וויל זאגן לגבי מצוות צריכות כוונה, זאגט ער, אויב ביי פסח ווי ס׳שטייט פסח הוא לה׳, ביי פסח מוז זיין כוונה, אז דאם זאגט ר׳ יוחנן אז פסח איז א אויסנאם.[23]

זאגט ער, הוא הדין מצה ווייל ס׳איז איתקש להדדי, מוז זיין ביי מצה אויך מצוות צריכות כוונה זאגט ער. אנדערש ווי די כפאו ואכל מצה.

הרב מקוממיות: אינטערסאנט, א מורא׳דיגע זאך, דער מהר״ם חביב איז יום תרועה (על ר״ה כח.), זאגט ער עפעם א פלא פון א חידוש, כפאוהו לאכול מצה איז דא א נוסחא אז

מצות עשה של אכילה על שניהם פסח ומצה ואמר על מרורים יאכלו׳ שני אלו, נמצא כתיב אכילה בפסח ובמצה ולא במרור, אמנם בפסח שני גם המצה טפלה לפסח ומי שאינו אוכל פסח שני אינו אוכל מצה, ע״כ כתוב על מצות ומרורים יאכלוהו לפסח ולא כתיב אכילה אלא אפסח ולא אמצה ומרור.

ומ״מ אע״ג דלא כתיב אכילה בהדיא במרור לא בראשון ולא בשני, מ״מ ודאי דבעי כזית דאיתקש למצה ופסח, אלא שאין אנו יכולין להמציא זה מלבינו, לכן הוכיח הרא״ש מדאמרינן בפרק ערבי פסחים דמברך על אכילת מרור שמע מינה פשיטא לרבנן מהקישא הנ״ל דשיעורו בכזית...״, ע״ש.

19 עיין מה שכתב בשו״ת כתב סופר (יו״ד ס״ס י״ח) דאף לפי מה שנסתפק במל״מ דיוצאין ידי חובת המצוה על ידי שלא כדרך אכילה, אבל במצות אכילת קדשים בודאי אינו יוצא שלכד״א, דכתיב ביה (במדבר י״ח ח) למשחה, ודרשי׳ (חולין דף קל״ב ע״ב) לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין ואכילה שלכד״א לא הוי לגדולה, עכ״ד. וכן הוא באכילת פסחים (עיי׳ רש״י פסחים דף פ״ז ע״א ד״ה אין מפטירין), ועל כן אף דאין לוקין על אכילת קדשים שלכדה״נ בטומאת הגוף, מ״מ אינם יוצאים יד״ח דמצות אכילת הפסח, משום דבעינן למשחה לגדולה.

20 ומסיים התשובה: ״וזאת תורת העולה במסילה העולה בית אל, אלו הן ד׳ אמות של הלכה אשר חנני החונן דעת לערוך מערכה מול מערכה, ומציון תצא תורה, ציון חורש יש לה ע״י סימני אותיות... וכו׳.....זו הנלפע״ד אחר עיון היטב בעזרת הטוב ומטיב, ואין טוב אלא תורה, הוא ית״ש האיר לנו ויאר פניו אתנו סלה, כתבתיו וגמרתיו פה פ״ב יע״א ו׳ עש״ק אדר״ח אדר רל״א לפ״ק, ובאעה״ח...״

21 דהנה יש מחלוקת גדולה בין התוס׳ והרא״ש והמרדכי בחולין אי יש דין ׳למשחה׳ רק לכהנים, או גם לכל חלק הקרבנות וגם להחלק שהבעלים אוכלין, והאחרונים מבארים דהנפק״מ אי למשחה הוי דין בהגברא או בהחפצא, עיין בכלי חמדה (סו״פ ויקרא ובקונ״א שם, ובפר׳ בהעלותך אות ב׳).

וע״ע באחרונים שנלאו להלק בין דין ׳למשחה׳ האמור בקרבנות, ובין דין ׳נאכל על השובע׳ שנתחדש בקרבן פסח.

22 כן הוא לשון הרמב״ם בפי׳ המשניות (ריש ערבי פסחים) שהמצה נאכלת דרך גדולה ומלכות

23 אגב, עיין בטורי אבן (ר״ה כ״ט.) שחולק וסובר שבפסח לא בעי כוונה, וכ״כ בס׳ חתן סופר (דף ק״ז ע״ב) בשם הכת״ס, וע״ע במנחת חינוך (מצוה ב׳ אות י״ח) שסבר כהטורי אבן.

נאר כפאוהו ישראל, וואם איז דאם כפאוהו ישראל? זאגט דער מהר"ם בן חביב א געוואלדיגער חידוש, ער זאגט, ווייל די מחשבה פון דעם איד דער כופה, מיט דעם איד וואם ער עסט בכפיה איז זיך מצטרף,[24] א געוואלדיגער חידוש.

דאם איז אזוי ווי דער קצות זאגט דארט אין סימן ער"ה.

רבינו: יא, ער זאגט דארט אז ס'איז זיך מצרף דער משלח מיטן שליח.[25]

הרב מקוממיות: מקום הניחו לי, דער קצות ברענגט די ראיה פון תום' אין שנים אוחזין (ב"מ י. מובא למטה בהערות), א גנב האט דאך נישט קיין קנינים, ווען ער וויסט נישט, איז אין שליח לדבר עבירה ווייל ער איז א שוגג.

רבינו: ער האט דאך געמיינט אז ס'איז זיינס, נאר ס'איז דא די כוונת המשלה.

הרב מקוממיות: איז האב איך צוגעשטעלט, אין פרק מרובה אין דף ע"ט (בד"ה נתנו לבכורות בנו וכו') איז דא דער זעלבער סברא אין תום' אויך, אז אין שליח לדבר עבירה, א שוגג איז דאך נישטא קיין כוונת עבירה, די זעלבע סברא.[26]

רבינו: די סברא ברענגט דאך דער קצות אראפ, אבער דער נתיבות (סי' קפ"ח סק"א) איז חולק אויף איהם.[27]

הרב מקוממיות: דער קצות ברענגט נאר פון שנים אוחזין, ער שטעלט נישט צו פרק מרובה, א מזל דער קצות ברענגט נישט ביידע... אזוי האב איך געקענט צושטעלן 'וגם בתום' במרובה'....

א' הנוכחים: ס'איז א סתירה פון די גמרא אין זבחים לגבי פיגול, הבעלים מפגלין זה מחשב וזה עובד לא אמרינן, זעה איך אז מ'האלט נישט קיין צירוף.

הרב מקוממיות: אינטערסאנט, רש"י זאגט דארט א לימוד, עם זעהט אויס א לימוד פון א גמרא, אין זבחים דף מ"ו (ע"ב), לא יחשב, אז דער כהן קען נאר מאכן.[28] דער רמב"ם אין פירוש המשניות זאגט, ווייל א שונא פונעם כהן קען אפטוהן פארן כהן, אבער אויף דעם גייט דאך דער

---

24 וז"ל: אמר רב אשי שכפאוהו פרסיים כו'. קשה אמאי נקט פרסיים לימא יהודים שהוא לא היה רוצה לאכול מצה וכפאוהו יהודים דיאכל ויוצא י"ח, והכי אמרינן פרק הכותב דף פ"ו בד"א במל"ת אבל במ"ע כגון שא"ל עשה סוכה ואינו עושה כו' אלמא דיוצא י"ח בעשיית המצוה בעל כרחו אפי' שלא יאמר רוצה אני, ודוקא בקרבן וגט מעושה בעינן דלימא רוצה אני כמ"ש הרא"ם פרשת ויקרא. ותו קשה מאי נסתפק אבוה דשמואל דהוצרך לשאול, פשיטא דיצא כדאמרן. ותו אמאי רבא דקדק לדינו ואת אומרת התוקע לשיר יצא מההיא דאבוה דשמואל ידקדק לדינו מההיא דהכותב.

י"ל כשכפאוהו יהודים פשיטא דיצא דה"ל כאלו הוא כיון לצאת כדאיתא בפרק ב' דחולין דף ל"א (ע"א) בנדה שנאנסה וטבלה רב אמר טהורה לביתה ואסורה לאכול תרומה כו' הרי דהאשה דאנסה לחברתה ואטבלה אפי' למ"ד דטבילת נדה להתירה לבעלה בעי כונה כונת חברתה מועיל לה כאלו נתכוונה היא.

וה"נ אם יהודים כפאוהו פשיטא דיצא אפי' תימא דמצות צ"כ והיינו ההיא דהכותב, אבל היכא דכפוהו פרסיים נסתפק ושלחו ליה דיצא.

25 וז"ל הקצות: ...ונראה דאם עשה שליח לגדור ולבנות בנכסי הגר כדי לקנותו, אע"ג דהשליח לא ידע שהם נכסי הגר וכסבור שהוא של המשלח נמי קנה המשלח כיון דשליח של אדם כמותו והרי המשלח נתכוין לקנות. וכן משמע בשטה מקובצת פ"ק דמציעא (ב"מ י, א) אמר ר' יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי, וכתב עלה הקשו בתוס' דהא אמרינן פ"ק דגיטין כל האומר תנו כאומר זכו כו'. והרא"ש תירץ דהכא לא הוי תן כזכי שהרי הרכוב אינו רוצה שידע המהלך שהוא מציאה שלא יזכה בו לעצמו, אלא רוצה שיהיה סבור שממנו נפל ואומר תן לי דבר זה ולא היה בדעתו לזכות, הלכך אם אחר שהגביה הרגיש ואמר אעפ"י שהגבהתי לצורכך אני רוצה לזכות בה זכה בה עכ"ל.

ומבואר דאע"ג דלא ידע המהלך שהוא מציאה אפ"ה הוי קנה חבירו כמו המגביה מציאה לחבירו, אי לאו משום דאמר תנה לי דלא עשאו שליח אלא ליתנו לו, אבל אם אמר לו הגבה לי דבר זה והשליח לא ידע שהיא מציאה קונה המשלח בהגבהה של זה.

וכן משמע בתוס' פ"ק דמציעא (י, בד"ה אי בעי לא עביד) בהא דאמרו אין שליח לדבר עבירה... עיי"ש שמאריך להביא ראי' מהתוס' שם.

26 וז"ל התוס' בא"ד: ...וא"ת ואמאי מחייב במשיכה והא אין שליח לדבר עבירה וי"ל דהנהו לא ידעי דאתי לידיה באיסורא אלא סבורין שהיה שלו, ובין ללישנא דמפרש בפ"ק דבבא מציעא (דף י: ושם) טעמא דאין שליח לדבר עבירה משום דשליח בר חיובא הוא ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ובין ללישנא דאי בעי עביד אי בעי לא עביד אין שייך לכאן דהתם אין יודע שהשליח עובר, אבל כאן יודע הוא שיקח מאחר שהוא סבור שהוא שלו, ולעיל (עא.) גבי גנב וטבח בשבת והאמת אבל בטובה על ידי אחר ופריך וכי היכן מצינו שזה חוטא וזה מתחייב הוי מצי למימר דסבור שהוא שלו אבל משני שפיר... ע"ש.

27 עיין שם שרוצה לחלק בין פועל לשליח, כי בפועל יש דין דיד פועל כיד בעה"ב, ושם בב"מ ממירי בפועל ולא בשליח, ע"ש בדבריו.

ועיין בחי' הגרש"ש על ב"מ (סי' י"ב) שמבאר ד' הנתיבות ורוצה לחלק שרק בגביה יתכן לצרף כוונת המשלח, ע"ש, וכן עיי' בס' דברי יחזקאל (סי' נ"ג) שמיישב באריכות סברת הקצוה"ח.

28 וז"ל רש"י בד"ה שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד - הלכך אי הוה שלא לשמו אע"ג דבעלים אמרי לשמו לאו מידי הוא דלאו בדידהו תליא מילתא דכתיב המקריב אותו לא יחשב (ויקרא ז).

גבורות שמונים,[29] ער גייט דאך אויף דעם, אינטערסאנט די באוואוסטע קשיא פון בעלים מפגלין, רבי אליעזר ורבי יוסי, ער קען דאך טראכטן א מחשבת פיגול, נו ווי וועט זיין ביי א סוטה.

רבינו: דער לא יחשב, אין פסוק שטייט 'המקריב אותו לא יחשב', דער פרי מגדים (במשב"ז סי' ה') זאגט אז אויב איך האלט כהנים שלוחי דידן זאגט די גמרא פארוואס קען דער כהן מפגל זיין? כ'האב דער פסוק לא יחשב, קומט אוים אויב מ'נעמט אהן שלוחי דרחמנא, דארף איך נישט קיין פסוק דעם לא יחשב, אזוי איז דא א סברא אין אדם משים עצמו רשע, ער האט נישט קיין נאמנות, זאגט דער פרי מגדים אז פון דא איז די תורה מגלה אז דער כהן האט נאמנות, כאטש אין אדם משים עצמו רשע. אזוי זאגט דער פרי מגדים.[30]

עד כדי כך אז מ'פרעגט די קשיא, אויב אזוי איז דאך דאם א חידוש, קען מען דאך נישט ארוים לערנען עד אחד נאמן באיסורין פון דעם.

הרב מקוממיות: איך האב געברענגט א ראיה, אין דברי יואל איז דאך דא אין פרשת לך לך (עמ' של"ז), לגבי דעם חידוש, אז מיעוטא דמיעוטא איז דאך א סברא דארף איך נישט צוקומען צו פסוקים.[31]

אינטערסאנט, א פרי מגדים אין צוויי פלעצער, אין תקי"ג און אין רס"ז אין יורה דעה, ביי 'אין הולכין בממון אחר הרוב', אז ביי מיעוטא דמיעוטא איז דא א מקום צו זאגן אז איך גיי יא בתר רוב,[32] ס'איז דומה מעין צו דעם תוס'. אבער דער חידוש אז מצה מיט מרור איז איתקש אהדדי במילא איז עם מחייב ביי מרור.

רבינו: דער בית יצחק זאגט דאך (מובא לעיל) אזוי לגבי מצוות צריכות כוונה, ער זאגט אז די גמרא מוטשעט זיך אז מ'זעהט א סתירה אין רבי יוסי, וואם רבי יוסי האלט ביי מרור מצוות צריכות כוונה, און ביי לולב דארט זאגט ער מצוות אין צריכות כוונה, זאגט ער ביי מרור איז עפעס אנדערש ווייל דאם איז איתקש להדדי, לויט רבי יוסי זאגט ער דאם.

הרב מקוממיות: ביי לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, אינטערסאנט, ס'איז נישט געדרוקט אין תשובות רבי עקיבא איגר, היינט קען מען דאך שוין נישט ווייסן, יונגעלייט האבן דאך היינט קאמפיוטער'ס איז דאך אין לדבר סוף, אבער איך האב דאך נישט קיין קאמפיוטער'ס, איך האב נאך פלומעניק פון קוממיות, מיין סגן פון קוממיות, ווען איך דארף האבן א ספר וואם איך האב נישט שיקט ער מיר, אבער איך האב נאכנישט קיין קאמפיוטער, אבער אינטערסאנט לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות איז דא א תשובות רבי עקיבא איגר.

וואו האב איך עס געטראפן? אין תשובות מהרש"ם חלק ב' סימן ד', ברענגט ער א תשובות רבי עקיבא איגר א חידוש גדול. ווייל לכאורה זעהט אוים אין די הגהות פון רבי עקיבא איגר אין סימן י"א רעדט ער דארט לגבי ציצית א חלות איך זאל ארויף לייגן, ביי ביטול אז איך זאל ארויף לייגן א חלות,[33] דער עונג יו"ט אין סימן ד', רעדט אויך פון דעם לגבי ארויף לייגן א חלות צי נישט.

אבער דארט אין די תשובה זאגט רבי עקיבא איגר, מצה של חמץ וואם איז נתערב געווארן, מ'מעג עם עסן ווייל ס'איז בטל געווארן דער איסור חמץ, אבער מצה קען מען נישט

---

29 ה"ה ספר 'גבורות שמונים' שחיבר הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל, ובו שמונים תירוצים על הקושיא דלמ"ד שבעלים מפגלין בקדשים, א"כ כל סוטה לא תוכל להיבדק, כי הרי הקרבן מעכב את הבדיקה, ובשעה שהיא תקריב את המנחת סוטה היא תחשוב מחשבת פיגול, ואז הקרבן נפסל.

30 וז"ל: ...דע דקשיא לי הא דתנן פיגולן פיגול וכן כה"ג ביו"כ אף דנימא דבעינן שיוציא בשפתיו אין שומע לו ואיך נאמן והא אין אדם משים עצמו רשע כמבואר בכתובות עדים שאמרו אנוסים מחמת ממון אין נאמנים דמשימין נפשייהו רשיעא, ועיין תוס' שם וכן פסק הר"מ בהלכות עדות הי"ב אף דיש להם מיגו. ואולי התורה גילה ביה"כ או דפיגול הוא לא יחשב לו מיותר באמת דשלוחי דרחמנא נינהו, ועיין נדרים ובר"ן שם לומר דנאמנים הם מכ"מ... ע"ש..

31 וכתב שם מרן ז"ל בתו"ד דהנה מצינו דאף לר' מאיר דחייש למיעוטא (ע"ז ל"ב) גבי גבינת בית אונייקו אבל למיעוטא למיעוטא לא חייש רבי מאיר, ע"ש, ומבאר טעם הדבר דלא צריך קרא ומצד הסברא בטילה היא לגבי הרוב דמינכר, וע"ש שמאריך לפלפל בזה.

32 עיין בפמ"ג (בא"א או"ח סימן ש"ל אות י') כתב: ובמ"א נסתפקנו הא דאין הולכין בממון אחר הרוב אם דוקא במיעוט לחוד דסמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלוא וכמש"כ תוס' ריש המניח הא מיעוטא דמיעוטא י"ל מוציאין מחזקה.

ובגינת ורדים (כלל ל"ט) כתב: גם זאת אודיע לך באם שהרוב הוא רוב ממש והמיעוט הוא מיעוטא דמיעוטא בזה כו"ע מודים דהולכים בממון אחר הרוב דליכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה עכ"ד.

33 הגרעק"א דן שם בהל' ציצית אי יכולן לבטל חוט שלא נטוה לשמה בחוטין אחרים, עיי"ש.

יוצא זיין ווייל קיין חלות כשרות פון מצה איז נישט ארויף אויף דעם.[34]

רבינו: קיין לשמה איז עס נישט, אנדערע ברענגען דאס אויך,[35] דער מנחת חינוך אין מצוה י' ביי אכילת מצה.[36]

הרב מקוממיות: אבער דא ברענגט דער מהרש"ם א תשובה וואס רבי עקיבא איגר האט געשריבן צו זיין שוואגער רבי שמשון שעהר דער אב"ד ראזני,[37] אינטערסאנט ס'איז נישטא די תשובה נאר דארטן אין מהרש"ם.

ווער איז דער רבי שמשון אב"ד ראזני? די באוואוסטע תשובה אין קב"ט לגבי כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני איז אויך צו אים געשריבן די תשובה. און אינטערסאנט, ווייס איך שוין ווער דאס איז, אבער מ'זעהט דארט די ענוה פון רבי עקיבא איגר זעהט מען דאך דארטן, ער שרייבט דארט "לולי דברי רבותינו הראשונים הקדמונים 'הייתי' אומר", נו שוין, וואו נעמט מען דאס היינט? היינטיגע בחורים און אינגעלייט'לעך קומען ארויס און זיי ווערן חברים פון די קדמונים.

א' הנוכחים: ס'איז דא א לבושי מרדכי (בסוף ההקדמה להלק ד') וואס שטעלט זיך, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמין ומצה הלילה הזה כולו מצה, ס'איז נישט נאר הלילה הזה, ס'איז דאך גאנץ שבעה? ברענגט ער דעם מנחת חינוך אז מ'קען מבטל זיין, אבער מה נשתנה הלילה הזה, שבכל הלילות אנו אוכלין חמין ומצה, אז ס'מישט זיך אוים ווערט עס תערובת מעג מען עס עסן וויל ס'ווערט בטל חד בתרי, אבער הלילה הזה כולו מצה, ווייל דער טעם מצה זאגט דער מנחת חינוך אז מ'איז נישט יוצא.

רבינו: ברענגט ער אויך פונעם מנחת חינוך.

הרב מקוממיות: יא, ער ברענגט עס פונעם מנחת חינוך, אבער דער מהרש"ם ברענגט אויך אזוי פון רבי עקיבא איגר, און די קומענדיגע מאל וואס די שרייבסט ערגעץ, זאלסטו צושרייבן אין די זייט 'וכן איתא בתשובות מהרש"ם חלק ב' סימן ד' בשם רבי עקיבא איגר', בקיצור ס'איז א חידוש.

ושאל רבינו בשלום מלוויו שנתלוו אליו

א' ממלוויו: איך בין א תלמיד פון רב, כ'האב די זכיה שוין צוויי שמיטות צו לערנען ביים קוממיות'ער רב.

רבינו: וואו וואוינט איר?

א' ממלוויו: אין בית שמש. ס'איז דא דארט א שיינע קהילה פונעם רבי'ן (קהלתינו הק' קהל יעב לב ומופדותי' בעיר בית שמש יצ"ו), וואוילע אינגעלייט, ס'וואקסט זייער שיין ב"ה.

הרב מקוממיות: אה, גוט האסט מיך דערמאנט כהאב אינזון געהאט צו זאגן דעם רבי'ן, אין די קהילה אין ירושלים איז מיר שוין אויסגעקומען כמה פעמים צו רעדן, כ'האב יעצט פארהערט, די חדר דארט איז געקומען זיך פארהערן, כ'בין שטארק נתפעל געווארן פון די קינדער, ב"ה ס'זעהט אוים ווי זיי שטייגן.

רבינו: ב"ה, זייער פיין, א יישר כח.

הרב מקוממיות: למעשה ער (הא' ממלוויו הנ"ל) שטאמט פון אמעריקא, ביז אלם קינד פון ניין יאר איז ער געווען אין אמעריקא, אין בארא פארק, ער האט געלערנט אין סקאליע חדר.

א' ממלוויו: יא, און איך הער שיעורים פונעם רב, ער גיט יעדע פרייטאג צונאכטס א גרויסע שיעור, עס קומען ארויף אכציג–נייניציג בחורים, א קיבוץ פון די חסידישער עולם, בעיקר א חוץ לארץ'דיגער עולם קומט דארט.

רבינו: ב"ה פיין, גייט איר יעצט רעדן אין כולל.

הרב מקוממיות: מיין רעדן איז א הכנה צום רבי'זם רעדן.

רבינו: דאס איז תורת ארץ ישראל.

---

34 וז"ל המהרש"ם: ...מ"ש רום מעלתו בשם תשו' רע"א שנדפס בס' שער שמעון על הש"ס דגם בספק אם הי' שישים, כיון דעכ"פ רוב איכא דמי לנשפך, ואף שאפשר לברורי לברור החיטים זהו דבר קשה, וכאי אפשר דמי, וכל שעת הדחק כדיעבד, אך אם בדקו איזו אגרופין ולא הי' שישים, אף שאין בירור גמור, מ"מ יוכל לברור חלק גדול שיוכל לסמוך עכ"פ על הביטול ברוב, אך אם ירצה לצאת בהם ידי חובת מצוה צריך לאכול שיעור יותר מכזית, כיון שיש בו מקצת מן החמוצים, וליכא כזית מצה, דהביטול מסלק האיסור, אבל מ"מ אינו יוצא בו, דודאי אם נתערב חוט שלא נטוה לשמה בג' חיטין שנטוו לשמה לא יצא ידי חובת ציצית, וכן בחמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת אטו נימא שיתבטל ברוב ונעשו כולם פסחים כשרים, וה"נ בזה, עכתו"ד.

35 עיין בשו"ת פני מבין (או"ח סי' קכ"ד), שו"ת בית שערים (או"ח סי' ד'-ה'), שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ק"ה אות י"ד), ועוד הרבה פוסקים.

36 שכתב שם שמצת חמץ שנתערבה לא מהני ביטול לצרפה לכזית, עיי"ש.

37 בשנת תש"מ יצא לאור בברוקלין הספר שער שמעון על הש"ס אשר חיבר הגאון רבי שמעון סג"ל זצ"ל מקאליש גיסו ותלמידו של הגרעק"א.

הרב מקוממיות: דער ראש כולל דא, הרב טעללער (הרה"ג ר' וואלף אהרן שליט"א) דער מנהל פון כולל, ער איז א וואויילער איד, ער האט מיך יעצט געקלינגען אונטערווועגנס אז איך זאל אויך משבח זיין די יונגעלייט די לומדי הכולל, האב איך אים געזאגט, אז איך בין א וואַרקער אייניקל, ביי אונז אין וואַרקא איז גרינג משבח צו זיין אידן....

רבינו: זייער פיין, דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל עושה רושם זיין, ויהי נא אמרינו לרצון.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

ובדרך צאתם אמר הרב מקוממיות: די גמרא זאגט אין בבא מציעא דף נ"ו, אז א בית דין זיצט נישט אויף פחות משוה פרוטה, אבער אז מ'זיצט שוין אויף א שוה פרוטה זיצט מען וווייטער אויך אויף א פחות משוה פרוטה. דער שואל ומשיב איז חלק ג' ברענגט דאם צו לגבי סוכה, אזוי מע מען דאך טרונקען וואסער חוץ לסוכה, אבער אינמיטן סעודה, דער שער הציון אין סימן תרל"ט זאגט אז וואסער איז א חלק אין די סעודה, איז וויבאלד ער איז שוין אריין אין די סוכה דארף ער שוין ממשיך זיין צו טרינקען אין די סוכה. דער שואל ומשיב ברענגט א ראיה פון די גמרא אין בבא מציעא ביי פחות משוה פרוטה.

ואמר הרב מקוממיות: [בצחות, והראה על ה'שטעקן'], איך האב עם געגומען [דעם שטעקן] ווען כ'האב געהאט דעם אפערעישאן, כ'האב פארציילט פארן רבי'ן, דעמאלטם האב איך עם געגומען, און דאם גייט שוין וווייטער.

וליוחו רבינו בכבוד עד רחובה של עיר

ומשם הלך רבינו להשמיע דברות קדש לאברכי מכצר הכוללים

בהיכל בית המדרש הגדול

ובתחילת דבריו קידם את פני האורח הגדול שליט"א

ואמר: קודם וויל איך באגריסן דעם חשוב'ן גאסט פון ארץ ישראל, ער איז א שטארקער געוואלדיגער תלמיד חכם, איך קען אים שוין פון לאנגע יארן, און ער איז געקומען דא מהנה זיין די אברכי הכולל מיט דברי תורה, יהא בואו לברכה און ער זאל אהיים פארן געזונטערהייט מיט גרויס הצלחה.

ולאחר שהאריך רבינו בדברי פלפול בסוגיא דחדש, ודברי חיזוק והדרכה ללומדי הכולל, המשיך הרב מקוממיות להשמיע את שיעורו לכבוד התורה ולומדיה

וסיים דבריו ואמר: דער עטרת צבי [מזידיטשויב] פלעגט אסאך צו קומען רעדן אין לערנען מיטן ישועת יעקב [הגאון אבד"ק לעמבערג], ויהי היום איז ער געפארן קיין לובלין [לקבל לקח בעבדות ה' מהחוזה מלובלין], נאכדעם ווען ער איז געווען ביים ישועת יעקב, פרעגט אים דער ישועת יעקב פארוואס פארט איר קיין לובלין, ער רעדט שוין מיט אים אין לערנען יארן לאנג, ער קען לערנען, פארוואס פארט ער קיין לובלין? וויייטער וועגן עבודת ה', אז מ'לערנט של"ה הקדוש אדער אלשיך הקדוש וווייסט מען דאך וויי אזוי צו דינען דעם אויבערשטן. זאגט ער אים, יא, ס'איז דא א סוגיא אין עירובין אין דף ח' דאבט זיך מיר, "מבוי העשוי כנדל", מבוי איז דאך א סוגיא בפני עצמו, עס איז דאך א סוגיא, לחי מיט קורה, שיעור עצמי צי נישט, דארט תוס' אין עירובין, די אחרונים רעדן אסאך וועגן דעם, אבער "מבוי העשוי כנדל" דער רמב"ם תוס' און די ראשונים שטעלן צו א ציור, האט דער עטרת צבי, דער זידיטשויבער רבי, געפרעגט דעם ישועת יעקב דעם לעמבערגער רב, לו יצויר אז מ'וועט אים זאגן אז ס'איז דא א מבוי העשוי כנדל ביי א וועג צו פארן צוויי וואבן פון לעמבערג וועט איר פארן? האט ער געזאגט אוודאי וועל איך פארן, צו פארשטיין א סוגיא מיט די ראשונים, אפילו א חודש וועל איך פארן צו פארשטיין א סוגיא מיט די ראשונים, זאגט ער, יא, מ'לערנט של"ה הקדוש, מ'לערנט אלשיך הקדוש, מ'וויל זעהן אבער א ציור וויי אזוי דאם זעהט אוים, דאן פארט מען קיין לובלין.

רבותי, עטץ וואוינט'ס דא אין קרית יואל, מן הסתם רוב יונגעלייט זענען פון קרית יואל, אפשר פון נאך גענענטער אין אמעריקא, עטץ דארפטם נישט פארן נישט קיין צוויי וואבן און נישט קיין דריי וואבן, עטץ האט'ס דא ברוך ה' דעם רבי'ן זאל זיין געזונט, א גאון הדור, א צדיק הדור, א מנהיג הדור, עטץ דארפטם נישט פארן, וואם דער עטרת צבי האט געמוזט פארן, וואם ער האט מציע געווען פארן ישועת יעקב צו פארן צוויי–דריי וואבן, עטץ דארפטם נישט פארן, עטץ האטם דא אלעם, עטץ דארפטם נאר זעהן 'נישט אוועק צו פארן', נאר זיך האלטן דא שטארק אזוי וויי מ'דארף, דער אויבערשטער זאלך העלפן דער רבי זאל מאריך ימים זיין, בטוב ובנעימים, און זוכה זיין גיין בראשינו מקבל צו זיין פני משיח צדקינו, און אלע יונגעלייט זאלן האבן נחת מיט שמחות מיט אלעם גוטן, עם זאל מקוים ווערן 'נחומיך במצותיך תמיד ישתעשען רצם והחליצם בשובה ונחת יושעון'.

בסעודת מלוה מלכה לקראת יומא דהילולא קדישא של מרן הגה"ק בעל ישמח משה זיע"א

בעיר הנופש בעטלעהעם ניו העמפשיר יע"א

מוצש"ק פרשת פינחם תשפ"ב לפ"ק

דער ישמח משה איז געווען א תלמיד פונעם דרישת ארי (הגאון רבי ארי' לייב אב"ד סטריזוב),[38] דער דרישת ארי איז געווען א תלמיד פונעם רבי ר' יונתן, אזוי אז דער ישמח משה האט זיך געהאלטן א תלמיד פונעם רבי ר' יונתן, נישט גלייך, אבער ער איז געווען א תלמיד פון א תלמיד.

*

דער ישמח משה איז געקומען קיין אוהעל, אין יאר תקס"ח, אינעם זעלבן יאר וואס דער חתם סופר איז געקומען קיין פרעשבורג, דער חתם סופר איז דעמאלטס געקומען פון מאטערסדארף קיין פרעשבורג, און דער ישמח משה איז געקומען פון שינאווא קיין אוהעל, איז געווען אמאל אז דער כתב סופר איז זייער קראנק געווען, ער איז אלם קינד געווען זייער מסוכן, און דער ישמח משה האט אמאל געפרעגט יום הקדוש צי ס'איז געקומען א שליחות פון פרעשבורג, ער האט געפרעגט וואס איז נייעס אין פרעשבורג?, האט מען געזאגט, ניין, ס'איז נישטא קיינער איז נישט געקומען מיט קיין שליחות פון פרעשבורג, דערווייל איז יא געווען, דער חתם סופר האט געשיקט א שליח צום ישמח משה ער זאל מתפלל זיין פאר"ן זוהן, דער שליח איז אנגעקומען ערב יום כיפור, און ערב יום כיפור האט מען נישט געקענט אריין גיין האט ער נישט פארציילט, האט דער ישמח משה געפרעגט יום כיפור צי ס'איז נישטא איינער וואס איז געקומען מיט א שליחות פון פרעשבורג, מוצאי יום כיפור איז יענער איד געקומען און ער האט איבער געגעבן אז דער חתם סופר האט געבעטן ער זאל מתפלל זיין פאר"ן זוהן, האט דער ישמח משה געזאגט, אז ער האט געזעהן יום כיפור דעם פרעשבורגער רב, ער האט געזעהן דעם חתם סופר אזוי בהקיץ, האט ער פארשטאנען אז עפעס דארף ער, ער האט עפעס א בקשה, ער האט נישט געזאגט וואס, וועגן דעם האט ער געפרעגט צי עס איז נישט געקומען עפעס א שליחות, און ס'איז טאקע אזוי געווען, אז דער חתם סופר האט געשיקט מזכיר זיין.[39]

---

38 וז"ל הגאון בעל שואל ומשיב בהסכמתו לשו"ת השיב משה: אבותינו ספרו לנו אשר בעת היה פה בגאליציען היה בקי בע"פ ערך שמונה מאות עלים מש"ס ערוכים ושמורים על פיו הקדוש, הוא הי' תלמיד הגאון הקדוש בעמח"ס דרישת ארי על אהע"ז כמבואר בהסכמתו על הספר הנ"ל, והשיר אשר חיבר שם על רבו ידידו הגאון ז"ל, וכפי הראות, ממנו למד נגלה ונסתר, כי הגאון בעל דרישת ארי ז"ל ידיו רב לו עשר ידות בתורה וחסידות, והגאון הנ"ל כל רז לא אניס לו ומשה קבל תורה וקבלה מעשית מהגאון הצדיק חלו, ונוראות שמענו עליו בעת היותו באוהעל, עיי"ש עוד מנפלאות לשונו.

39 בס' חוט המשולש מביא עובדא זו בשם מרן הייטב לב ז"ל, כדלהלן: בליל יום הקדוש בשנת תק"פ לפ"ק, נתגלה פתאום למרן הישמח משה דמות דיוקנו של מרן החתם סופר, והכיר בו שהאי ניהו החתם סופר, הדם לא ראוהו מימיו. אמנם אף שלא ידע סיבת הדבר, הבין שבוודאי צריך לאיזה דבר, ולכן ביקש עליו רחמים קמי שמיא. במוצאי יום הכיפורים שלח מרן הישמח משה לקרוא לא' מתלמידי החתם סופר שהתגורר באוהעל, וביקש ממנו לצייר בפניו את דמות דיוקנו של רבו, אז נתברר לו כי הוא הוא אשר נגלה אליו בליל יום הכיפורים, אולם עדיין לא ידע פשר הדבר.

למחרת יום הכיפורים, כשהביאו לפניו המכתבים שהגיעו מבי הדואר, מצא מכתב מפרעשבורג, והיה ניכר שכבר הגיע בערב יום הכיפורים, אלא שאנשי ביתו עיכבוהו ממנו בגלל גודל טירחותיו בערב יום הכיפורים. תוכן המכתב היה, שהיות ובני החתם סופר מוטלים על ערש דוי, הוא מבקש ממרן הישמח משה לעורר רחמים עבורם. עתה נתברר לו פשר ההתגלות, שהיות והיה ידוע למרן החתם סופר ברוח קדשו כי מרן הישמח משה לא קיבל את מכתבו, לכן הוכרח להודיעו באופן כזה.

ובספר 'הגה"ק בעל ישמח משה' (סיפורים) מביא שם בשם מרן רביה"ק ז"ל שהוכיח מעובדא זו שהחתם סופר הי' מתלמידי הבעש"ט הק', כי מדרגה זו לשלוח הצורה בשלימותה למקום אחר לא מצינו רק אצל תלמידי הבעש"ט הק' .

עוד מביא שם שבן החולה הי' בנו הכתב סופר, שכידוע נחלה בילדותו, וכ"כ בתהלה למשה. אך בס' "פאר וכבוד" בא הסיפור בפנים אחרות, כי נחלו ב' בניו של מרן החתם סופר, ואבן הגיע המכתב בערב יום הקדוש, אלא שהמשמש רבי מיכל לא מסרו, וביום הכיפורים באמצע העבודה קרא מרן הישמח משה לפניו את ר' אברהם צבי שהיה מכיר את החתם סופר, וביקשו שיצייר את דמותו, יען שעומד ומבקש ממנו טובה, ובמוצאי יום הקדוש הקפיד מאוד על המשמש ואמרו, כי רק אחד מבניו של החתם סופר פעל בתפילתו, כי לא ידע שצריך לישועה לב' בניו.

דער חתם סופר איז נפטר געווארן פארץ ישמח משה, כמעט צוויי יאר פאר אים, דער חתם סופר איז נסתלק געווארן תשרי ת"ר, און דער ישמח משה איז נסתלק געווארן תמוז תר"א, דאס הייסט אנדערהאלבן יאר שפעטער, ס'איז טאקע דא א הספד פונעם כתב סופר, דער כתב סופר האט מספיד געווען דעם ישמח משה.

*

אין מונקאטש איז געווען א איד ער האט געהייסן ר' יוסף זרח,[40] און ער האט ל"ע נישט געהאט קיין קינדער, ער איז געפארן צו רבי מאיר'ל פרעמישלאנער, און רבי מאירל פרעמישלאנער האט אים געזאגט, איך קען דיר נישט העלפן, זאלסט פארן קיין אוהעל צום אוהעלער רב, ער קען דיר העלפן, אבער ער האט אים געזאגט, זאלסט פארן 'בצפרים עפות', שטעל זיך נישט אפ, פאהר גלייך קיין אוהעל, האט ער זיך אויפגעהויבן און ער איז אהיים געפארן, אויפן וועג צוריק איז ער אהנגעקומען אהיים ער איז געפארן דורך מונקאטש, און ס'איז געווען דאנערשטאג, ער האט געוואלט פארן וויייטער קיין אוהעל, דאס וויב האט אים געזאגט, דו ביזסט שוין דא אנגעקומען דאנערשטאג, ווארט איבער ביז שבת, און נאך שבת וועסטו פארן קיין אוהעל, האט ער איבער געווארט שבת, און ער איז געפארן זונטאג קיין אוהעל, און ער איז אנגעקומען שוין צו די לויה, עם איז שוין געווען די לויה פונעם ישמח משה, ער האט פארשפעטיגט...[41]

דער ישמח משה איז נסתלק געווארן שבת ביי מנחה.[42] און דער ישמח משה האט שבת געפרעגט, צי עם איז נישטא

[הדבר מתאים מאוד לפי מה שמובא בתולדות החתם סופר שבשנת תק"פ נחלאו כמה מבניו והכתב סופר בתוכם עד שכבר קראו להחברא קדישא והדליקו נרות, והחתם סופר פעל בתפילתו שישיב לאיתנו, אבל אחד מבניו בשמו יצחק לייב שבק חיים לכל חי, ונפטר בימי חג הסוכות], היה זה בדיוק אחרי יום הקדוש כאשר שלח להזכירם לפני מרן הישמח משה, אך הישמח משה לא כיוון בתפילותיו רק על הכתב סופר, כי העלימו ממנו את המכתב של מרן החתם סופר.

ובהערה שם הביא בשם יש מספרים שביקש החתם סופר על עצמו כשנחלה בשנת ת"ר, וכ"כ הגאון רבי יהודה גרינוואלד אבד"ק סאטמאר בהקדמת ספר שירת משה, אולם נראה שנתגלה אליו החתם סופר שתי פעמים.

וכה יסופר שהגאון ר' מרדכי שלאנק זצ"ל הי' אצל הישמח משה ביוהכ"פ האחרון לחיי החת"ס, וכשקראו להישמח משה לתורה אמר בזה"ל: דער פרעשבורגער רב ברויך רחמים, ר' מרדכי שמע דבריו ואחזו פלצות מרוב צער בשמעו את דברי הישמח משה, ואכן תיכף אחר החגים ביום כ"ה תשרי נסתלק החת"ס לעולמו.

לפי עדותו של הג"ר יהודה גרינוואלד ז"ל בעל זכרון יהודה בהקדמתו לס' שירת משה, אמר אז הישמח משה: ראיתי את הצדיק מפרעשבורג מעורר רחמים למעלה, ואלפים ורבבות נשמות של התנאים ואמוראים היו מלווים תפילתו, והרמב"ם והרמב"ן אחד מימינו ואחד משמאלו בתפילתו, ומזה הבין שהגיע שעתו.

40 הלא הוא החסיד הנגיד רבי יוסף זרח הורוויץ ז"ל, ועיי' בס' נפלאים מעשיך (ח"א) שהוא גם היה מרבה להסתופף בצל הרה"ק מצאנז זי"ע, וכידוע הרה"ק מצאנז ז"ל הקפיד שלא להזכיר שם עיירות מחשש שהם נקראים על שמות ע"ז, חוץ משני עיירות שקרא אותם בשמם ושם האחת הוא עיר דוקלא כיון שמוזכר שם זה בתורה, ושם השנית הוא יערוסלאב כי הוא רומז על יראת-לב, וכשרצה לדבר מאיזה עיר מסויים היה קורא אותה ע"ש חסידיו שהיו גרים באותו עיר או כפר, או ע"ש אדם מפורסם שהיה דר באותו הגליל.

ואת העיר מונקאטש קרא 'ר' יוסף זרח"ס געגנט' ע"ש הגאון החסיד רבי יוסף זרח הורוויץ ע"ה שהיה דר במונקאטש שהיה מגדולי חסידי צאנז.

41 כ"ק מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל הזכיר סיפור זה ביומא דהילולא של מרן הגה"ק בעל ישמח משה ז"ל ליל שב"ק פ' מסעי שנת תשכ"ו, וסיים שאח"כ גמר ר' יוסף זרח בדעתו לבנות ביהמ"ד עם ספריו לשמו ולזכרו, והביע גודל התפעלותו מבית המדרש 'רבי יוסף זרח' ומהספרים הרבים שהיו מוכנים ומסודרים שם לתלמידי חכמים שישבו ולמדו שם, וסיים בלשון קדשו "איך בין אויך געווען אמאל אין דעם בית מדרש", ושיבח את הביהמ"ד שהיה מקום תורה.

ובהערות לס' אגרות שפירין מובא שרבי יוסף זרח תרם להביהמ"ד עציים להסקה לימי החורף, ובשנת תרל"ב שיפצו אותה והרחיבוהו, ועל שמו היה נקרא "ר' יוסף זרח'ס ביהמ"ד", שהיה מקום תורה ידוע, עד שאמרו שם שהביהמ"ד מסוגל לגדול ת"ח מבין כותליו, וגם הגה"ק המנחת אלעזר למד בו ונתגדל שם. ומסופר שהגה"ק ר' צבי הירש מליסקא ז"ל בעמח"ס אך פרי תבואה הי' פעם אחת בבית המדרש של ר' יוסף זרח במונקאטש, שהי' מפורסם למקום תורה עד למאוד, והגה"ק רבי הערשעלע התפעל מאוד בראותו שם את הספרים הרבים, וכשיצא משם פתח ואמר "רבונו של עולם, שלחת אותנו בגלות עם 'חמשה חומשים', ונחזור בעזהשי"ת אליך בשובך לציון ברחמים עם 'כל כך הרבה ספרים רבים וגדולים אשר נתחברו במשך ימי הגלות מחור דור, על ידי בניך שהמיתו עצמם באהלה של תורה'.

42 מרן הישמח משה ז"ל נסתלק ביום השבת בעת תפילת מנחה, וז"ל נכדו בתהלה למשה: "ביום ש"ק ישב על כסאו ונתן שבח והודיה להשי"ת כי הניח לו מהיסורים ובזמן מנחה התחיל להתפלל תפלת מנחה על מיטתו, ומתחילה אמר כל פרשת ק"ש ואח"כ התפלל מנחה והתחיל ברכות אמצעות אתה חונן, א"ל בנו הגה"ק אבי הלא ש"ק היום, ולא השגיח בו, והתחיל ברכה שלאחריו 'השיבנו אבינו', ובאותו רגע יצאה נשמתו בטהרה ביום ש"ק כ"ח תמוז שנת תר"א [הג"ה מהגה"צ מלאפוש ז"ל:

איינער וואס ער דארף עפעס א בקשה? און ס׳איז טאקע נישט געווען... אבער דער ישמח משה האט אזוי געפרעגט שבת...

*

דער ישמח משה האט געגעבן קמיעות, ער האט געשריבן א קמיע, און ער האט זיך איינגעשפארט, ער האט מתפלל געווען, ער האט געזאגט, רבונו של עולם איך געב עס נישט פאר מיין כבוד וועגן, נישט פאר קיין געלט, איך געב עס כדי מ׳זאל וויסן אז ס׳איז דא א באשעפער אויף דער וועלט, אזא תחינה האט ער געזאגט פאר ער האט געגעבן א קמיע.

עס איז געווען וואס האבן מערער געווען אויף דעם ענין פון די קמיעות,[43] דער ראפשיצער רב אליינס אויך, דער ראפשיצער רב איז נישט געווען צופריידן, און דער ראפשיצער רב האט געשריבן א בריוו צום ישמח משה אז ער זאל אויפהערן צו געבן קמיעות.

מ׳האט דעמאלטם נישט געשריבן אזוי ווי היינט, בימים ההם האט מען געשריבן אזוי ווי א סופר, מ׳האט געהאט א פעדער וואס מ׳האט איינגעטונקען אין טינט און געשריבן, נאכאמאל איינגעטונקען און געשריבן, אזוי האט מען געשריבן א בריוו אמאל.

דער ראפשיצער רב האט אפגעשריבן א בריוו, און נעבן דעם איז דאך געלעגן דאס באטעלע טינט, ער האט א גאנצע צייט איינגעטונקען אזוי, און ער האט אפגעשריבן א בריוו, און ווען ער האט געענדיגט האט זיך איבער געקערט דאס באטעלע טינט און עם האט זיך אויסגעגאסן די טינט אויפן בריוו און ס׳איז געווארן פארשמירט, קען מען דאך נישט שיקן אזא בריוו, האט ער זיך מיישב געווען ער וועט נאכאמאל שרייבן א צווייטן בריוו, ער האט טאקע איבער געשריבן א צווייטע מאל, און עם האט ווידער אזוי פאסירט, האט ער געשריבן א דריטע בריוו און עם איז ווידער געווארן פארשמירט מיט טינט, האט ער באשלאסן אז ווי ס׳זעהט אוים, איז נישט דער רצון ה׳ אז איך זאל שרייבן, האט ער אויפגעהערט צו שרייבן.

ופלא כי האי סבא קדישא נפטר בש״ק בעת רצון בתפילת מנחה, ובנו יחידו הקדוש (רבי אלעזר ניסן) נפטר ליל שב״ק סמוך לאור הבוקר, ונכדו ותלמידו מוהל״ה הקדוש (הייטב לב) נפטר בליל ש״ק ו׳ אלול תרט״ג כשתי שעות בלילה באמצע תפלת מעריב כאשר התפלל ואמר ״על כן ה׳ אלקינו בשכבנו ובקומינו נשיח בחוקיך״ יצאה נשמתו הטהורה]״, עיי״ש.

43 הנה נתינת קמיעות הוא סכנה גדולה למי שאינו ראוי לזה, וע״כ היה מחלוקת בין הצדיקים והפוסקים בענין נתינת הקמיעות, דהנה בס׳ חסידים (סי׳ תתשע״ב) איתא: אין המזיקים מתגרין אלא במי שמתגרה בהם, כגון שכתבו הוא ואבותיו קמיעות, או עסקו בכשפים ובהשבעות, או בשאלת חלום, לכן לא יעסוק אדם בהם. ולא יאמר אדם אעשה בשביל פקוח נפש בהשבעות וקמיע, כי אין זה חכמה כי הוא מקצר ימיו וחיי זרעו, ואין דוחין נפש מפני נפש, ונאמר (דברים יח יג) תמים תהיה, ואין לו אלא תפלה ותחנונים על הכל. וה׳ ישמרנו וזרענו ואת כל אשר לנו מכל רע מעתה ועד עולם אמן ואמן, עכ״ל.

וכן בשער רוה״ק (יג.ב) מובא שבעל הראשית חכמה שאל להאריז״ל האם מותר להשתמש בשמות הקדושים, והוא השיב לו שרק מי שהוא צדיק גמור, ואין עליו שום קטרוג מותר להשתמש עמהם. ועיי׳ בשו״ע יו״ד (סי׳ קע״ט סט״ז) ובש״ך (שם בשם הלבוש) שמאריך לבאר ומסיק שמותר להשתמש בהם ׳לצורך מצוה רבה׳, ע״ש.

וכן עיי׳ בסידור לב שמח מאלעסק (דף קכב) שהבעש״ט הק׳ היה נותן קמיעות, ובס׳ טעמי המנהגים (עמ׳ ש״נ) מובא שהרה״ק רבי איציקל מדראביטש רצה לבטל הקמיעות של הבעש״ט הק׳ מחמת שאסור להשתמש בשמות הקדושים, עיי״ש. ובס׳ תפילה למשה (פר׳ ויקהל) מהרה״ק מסאמבור מובא שהעטרת צבי מזידיטשויב סיפר להרה״ק מלובלין מהקמיעות של הרה״ק רבי משה לייב מסאסוב, עיי״ש באריכות.

וכן ידוע שהמגיד הק׳ מקאזניץ היה מרבה בנתינת קמיעות, ועיי׳ בס׳ עשר אורות (מערכת ה׳ אות מ״ט) סיפור על זה, ועיי׳ עוד בס׳ הגה״ק ישמח משה (עמ׳ רס״ט) מכתב מהמגיד הק׳ מקאזניץ להישמח משה, ובו הוא שולח לו קמיע לאיש א׳ הנזקק לישועה, ואכן יש גירסא שהישמח משה למד חכמה זו אצל המגיד מקאזניץ בהיותו משובתי שבת אצלו כידוע.

וכן עיין בס׳ שם הגדולים (מערכת ר׳ אברהם אזולאי) שהאור החיים הק׳ סיפר לו מנתינת הקמיעות של האזולאי.

וכן בתשו׳ החת״ס להישמח משה (בתשו׳ או״ח סי׳ קצ״ז) בו הוא מעיד לפניו שרבו הגה״ק רבי נתן אדלער היה משתמש בקמיעות, וע״ע באגרות סופרים (מכתב ל׳) שרבי שמעון סופר מקראקא סיפר שקיבל מהחת״ס קמיע שקיבל מרבו הנ״ל.

ועי״ש עוד (מכתב י״ג-י״ד) שהגרעק״א ביקש מהגאב״ד קעמפנא שישלח לו קמיע, וכן עיי׳ בס׳ זכרון למשה (בסמכתב של הגאון רבי פישל זוסקאוו) שמביא מעשה נורא מהקמיע שנתן החת״ס ז״ל להגאון רבי מנחם כ״ץ מפרוסטיץ מחמת חלומות קשות שהיו לו, ע״ש באריכות.

אמנם היו צדיקים שהיה להם תרעומת ע״ז, וכן ידוע שהמחלוקת בין הגריעב״ץ והגאון מהר״י אייבשיץ היה גם מחמת ענין הקמיעות, וכן הרה״ק מהר״ש מבעלזא והעט״צ מזידטשויב היה להם תרעומת על הישי״מ על מנהג זו.

דער ישמח משה האט אליינם אריין געטראכט, ער האט געהערט אז מ׳איז מערער,[44] האט ער געטראכט אפשר זאל ער אויפהערן, האט ער געטראפן א פתקא מן השמים, ׳מלאכים ינשאוך ולא יזיקוך׳, האט ער געזעהן אז פון היכל האט מען מסכים געווען אז ער זאל ווייטער שרייבן.[45]

ער האט געשריבן די קמיעות, דער ראזוואדובער רב האט חתונה געהאט אפאר חדשים פאר זיין הסתלקות, און דער ישמח משה האט אים זייער מקרב געווען, ער איז געווען דעם ראפשיצער רב׳ס אן אייניקל און דער ישמח משה האט אים זייער מחבב געווען, און אמאל ווען דער ישמח משה האט געדאווענט, איז ער דאך ארוים געגאנגען פון זיין שטוב און איז געגאנגען דאווענען, האט ער זיך אריין גע׳גנב׳עט אין שטוב פון ישמח משה און געעפנט דאס לעדל וואו ס׳איז געלעגן די קמיעות, און דער ישמח משה האט באלד מרגיש געווען אוז ער איז געקומען צו לויפן, און אים געפרעגט ׳וואם טוהסטו דא?׳, אבער ער האט דעמאלטם געזעהן די קמיעות, האט ער געזאגט אז די קמיעות האבן געהאט א חיות, די געשריבענע קמיעות, די אותיות דערפון האבן געלעבט, זיי האבן זיך געשאקלט...[46]

---

44 בס׳ פאר וכבוד (ח״א, מונקאטש תרע״א) מסופר שהרה״ק העטרת צבי מזידיטשויב היה אצל מרן הישמח משה, ושאלו הלא כתיב רצון יראיו יעשה, ולמה לו למר להשתמש עם קמיעות, והשיב לו הישמח משה, הלא אמרו חז״ל (ויקרא רבה פי״ד) תפילה עושה מחצה, אם כן על ידי התפילה אני פועל מחצה, ומחצית השני׳ על ידי הקמיע, על זה ענה הרה״ק מזידיטשוב, אנו מתפללים וחוזרים ומתפללים על המחצית השניה, עד שפועלים הכל על ידי כח התפילה.

45 עיי׳ בס׳ תפארת יואל מה שסיפר מרן רביה״ק בעל דברי יואל זי״ע (בשנת תשכ״ו) שפע״א התבונן מרן היש״מ בדברי קדשו של רבי יהודה החסיד דאיתא בס׳ חסידים (סי׳ תתשע״ב) שלא יעסוק אדם בהשבעות וקמיעות כי הוא מקצר ימיו וחיי זרעו רח״ל, עיי״ש. והתבונן במחשבתו כי אולי יפסיק מזה הדרך הקדוש, ואחר שהתעורר משינת הצהריים שהי׳ דרכו הקדוש לנוח קצת מעבודתו הקדושה, מצא פתקא על התיכת קלף צורת משולש, והי׳ טונקל, כמעט שווארץ, והי׳ כתוב בה ״מלאכים ינשאוך ולא ינזקוך״, והיש״מ החשיב את הקלף לפתקא מן שמיא, והצניע אותה, והי׳ עוד ברשות הייט״ל בירושה, ואח״כ הי׳ ביד הגה״צ הרמ״ד מלאפאשא זצ״ל, ורבינו ראה את הפתקא אצלו, ובימי המלחמה הראשונה נאבדה וחבל על דאבדין.

46 סיפר כ״ק רבינו הק׳ בעל דברי יואל זי״ע שהי׳ לו למרן הישמח משה ׳סופר׳ שהי׳ כותב לו הקמיעות, והי׳ אומר דכשהסופר כותב הקמיע

*

כ׳האב דערמאנט אז דער ישמח משה איז געווען א תלמיד פונעם דרישת ארי, א תלמיד פונעם רבי ר׳ יונתן, ס׳איז געווען א גרויסע מחלוקה צווישן דעם רבי ר׳ יונתן מיט רבי יעקב עמדין, עם איז געווען א שווערע ביטערע מחלוקה, דער דברי חיים איז געווען אן אייניקל פונעם חכם צבי, אזוי אז רבי יעקב עמדין איז אים געווען א פעטער, ער איז נישט געווען קיין אייניקל אבער ער איז געווען א פעטער, דער דברי חיים האט אים גערופן ׳דער פעטער רבי יאנקעלע׳, אזוי אז ער איז געווען א משפחה זיינער האט ער נוטה געווען צו רבי יעקב עמדין,[47] און דער ישמח משה איז געווען א תלמיד פונעם דרישת ארי וואם ער איז געווען א תלמיד פונעם רבי ר׳ יונתן, האט ער נוטה געווען צום רבי ר׳ יונתן.

זיי זענען דאך געווען מחותנים דער דברי חיים מיטן ישמח משה, ווייל דער שינאווער רב איז געווען אן איידעם ביים ארי׳ דבי עילאי וואם איז געווען אן איידעם ביים ישמח משה, אזוי זענען זיי געווען מחותנים, אבער פון די מחלוקה האבן זיי נישט געערעדט, זיי האבן זיך געטראפן אבער זיי האבן נישט געוואלט רעדן, מ׳האט געוואוסט אז ער האט א נטיה

עדיין אינו כלום אלא כשאני לוחש עלי׳ (באשפרעך) אני נותן בה חיות. וידוע שהרה״ק השר שלום מבעלזא זי״ע הי׳ מתנגד מאוד לנתינת קמיעות ואמר פע״א דרק המגיד הק׳ מקאזניץ הי׳ יכול ליתן קמיעות כי לא הי׳ בן אדם כלל, נענה לו הרה״ק רבי שלום מקאמינקא ואמר דגם הרב מאוהעל אינו בן אדם ויכול לתת קמיעות והוסיף דראה בעיניו איך שקמיע של הרב מאיהעל יש לה חיות והולך על ידו של אדם מלמטה למעלה. ויסופר שהי׳ לו למרן הישמח משה שולחן מיוחד מלא מקמיעות וכשהיו מבקשים ממנו קמיע הי׳ פושט ידו והקמיע היתה מתקרבת עצמה לתוך ידו.

47 וזה לשון קדשו של מרן רבינו הק׳ בעל דברי יואל ז״ל בחידושי תורה שנת תשט״ז (פ׳ וארא בסעודה שלישית) בסופו: ״ונפלאים ומבהילים הם דברי אדונינו הגאון הקדוש אור עולם הר״ר יעקב עמדין זצוקללה״ה בספרו מגדל עוז (חלק היראה שנדפ כ״ב) שהאריך להזהיר את בניו על כת ש״ץ, ובמקום שאין איש גבור חיל חזק ואמץ אל תירא ואל תחת וכו׳, ואם אין איש מתחזק עמך כל שכן ששכרך כפול״, עכדה״ק, - ומוסיף על זה רבינו ז״ל שם בזה״ל: ״ומה נוראים הם דבריו הק׳ שציוה לבנו אפי׳ אם יהיה יחיד בכל העולם בשיטתו הבהירה וכל העולם ילעגו נגדו גם כן לא יירא ולא יתבטל מפניהם אך יהיה גיבור במלחמה מלחמת הקודש וישים פניו כחלמיש ולא ייחת מפני כל, ואנו ממשפחתו ומיוצאי חלציו מקנאי קנאת ה׳ צבאות, ואפילו אם נשארנו יחיד בעולם גם כן על משמרתנו נעמוד ולא נסור מדרך האמת, אך נפרסם אלקותו ית״, עכל״ק.

צו דעם, און ער האט א נטיה צו דעם, זיי האבן נישט געוואלט קומען צו קיין רייבערייַ, האבן זיי פון די נושא נישט געוואלט רעדן.[48]

*

דער ישמח משה איז געווען רב אין שינאווא, שינאווא איז נישט וויַיט פון ליזענסק, דער ישמח משה איז אמאל געווען אויף א פלאץ דארט אין שינאווא, א איד האט דארט געהאט עפעס א שאטער דארט אין שינאווא, און דער ישמח משה איז דארט געווען, האט ער געפרעגט, ווער איז דא געווען? האט ער געזאגט כ'וויים נישט, ווער ס'איז דא געווען, ביז מ'האט פראבירט נאכצוגיין – ער האט דאך אזוי געמוטשעט – אז דער רבי ר' אליימלך איז אמאל געווען דארט אויף דעם מקום, און ער האט געדאווענט מנחה דארט אויף יענעם מקום, און ווען דער ישמח משה איז געווען דארט אויף יענעם פלאץ האט ער מרגיש געווען א קדושה, דאם איז געווען די קדושה ווייל דער רבי ר' אליימלך האט דארט געדאווענט.

*

דער ישמח משה האט געזאגט אז ביי די הקפות זעהט ער פארשידענע צדיקים, ער זעהט זיינע רבי'ם, אבער דעם רבי ר' אליימלך זעהט ער נישט, ווייל דער רבי ר' אליימלך האט אן הקפדה אויף אים ווייל ער איז נישט געפארן צו אים. ווי כ'האב נעכטן פארציילט (בסעודת ליל שב"ק עם תלמידי ישיבתינו הק') אז ער האט געהאלטן ביים פארן און צום סוף איז ער נישט געפארן,[49] וועגן דעם זעהט ער נישט דעם רבי ר' אליימלך ביי די הקפות,[50] אבער אנדערע צדיקים האט ער געזעהן.

48

עי' בס' מקור חיים [מיכלזאהן] שפעם אחת ביקר אצל מרן הישמח משה מחותנו מרן הדברי חיים מצאנז וביקש ממנו שלא ידבר בפניו מענין המחלוקת הידועה, אבל הישמח משה השיב לו שהצדק היה עם הרבי ר' יונתן, וכי הוא בר מזליה ומכוון לדעתו הגדולה הן בחריפות והן באגדה, ובעולם העליון יהיה בהיכלו של הרבי ר' יונתן [ובספריו הק' מביא הרבה פעמים מדברי הר"ר יונתן ומשתעשע בדבריו].

אגב, עי' בס' אלף כתב (אות מ"ב) ששמע מתלמיד מרן החתם סופר שלמד אצלו עשר שנים, שהחת"ס הקפיד מאוד שלא יעמדו יחדיו בארון הספרים הספר פני יהושע עם ספרי הרבי ר' יונתן, כי דעת הפני יהושע היה נוטה לצידו של היעב"ץ במחלוקת הידועה, ופע"א ראה תלמיד אחד שהיה בן משק ביתו שהחת"ס העמיד יחדיו הספרים הנ"ל, ושאל לרבו מה יום מיומים, השיבו החת"ס "גילו לי מן השמים שהגאונים כבר עשו שלום ביניהם".

49

בשולחן הטהור בליל שב"ק סיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א כדלהלן: "שינאווא איז דאך נישט וויַיט פון ליזענסק, און דער ישמח משה איז געווען בימיו פונעם רבין ר' אלימלך רב אין שינאווא, און אין שינאווא האבן געוואוינט חסידים, האט דער רבי ר' אלימלך געזאגט פאר די חסידים פון דארטן, אז זיי זאלן זעהן אים צו ברענגען, ער האט געזאגט אינטערסאנט 'איך קען נישט צו אים פארן, ער מוז קומען אהער', און האט זיי געזאגט 'ער האט א הויכע נשמה און מ'קען מיט אים עפעס מאכן'. אז די חסידים האבן אזוי געהערט פונעם רבין, האבן זיי געארבעט אז ער זאל פארן קיין ליזענסק, זייערע ווערטער האט עושה רושם געווען אויף אים, און ער האט באשלאסן אז ער פארט, אויפן וועג האט ער זיך באגעגנט מיט איינעם א תלמיד חכם, און יענער האט אים געפרעגט וואו ער פארט, האט ער געזאגט אז ער פארט קיין ליזענסק, האט יענער אים געזאגט 'אזא גאון ווי אייך זאל פארן צו א רבין?!', ס'איז נישט קיין כבוד התורה, און ער האט זיך צוריק געדרייט. דער ישמח משה האט געזאגט אז שטענדיג איז ער מתחרט אויף דעם וואס ער האט נישט געזעהן דעם רבי ר' אלימלך".

וכן ידוע שפ"א שלח הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע להגיד לו שאם הוא יבוא אלי אוכל לעשות לו טובה עד סוף כל הדורות, ורביה"ק ז"ל בסוף ימיו כשנחלה התמרמר פעם ואמר, שאולי אם הי' זקינו הי"מ נוסע להרה"ק ר"א מליזענסק הי' גם הוא נושע בזכותו, שהרי הבטיח לו שאם יבוא ייטיב לו עד סוף כל הדורות.

ועי' בס' תולדות הגה"ק הישמח משה (שם) שרביה"ק זי"ע סיפר שפע"א היה הישמח משה על ברית מילה בשינאווא ואז נסע לראות את הרבי ר' אלימלך, והבעל דבר התחפש לת"ח א' ודיבר על לבו שהוא ביטול תורה ושלא יסע.

וכ"ק האדמו"ר מהר"י מפשעווארסק ז"ל סיפר שהרה"ק מציעשנוב היה אומר שלא היה אלא מעשה בעל דבר לעכבו מלראותו.

עוד יסופר כי חסידי ליזענסק שדרו בשינאווא היה להם בית המדרש קטן סמוך לביהמ"ד שבעיר, שבו התפללו בנוסח ספרד והתנהגו עפ"י דרכי החסידות של רבם הק', וסיפר הי"מ שפלא הי' לו שדווקא בימים הנוראים כמו ער"ה ויוה"כ בעברו דרך הקלויז של החסידים חשקה נפשו ליכנס בה ולהתפלל עמם, וחשב בנפשו הלא בימים קדושים אלו נפשו של אדם קרובה יותר להשי"ת ועבודתו, איך יעלה על מחשבתו מחשבות כאלו להתקרב אל החסידים, אלא וודאי אות הוא מן השמים ששלימים הם עם השי"ת ותורתו, אלא מ"מ לא החליט בדעתו להתקרב אליהם ממש מפני כמה קושיות שהיה לו על דרכם ושיטתם.

50

עי' בתהילה למשה שמרן הישמח משה ז"ל זכה לראות רק פעם אחת את הרבי ר' אלימלך בשמחת תורה בעת ההקפות, מרן הישמח משה מביא כ"פ את הד"ת של הרבי ר' אלימלך, ובריש פר' נח כותב בזה

*

ער האט אמאל געזאגט ביי די הקפות, דאם איז געווען ביי די פערטע הקפה, האט ער געזאגט, ברוך הבא משה רבינו, און ער האט זיך געמוען רעדן צו משה רבינו, ער האט געזאגט, משה רבינו, דו קענסט עדות זאגן אויף מיר אז כ'האב נישט עובר געווען אויף די תורה וואם דו האסט אראפ געברענגט בקוצו של יו"ד – אזוי האט ער גערעדט צו משה רבינו – פארוואם זאל זיך דאם מיר קומען אז איך זאל נישט זוכה זיין צו ביאת הגואל בימי, אזוי האט ער געטענה'ט מיט משה רבינו, עם איז א הפלא ופלא.[51]

הלשון: כמו ששמעתי בשם החסיד הקדוש האלקי המפורסם מו"ה אלימלך מליזענסק זצוק"ל שאמר לפרש וכו' ודפח"ח וש"י, עכ"ל.

51 עיין בדברי יואל מועדים (דף תשי"ח) וז"ל: וכמו ששמעתי מזקנים שהיו באותו מעמד אצל ק"ז זלה"ה הישמח משה שאמר פעם א' בשמחת תורה בהקפה הרביעית "ברוך הבא משה רבינו, אתה עד בדבר של הסרתי מלקיים מתורתך כלום ואפילו כקוצו של יו"ד, ומדוע ביישוני מן השמים שהייתי מצפה ומחכה כל כך על הגאולה ולא נעניתי". [ומקובל שצוה לומר לכבוד משה רבינו את החרוז ישמח משה ומאז נקבע בנוסח ההקפות של בית סיגוט ישמח משה בהקפה רביעית].

וזלש"ק של רבינו שליט"א בעת מעמד הנחת אבן הפנה בעיר איהעל, ביום א' פ' ויצא דהאי שתא:

אז מ'רעדט פון צדיקים ווער ס'איז אלץ געווען דא אין דעם שטאט ווער ס'איז דא אנגעקומען. ס'איז דא א מעשה אז דער זיידע ז"ל דער ישמח משה האט אמאל געזאגט ביי די הקפות, ס'איז געווען ביי די פערטע הקפה, האט ער גיזאגט, "ברוך הבא משה רבינו", און ער האט זיך געמומען רעדן צו משה רבינו, ער האט געזאגט, "משה רבינו, דו קענסט עדות זאגן אויף מיר, אז איך האב נישט עובר געווען אויף דיין תורה כקוצו של יו"ד", האט ער זיך געבעטן צו משה רבינו, "פארוואס קומט זיך מיר אזא בושה, אז איך זאל נישט זוכה זיין בחיים חייתי צו זעהן די גאולה שלימה, פארוואס קומט זיך מיר דאס אזאנס", אזוי האט ער גערעדט צו משה רבינו, דאס איז זייער א שיינע מעשה, ס'איז אן אמת'ע מעשה און זייער א שיינע מעשה.

אבער כ'וויל ארויס ברענגען דא אסאך א טיפערע זאך, ווער איז געווען דא אין אוהעל? משה רבינו!, משה רבינו איז געווען דא אין אוהעל, מ'קען זיך דאס פארשטעלן וואס דאס מיינט, משה רבינו איז געווען דא אין אוהעל, דער שטאט האט געהאט א זכיה מארה צו זיין משה רבינו, משה קיבל תורה מסיני איז געווען דא אין אוהעל.

דא איז משה רבינו געווען, מי לנו גדול ממשה, משה רבינו איז געווען דא, ס'איז א געוואלדיגע זאך, אידן ווילן קומען אויף א שטאט און אויף א פלאץ וואו משה רבינו איז געווען, כמדומה לי אז ס'איז נישטא נאך א פלאץ וואו מ'קען זאגן אז משה רבינו איז דארט געווען.

נו, אז מ'בויעט א ביהמ"ד וואו ס'וועט זיין הסידישע אידן וואס וועלן קומען דאוונענען, מ'בויעט א מקוה, אידן וועלן זיך קענען מטהר זיין, ווי קען מען אריין גיין אין א שטאט וואו משה רבינו איז געווען און נישט גיין אין מקוה?, ווי קען דאס זיין אזוי? איז בויעט מען דא א ביהמ"ד מיט א מקוה, און זכותם פון די אלע וואס מ'האט אויסגערעכנט דא איז יגן עלינו. בפרט דער זכות פון זיידן ז"ל דער ישמח משה זאל מגין זיין אויף די אלע עוסקים, איך פארשטיי אז כדי אויפצובויען א ביהמ"ד וועלן אידן געבן געלט, מ'זעהט מ'קומט דאך פון סיגוט, מ'האט אויפגעבויעט א ביהמ"ד מפואר און אידן האבן זיך געלאזט קאסטן אסאך געלט, אידן וועלן זיך לאזן קאסטן יעצט אויפצובויען אין אוהעל אויך, דארף מען דערמאנען לשבח דעם כה"ן שדעתו יפה, א חשוב'ן עסקן בנו של קדושים ר' אברהם יהושע [גלאנץ], וואס ער האט געקויפט א פלאץ אויפצובויען א ביהמ"ד און א מקוה, זאל ער געבענטשט ווערן מיט אלעם גוטן כל מילי דמיטב.

52 באותן השנים היו שני כוללים להחזקת הישוב האשכנזי בארץ ישראל, כולל הפרושים וכולל החסידים, בעוד שברוסלאנד ופולין הנהיגו שקיבוץ המעות לכל כולל הוא מארץ מוצאם של הנתמכים בידי הכולל, אולם במדינת אונגארין עדיין לא היתה חלוקה בין הכוללים, ושום כולל לא היה מוחזק באנגארין, ושניהם קיבצו מעות צדקה במדינה זו, ולכן נפלה מריבה בין הכוללים, בשנת תקפ"ט נתפשרו ביניהם רבי ישראל משקלאוו ראש הפרושים ורבי עמרם חסידא אב"ד מאד ראש החסידים, אבל מפעם לפעם עדיין פרצו סכסוכים חדשים בדבר קיבוץ המעות.

וכך אירע בשנת תק"ץ שפרצה מחלוקת בענין מעות ארץ ישראל של יהודי אונגארין, מי מהכוללים זכאי בקיבוץ המעות דשם, המחלוקת החלה בין שד"ר כולל החסידים לשד"ר כולל הפרושים, והתפשטה אף בתוך המדינות גופן שהתחלקו לכתות כתות, החסידים בעריהם והפרושים בעריהם.

53 ונעתיק כאן מכתב קודש שכתב מרן הישמח משה זי"ע למרן החתם סופר זי"ע בענין זה:

"שיל"ת יום ב' כ"ז ניסן י"א למב"י תקצ"ג לפ"ק.

*

דער ישמח משה האט געהאט אן עסק מיטן חתם סופר איבער א משולח פון ארץ ישראל, ס'איז געווען אז מ'האט אנגעהויבן שיקן געלט קיין ארץ ישראל, צדקת רבי מאיר בעל הנס, איז געווען געלט וואם די אשכנזים האבן געשיקט, און ס'איז געווען וואם די חסידים האבן געשיקט, זיי האבן געהאט אן עקסטערן שד"ר, אזוי האט ער געהיסן, די אשכנזים האבן געהייסן די פרושים, די חסידים האבן ארויס געשיקט קיין אונגארין איינער זאל נעמען געלט, און די פרושים האבן געשיקט, און מ'האט זיך צוזאם געשטויסן,[52] דער איז געקומען צו איינעם, און יענער איז אויך געקומען צו יענעם נאך געלט, דער חתם סופר איז געווען פון די פרושים, און דער ישמח משה פון די חסידים,[53] און ס'איז

קען מען אריין גיין אין א שטאט וואו משה רבינו איז געווען און נישט גיין אין מקוה?, ווי קען דאס זיין אזוי? איז בויעט מען דא א ביהמ"ד מיט א מקוה, און זכותם פון די אלע וואס מ'האט אויסגערעכנט דא איז יגן עלינו. בפרט דער זכות פון זיידן ז"ל דער ישמח משה זאל מגין זיין אויף די אלע עוסקים, איך פארשטיי אז כדי אויפצובויען א ביהמ"ד וועלן אידן געבן געלט, מ'זעהט מ'קומט דאך פון סיגוט, מ'האט אויפגעבויעט א ביהמ"ד מפואר און אידן האבן זיך געלאזט קאסטן אסאך געלט, אידן וועלן זיך לאזן קאסטן יעצט אויפצובויען אין אוהעל אויך, דארף מען דערמאנען לשבח דעם כה"ן שדעתו יפה, א חשוב'ן עסקן בנו של קדושים ר' אברהם יהושע [גלאנץ], וואס ער האט געקויפט א פלאץ אויפצובויען א ביהמ"ד און א מקוה, זאל ער געבענטשט ווערן מיט אלעם גוטן כל מילי דמיטב.

52 באותן השנים היו שני כוללים להחזקת הישוב האשכנזי בארץ ישראל, כולל הפרושים וכולל החסידים, בעוד שברוסלאנד ופולין הנהיגו שקיבוץ המעות לכל כולל הוא מארץ מוצאם של הנתמכים בידי הכולל, אולם במדינת אונגארין עדיין לא היתה חלוקה בין הכוללים, ושום כולל לא היה מוחזק באנגארין, ושניהם קיבצו מעות צדקה במדינה זו, ולכן נפלה מריבה בין הכוללים, בשנת תקפ"ט נתפשרו ביניהם רבי ישראל משקלאוו ראש הפרושים ורבי עמרם חסידא אב"ד מאד ראש החסידים, אבל מפעם לפעם עדיין פרצו סכסוכים חדשים בדבר קיבוץ המעות.

וכך אירע בשנת תק"ץ שפרצה מחלוקת בענין מעות ארץ ישראל של יהודי אונגארין, מי מהכוללים זכאי בקיבוץ המעות דשם, המחלוקת החלה בין שד"ר כולל החסידים לשד"ר כולל הפרושים, והתפשטה אף בתוך המדינות גופן שהתחלקו לכתות כתות, החסידים בעריהם והפרושים בעריהם.

53 ונעתיק כאן מכתב קודש שכתב מרן הישמח משה זי"ע למרן החתם סופר זי"ע בענין זה:

"שיל"ת יום ב' כ"ז ניסן י"א למב"י תקצ"ג לפ"ק.

ירבה ויציץ ציץ ויהי פורח ורב שלום עד בלי ירח לכבוד ידיד ה׳ וידיד עמו וידידי ורב רחמי ה״ה הרב הגאון הגדול המפורסם בכל קצווי ארץ מופת הדור בוצינא קדישא קדוש יאמר לו נ״י ע״ה פה״ח כקש״ת מהו׳ משה ספרא רבא דישראל האב״ד ור״מ דק״ק פ״ב לנצח יאר פניו אתנו סלה.

אחרי דרך מבוא השלום אעז ואומר ברתת שאל יפלא בעיני הדר כבוד גאונו כי לא השיבותיו דבר מפני הכבוד ומפני היראה על המכתבים אשר האירו נגד עיני זה זמן כביר כי ח״ו לא מסיבות שלילות האהבה היתה זאת ואיש קדוש כמוהו יודע צדיק גודל ברית כריתות אהבה אשר בינינו מעולם ותוקף אהבתו בוער בלבי ברשפי אש שלהבת אשר מים רבים לא יוכלו לכבוד ועדיין לא זזה אהבתו וחיבתו ממני אף חובב בתוונא דליבאי אך גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם ב״ה וב״ש שלא מצאתי אז בעת בואם עת ופנאי אפילו לקרות אשר הי׳ כל העולם שרוי בצער מההולי הידוע ר״ל ומחמת גודל הצער ורוב הטרדות אשר הקיפוני אז מאהב״י אשר שמו פניהם אלי עצי עדן סבבו אל האשד לעורר עליהם רחמים גדולים אשר היו צריכים בעת הזאת מלבד עבודת הקודש אשר עלי מתורה ותפלה.

ועת הזאת אשר הגיע לגבולנו השד״ר מוכ״ז דאתא ממערבא מכולל הנקראים חסידים הי״ן, ה״ה הרב וכו׳ מהו׳ יוסף חיטין וצווח על השד״ר מכולל פרושים מהו׳ צבי הירש הי״ו אשר הקדים עצמו לתפוס ולאחוז ממון הקודש וכו׳. והנה אני הפעוט הגם דלדידי כל אפין שווין הסידים או פרושים כל ישראל חברים ושמות מחולקים לא ידעתי על מה אדניהם הטבעו ובזה כוונתי לדעתו דעת תורה שראיתי במכתבו דמר ניהו רבא הגאון נ״י וכו׳.

והן יאמין לי הדר כבוד גאונו כי ממקום התחלת ארץ הגר ניתן משנים קדמונים להצדיקים אשר בפולין להצדיק ר׳ מענדל מרימנוב זצ״ל ואחריו הרב מראפשיץ זצוק״ל ולהרב הצדיק המפורסם ממעזיבוז זצוק״ל וכן להרב מקאלוב ז״ל ולהצדיק המפורסם ר׳ יוסף מיאמפלא בן הצדיק הקדוש ר׳ יחיאל מזלאטשוב זצוק״ל ואח״כ בבואי לכאן מארץ פולין זה בערך כ״ה שנה, כתב לי הרב הצדיק מקאלוב זצ״ל שגם אני אתן ידי לחזק הצדקה הלז וכן עשיתי בעזה״י וכו׳.

ועתה צווה השליח שרוצה להתדיין ולתבוע לד״ת הקדושה את השליח של הפרושים לפני והשבתי לו כי להיות דיין לפסוק עפ״י ד״ת הקדושה אין רצוני בשום אופן כי בעיני המון אני נוגע בדבר באמרם שאני מכת חסידים ולא אדון אנכי בדבר זה רק תבואו לפני הרב הגאון דפ״ב נ״י לנצח שהוא שווה לשני הצדדים, וכפי אשר יצא מפיו הקדוש כן יקום ואני מסכים לדעת הגאון דפ״ב נ״י שהלוקי שמות אלו פרושים וחסידים תבטלו רק לכולל אחד יהשב, ויסעו שניהם באהבה ואחוה ושלום, ולא יחולל ש״ש, כי באמת כל העדה כולם קדושים, ונשאר הדבר תלוי ועומד עד יבואו שניהם לפני כסא כבודו, ואת אשר יבחר כת״ר כן יקום, וגם אני מסכים לדבריו הקדושים ובטחתי בגודל צדקתו וחפצו באמת שיהא לשד״ר מוכ״ז שומע מאת המלך ובזה אחוי קידה חמש מאות, ואומר שלום מא״ה כנפשו אוה״נ ידידו לנצח.

הק׳ משה טייטלבוים.

זייט דאם האט באלאנגט פאר די חסידים, און די לינקע זייט האט באלאנגט פאר די פרושים, פאר די אשכנזים, עם איז אראפ געשריבן, עם האט געהייסן דארט א קאמענדאט, דאהי הייסט עם א קאונטי, אזוי ווי אראנדש קאונטי, ראקלענט קאונטי, און עם איז אויסגערעכנט פונקטליך יעדע קאמענדאט, אז די קאמענדאט באלאנגט פאר דעם, און דאם באלאנגט פאר דעם, אזוי האט מען זיך דעמאלטם בימיו איינגעטיילט.[54]

54 מרן החתם סופר עשה אז פשרה זו לחלק את המדינה לשני גלילות, גליל העליון ששוכנים בו המתנהגים בנוסח אשכנז יהיה שייך לכולל הפרושים, וגליל התחתון השוכנים בו המתנהגים בדרכי החסידות יהי׳ שייך לכולל החסידים. ומרן הישמח משה הסכים לפסק דינו של החתם סופר ובית דינו וקיבלו בשני ידים, ואף המורין לשואליו להתנהג אך ורק לפי פסק דין זה.

ונעתיק כאן תשובה מאהבה שכתב מרן הישמח משה אל האון רבי זאב וואלף טענענבוים ז״ל בעל רחובות הנהר עה״ת:

לכבוד הרב המה״ג מעוז ומגדול השנון המופלא מו״ה זאב וואלף טענין בויים אב״ד בסעניגרא והגליל נ״י ויופיע נצח.

דובר שלום ודורש טוב אנכי לידידי מעכ״ת הרב נ״י, ע״ד עסק מעות הרמב״ן ז״ל, אשר עד עתה נהרסה המצוה ורופפו עמודיה ואספו בעלי ההשגחה עליו, הגבי׳ המועטה אשר לפעמים נתהוה שמה, נעשה כפי רצון המשולח זה בכה וזה בכה, והי׳ להם אמתלא שבעוד לא הושם חוק קבוע ומקום רושם, היה כל אחד עושה כאשר נפשו, ולשלוח אל מקום אשר לבו חפץ, אך עתה תלי״ת גלוי ומפורסם ענין הפשר, אשר נעשה בפני הרב הגאון המפורסם האב״ד דק״ק פ״ב ובדה״צ וע״פ הסכמתי. ועמדו לפניהם שני השד״ר משני הכוללים משם, וקיימו וקבלו הפשר בכל תוקף ועוז, שכ״ו קאמידאטער שייכים לכולל החסידים, ומתחילין ממיצר וספר פולין עד למעלה מפעסט סביב סביב, ובפשיטות שכל הקאמידאטער מפה עד פעסט בודאי שייכים להחסידים, ואין להפרושים שום חלק ונחלה בהן אפילו במקצת מקצתן, ויפרו וירבו ישע כל כולל ממקומות הקבועים להם, וכאשר שמעתי מפי השד״ר הרבני הותיק המופלג מו״ה יעקב נ״י מפק״ק שמעכ״ת הרב נ״י רוצה לחזק הענין היטב ולשים השגחה נמרצה על זה, רק צריך סעד וסמך ממני, לכן הנני שולח לידידי מעכ״ת הרב נ״י מכתב גבאות, ובידו לעשות ולמנות גבאי נאמן על הסדר הזה כאשר ייטב בעיניו, והוא ישגיח בעינא פקיחא בכל ענין וענין הנאות לסדר והנהגה בגבי׳ זו.

ומצוה להודיע לרבים סביבותיו אשר נעלם מאתם החזון הזה, למען ידעון ולא יהיו עוד תועים בהקרבת נדבותם לשלחם לעזרה אל מקום הראוי כנאמר, ובמכתב הגבאות התבאר היטב כל תיקון בעסק מעות הרמב״ן ז״ל, ובן יעשו ולא ישנו בשום ענין, והגבאי אשר יהי׳ יאחוז בחבל מצוה זו ולא ינתק ממנו לעולם. ומעתה אינם רשאים לזוז מן הפשר הזה כלל וכלל, וחלילה להם לשנות כי לעון יחשב הלילה. וכל השומע אלי ירצה קרבנו לפני ה׳, ומפרי מעלליו ישבע בזה ובבא, ובטוח

אינטערסאנט, ס׳איז געווען א שד״ר פון די חסידים, ער איז געווען אין פרעשבורג ביים חתם סופר, און ער האט געערעדט צום חתם סופר שלא בכבוד, מ׳האט דאך געהאט אויף אים טענות, און ער האט געערעדט שלא בכבוד, און פארן חתם סופר האט דאס פארדראסן ווי אזוי ער רעדט צו אים, האט ער אים געזאגט, כ׳וויים נישט אויב דו וועסט צוריק פארן קיין ארץ ישראל, וכך הוה, עם האט זיך נישט גוט געעגדיגט, ער איז קיין ארץ ישראל נישט צוריק געפארן... ווייל ער האט זיך פארטשעפעט מיטן הייליגן חתם סופר.

א דור שפעטער, איז דא חליפות מכתבים פונעם כתב סופר מיטן ייטב לב, אין די יארן וואם דער ייטב לב איז געווען רב אין אוהעל איז דא בריוון קאראספעדאנט איבער דעם ענין וואם זיי שרייבן, עם איז דא פארשידענע מכתבים איבער דעם, דער כתב סופר שרייבט אים ׳הרב הגאון החסיד מאוהעל׳, ער מיינט דעם ייטב לב, ווען דער ייטב לב איז נאך געווען אין אוהעל.

*

ס׳איז געווען א איד ר׳ מענדל וואלף מיללער, כ׳האב אים געקענט, ער האט געהאט א עלטער זיידע וואם האט אויך געהייסן ר׳ מענדל מיללער, ער איז געווען א חסיד פונעם ישמח משה, און ער איז אמאל געווען אויף די יארציים פונעם ישמח משה, דער ייטב לב איז דעמאלסט געווען רב אין אוהעל, און מ׳האט געווארט ער זאל אריין קומען צום טיש, און ער האט זיך פארזוימט, אזוי פארציילט ר׳ מענדל וואלף די מעשה כ׳האב עם געהערט פון אים, דער עולם האט געווארט ער זאל אריינקומען אבער ס׳ווערט שפעט און ער קומט נישט אריין צום טיש, און דער איז שוין געווען אן עלטערער איד, ער איז נאך געווען ביים ישמח משה, ער האט זיך געדרייט דארט אין שטוב, איז ער געווען זייער נאנט, ער איז געווען א מקורב, האט ער געזאגט אז ער וועט גיין זעהן פארוואס דער רב קומט נישט אריין, מ׳ווארט אויף אים און ער קומט נישט אריין, איז ער צוגעגאנגען דארטן אין שטוב וואו דער ייטב לב איז געווען, און האט געעפנט דעם טיהר פונעם ייטב לב׳ם צימער, ער האט אויפגעשפרינגען ׳דער רבי איז דא׳, ער האט געזעהן דעם ישמח משה דארט אין שטוב פון ייטב לב, ׳אה, דער רבי איז דא׳, איז ער שוין נישט אריין געגאנגען אין צימער, אבער ער האט שוין פארשטאנען פארוואס ער קומט נישט אריין צום טיש.[55]

*

דער ייטב לב איז געווען אמאל אין אוהעל טאקע אויף די יארצייט, ער האט געהאט א יונגערער ברודער רבי נחום הערש, און ווען ער פלעגט צו קומען צום ייטב לב האט ער אים אלין מכבד געווען, ער האט אים אלעמאל מקרב געווען, אמאל ווען דער ייטב לב איז געווען אויפן ציון און איז אהיים געפארן, מ׳איז געפארן מיט א פיאקער, און ער האט זיך אריין גזעצט אין פיאקער, און דער ברודער איז אויך געקומען אויפן פיאקער, געווענליך ווען ער איז אריין געקומען האט ער אים גזאגט זעץ זיך אראפ, עם איז געווען פלאץ אז ער זאל זיצן, און יעצט איז ער אריין געקומען אבער ער זאגט אים גארנישט, אז ער האט אים גארנישט געזאגט איז ער געבליבן שטיין, ער האט זיך נישט אראפ גזעצט, און מ׳איז געפארן אזוי א שטיק צייט, כ׳וויים נישט ווילאנג ס׳האט געדויערט, אבער מ׳איז געפארן, ביז אויף איינמאל זעהט ער דעם ברודער, און זאגט אים ׳אה, שלום עליכם, דו ביזסט דא? פארוואס זיצסטו נישט?׳, האט ער אים גזאגט, דו האסט מיך נישט גזעזהן? כ׳בין שוין דא א שטיק צייט, האסט נישט גזעזהן אז איך בין דא?, האט ער זיך אנטשולדיגט, ניין, כ׳האב דיך נישט גזעזהן, זאגט אים דער ברודער, וואם הייסט דו האסט מיך נישט גזעזהן? איך שטיי דאך דא נעבן דיר, זאגט ער, ׳דער זיידע איז געווען דא, במילא האב איך דיך נישט באמערקט׳, דער זיידע דער ישמח משה איז געווען דא...

*

אני בצדקת ועוות מעכ״ת ידידי הרב נ״י, שיזרז את כל הסרים למשמעתו על זה ולא יעשו שרץ בגדר הזה חלילה, ויפקח היטב בכל מילי דמיטב, וכל גביית הכסף תהי׳ שמורה וערוכה עד בא השד״ר הרבני מוה״ר יעקב הנ״ל, ועל ידיו תשולח הנה, בית האוצר פנימה, כמבואר באגרת הגבאות על נכון. ומעתה תהי׳ פעלו ומשכורתו כפולה, יתנשא וירומם מעלה מעלה לשם ולתהלה, וישמח וירוה במהרה בנוה ירושלים על תלה.

נאום משה טייטעלבוים.

---

55 עי׳ בספר תו חיים שעובדא זו היתה ביומא דהילולא של מרן הישמח משה ז״ל שחל בש״ק, ואז ראה רבי מענדלע שבעל ההילולא עומד ביחד עם נכדו מרן הייטב לב ז״ל.

וועז דער ייטב לב איז געקומען פון דראהביטש, ער איז געקומען וועלן רב אין סיגוט, איז ער געקומען פון גאליציע קיין אונגארין, איז ער געקומען דורך אוהעל, און ער איז געווען אויפן ציון פונעם זיידן, און נאכדעם איז ער געפארן מיטן באהן פון אוהעל קיין סיגוט, דארט איז געווען אין אוהעל – שוין נאך וואס דער ייטב לב איז אוועק פון אוהעל – איז געבליבן דארט א חסידישע חבריא, כאטש די שטאט איז געווען אשכנזיש, אבער ס׳איז געווען חסידישע אידן אויך, דעמאלטס האבן זיך צוזאם געהאלטן די חסידישע אידן, וועז דער ייטב לב איז געקומען איז ער געגאנגען צו די באהן, און די חסידישע אידן וואס זענען דארט געווען זענען ארוים געגאנגען אים באגלייטן צו די באהן, דער קול ארי׳

(הגאון רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ ז״ל אבדק״ק מאדע, ומח״ס שו״ת קול ארי״ה, ונפטר בשנת תרמ״ד לפ״ק) איז געווען א יונגערמאן ער האט געווואוינט אין אוהעל, זיין שווער האט געווואוינט אין אוהעל,[56] איז ער אויך געגאנגען מיטן ציבור צו די באהן, און ער האט נישט געזאגט אינדערהיים אז ער גייט אוועק, ער איז דאך נאר געגאנגען צו די באהן באגלייטן האט ער נישט איינגעמאלדן אינדערהיים, און וועז ער איז אנגעקומען צו די באהן האט ער געקויפט א טיקעט, א בילעט ווי מ׳האט עם גערופן, און ער האט באשלאסן אז ער פארט אוועק, ער האט נישט מיטגענומען די טלית ותפילין, ער האט נישט געזאגט אינדערהיים, און ער איז אוועק געפארן, ער איז פלוצלינג נעלם געווארן, מ׳האט נישט געוואוסט אינדערהיים וואו ער איז, ער איז נישטא, מ׳האט געווארט ביז ער איז צוריק געקומען, האט מען אים געפרעגט אז דו ביזסט אוועק געפארן פארוואס האסטו נישט געזאגט אינדערהיים וועז דו ביזסט אוועק געפארן, פארוואס האסטו נישט מיטגענומען די טלית ותפילין, האט ער געזאגט אזוי, ער האט נישט געהאט בדעה צו פארן, ער איז געגאנגען צו די באהן נאר באגלייטן, וועז ער איז אנגעקומען צו די באהן האט ער געזעהן דעם ישמח משה ווי ער פארט מיט, ער איז געקומען מעלמא דקשוט, ער האט דאך שוין נישט געלעבט, האט ער באשלאסן אויפן פלאץ, אויב דער ישמח משה פארט מיט, דעמאלטס פארט ער אויך מיט, במילא איז ער אוועק געפארן אומגעראבטן, און ער איז טאקע מיטגעפארן אויף די באהן.

*

דער ייטב לב האט אסאך מאל געזאגט, ער האט אויך געזאגט ביי די הקפות, טאקע ביי די פערטע הקפה, ׳פריידט זיך אידעלעך׳, אזוי האט ער געזאגט, ׳דער זיידע איז דא׳, אזוי האט ער געזאגט ביי די פערטע הקפה, ׳דער זיידע איז דא׳.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

---

56 האגון הקול ארי׳ ז״ל נשא בגיל י״ז את הרבנית ע״ה בת הנגיד החסיד רבי משה לייב גינצלער ז״ל מק״ק איהעל, ומגדולי תומכי ואוהדי מהר הגה״ק בעל ישמח משה ז״ל.

ועי׳ בספר תולדות קול ארי׳ (דף טו) שהגה״ק מרן הישמח משה ז״ל נתן לרבי משה לייב ז״ל קמיע עבור עכברים שהזיקו בבית מסחרו וכתב עליו ׳אני משה בן חנה משביע את שר השרצים שילכו מבית חנותו של ר׳ משה ליב ואל יזיקו לו׳ וכן היה שהלכו משם ולא נשאר שם אף אחד עיי״ש הסיפור.

אגב, בהזדמנות אחרת תחת אחד השיחים הוסיף מרן רבינו שליט״א לספר כדלהלן: דער קול ארי׳ האט געגעסן קאסט דארט און אוהעל ביי זיין שווער, ער האט געהייסן משה לייב גינצלער, ער איז געווען אן עושר, וועז מען האט ערעדט דעם שידוך פונעם קול ארי׳ פאר דעם איד, איז ער זיך געקומען באראטן מיטן ישמח משה, אז מ׳טראגט אים אן דעם בחור פאר אן איידעם, און דער ישמח משה האט אים זייער צוגערעדט צום שידוך, שפעטער איז טאקע געווארן דער שידוך, און דער ישמח משה האט נאך געלעבט וועז ער האט התונה געהאט. שפעטער וועז דער ישמח משה איז נפטר געווארן, און מ׳האט אויפגענומען דעם ייטב לב פאר רב אין אוהעל, איז ער געקומען צום ייטב לב, און ער האט דעמאלטס געשריבן א תשובה, א באקאנטע תשובה, עס איז געדריקט אין קול ארי׳, אויף ברכת המצות, ער האט אפגעשריבן א קונטרס האט ער עס אריין געטראגן צום ייטב לב ער זאל זעהן וואס ער האט געשריבן. איין נאכט האט זיך זיין שווער גע׳חלומ׳ט ווי ער זעהט די ישמח משה, און די ישמח משה האט אים געזאגט, זעהסט, איך האב דיך גוט געראטן, דו זאלסט נעמען אברהם לייב מאדער - ער האט אים אזוי גערופן, אינדערהיים האט מען אים גערופן מיט דעם נאמען פון וועלעכע שטעטל ער קומט, ער קומט פון מאדע - האט ער געזאגט, דער ישמח משה איז געווען ביים ייטב לב, און ער האט אים געזאגט אז איך האב געזעהן דעם קונטרס וואס דיין איידעם האט געשריבן, ער שרייבט א וואויל׳ע קונטרס, דעם אנדערן טאג, איז דער שווער אריין געקומען פרעגן דעם קול ארי׳, וואס האסטו געשריבן, און ער זעהט אז זיין שווער וויסט וואס ער האט געשריבן, ער האט זיך קיינמאל נישט געמישט אין זיין עסק, האט ער אים פארציילט, אז ער האט געזעהן דעם ישמח משה, און ער זאגט אים אזוי, אז ער האט אפגעשריבן א קונטרס, און עס איז געליגען אזוי ביים ייטב לב און שטוב, און די ישמח משה איז געקומען צום ייטב לב און שטוב, און ער האט עס געזעהן, ביים קול ארי׳, איז געווען חשוב דעם קונטרס, ער האט געהאלטן אז עס האט א הסכמה פונעם ישמח משה בעולם העליון.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בסעודת ההילולא של מרן הגה"ק בעל ישמח משה זיע"א
עם תלמידי ישיבתינו הק' שיעור ד'
יום ד' פרשת מטו"מ תשפ"ב לפ"ק
בעיר הנופש בעטלעהעם ניו העמפשיר יע"א

עס איז **דא א מסורה די וואך אין די סדרה, נחנו נעבור חלוצים לפני ה', שטייט דריי מאל אין פסוק 'נחנו', נחנו נעבור חלוצים לפני ה', די וואך אין פרשת מטות, כולנו בני איש אחד נחנו, אין פרשת מקץ, און נחנו פשענו ומרינו, אין איכה.**

האב איך געקלערט אזוי דא, היינט איז די יומא דהילולא, דעם זיידן ז"ל דער ישמח משה"ס יארצייט, מ'האט געמאכט א סיום אויף מסכת מכות, און די גמרא פארציילט אונז דארט (מכות כד:), די מעשה פון רבי עקיבא און די זקנים וואס זענען געגאנגען ביים הר הבית, זיי האבן געזעהן א שועל יוצא בית קדשי קדשים, זיי האבן אנגעהויבן צו ווײנען און רבי עקיבא מצחק, זיי האבן געפרעגט פארוואס לאכסטו? האט ער צוריק געפרעגט פארוואס ווײנסטו? האבן זיי געזאגט, וואס הייסט פארוואס מ'ווײנט, אז מ'זעהט אזא שרעקליכע זאך בית קדשי קדשים וואו דער כהן גדול איז אריין געגאנגען בקדושה וטהרה איינמאל אין יאר, זעהט מען אזא חורבן, אזא ביטערער חורבן, שועלים דרייען זיך ארום דארט אויף אזא מקום קדוש, ווי אזוי זאל מען נישט ווײנען, זאגט רבי עקיבא, וועגן דעם איז ער מצחק, וועגן דעם פריידט ער זיך, ווייל עס שטייט אין פסוק (זכריה ח, ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, ער זעהט אז ס'וועט מקוים ווערן דעם פסוק אויך.

כ'האב אזוי געקלערט, כ'זעה אז ס'האט זיך געמאכט אזא מסיבה די יומא דהילולא, די יארצייט פונעם זיידן ז"ל דער ישמח משה, מ'מאכט א סיום, און עס איז דא א גאסט פון אנטווערפן מ'איז געקומען מאכן א הנחת אבן הפינה פאר א ישיבה אין אנטווערפן, האב איך מיך מתבונן געווען, עס איז באקאנט די מעשה, דער זיידע ז"ל דער ישמח משה מתחילתו איז ער געווען א מתנגד צו דרך החסידות, ער האט געהאט פארשידענע טענות, פארשידענע קשיות, צום סוף האט ער געזומען אן איידעם דער ארי' דבי עילאי, און דער ארי' דבי עילאי איז געווען א חסיד פון רבי'ן פון לובלין, און ער האט איינגעטענה'ט מיטן שווער דאס געהויבנקייט פון די רבי'ס פון חסידים, און דער ישמח משה האט באשלאסן אז ער וועט פארן צום רבי'ן פון לובלין, ער האט געטראכט בי זיך אזוי, עס איז אים קשה געווען, איינס פון די קשיות וואס איז אים קשה געווען, וואס ער האט געזעהן בי חסידים יגילון כל היום, ער האט געזעהן חסידים ברינה יגילו, זיי זענען שטענדיג בשמחה, עס שטייט דאך אין שולחן ערוך, אין אנהייב שולחן ערוך (אורח חיים סימן א' ס"ג), ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, מ'דארף זיין א מיצר ודואג אויפן חורבן בית המקדש, און דא זעהט ער אז זיי זענען בשמחה, האט ער געהאט אזא קשיא, א שטארקע קשיא.

האט ער מתפלל געווען אזוי אויפן וועג, ער פארט צום רבין פון לובלין, אז דער רבי פון לובלין זאל אים געבן צו פארשטיין דאס ענין, ער האט צו זיך געטראכט אזוי, דער

רבי זאל אים געבן צו פארשטיין, עס שטייט די גמרא זאגט (שבת קד.) הבא לטהר מסייעין אותו, פארוואס שטייט הבא לטהר 'מסייעין' אותו, עס וואלט געדארפט שטיין הבא לטהר 'מסייע' אותו, אז הקב"ה איז מסייע, וואס איז דער לשון רבים, נאר די צדיקים העלפן צו, במילא אז ער פארט צום רבין בעט ער דעם אויבערשטן אז דער רבי זאל אים העלפן, די צדיקים זאלן אים מסייע זיין, אזוי האט ער געטראכט בייַ זיך אויפן וועג וועו ער איז געפארן צום רבין פון לובלין.

וועו ער איז אנגעקומען קיין לובלין, איז ער אריין געגאנגען געבן שלום פאר'ן רבין פון לובלין, דער רבי פון לובלין האט אים געגעבן שלום, און ער פרעגט אים, זאגט נאר, פארוואס זענט איר אזוי צוגעלייגט? אמת, עס שטייט אין שולחן ערוך ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, אבער דער רבי ר' שמעלקא האט אונז אנדערש אויסגעלערנט, און ער האט אים אנגעהויבן צו זאגן, דער רבי ר' שמעלקא האט אונז געזאגט א משל צו א גרויסער מלך וואס ער האט געהאט א מרידה און ער האט געמוזט אנטלויפן פון די קעניגליכע שטאט, ער איז אנטלאפן, ער האט געהאט א שווערע מרידה, איז ער אוועק געלאפן, און ער האט זיך דערמאנט אז ער האט א גוטער פרייַנד ערגעץ אין א דארף, אין א וואלד וואו ער וואוינט דארט, ער וועט לויפן צו אים, ער וועט אים מקרב זיין, איז ער געפארן אהין, דער מענטש האט געזעהן דער מלך קומט אן צו אים, ער איז צו אים געקומען צופארן, ער האט געוואוסט דער מצב פונעם מלך, אבער אז דער מלך איז אריין געקומען צו אים אין שטוב האט ער געמאכט א פרייליך פנים פאר דעם מלך, ער האט אים אויפגענומען בסבר פנים יפות, אבער אינעווייניג האט ער געווויינט, דאס הארץ האט אים געבלוטיגט, ער האט געוואוסט ווי אזוי דער מלך איז אין זיין מצב, אבער סוף כל סוף דער מלך איז ביי אים אין שטוב איז עס ביי אים געווען א גרויסע שמחה.

האט דער רבי פון לובלין דאס נאכגעזאגט פונעם רבי ר' שמעלקא, גלייבט אונז, מיר זאגן אויך תיקון חצות, און עס בלוטיגט אונז דאס הארץ אויפן חורבן בית המקדש, אבער סוף כל סוף ס'איז דאך שכינתא בגלותא, דער אויבערשטער איז דא מיט אונז, דער אויבערשטער איז דאך מיט אונז אין גלות אויך, דער מלך איז ביי אונז אין שטוב, ווייזט מען א פרייליך פנים פאר'ן מלך, ס'איז אבלו בלבו וצהלתו בפניו, אזוי האט אונז דער רבי ר' שמעלקא געלערנט.

זאגט אים ווייטער דער רבי פון לובלין, לעולם וואלט איך אייך נישט געדארפט דאס פארציילן אפילו, ווייל עס שטייט והצנע לכת עם ה' אלקיך, פארוואס דארף מען אלעס פארציילן? נאר די גמרא זאגט דאך הבא לטהר מסייעין אותו, פארוואס שטייט 'מסייעין' אותו, א לשון רבים, עס וואלט געדארפט שטיין הבא לטהר 'מסייע' אותו, הקב"ה איז מסייע?, נאר צדיקים דארפן מסייע זיין, נו אז צדיקים דארפן מסייע זיין, זאג'מיר אונז איך דעם גאנצן ענין. האט דער ישמח משה געזאגט, ער האט דעמאלטס געזעהן דעם רוח הקודש פונעם רבין פון לובלין אז וואס ער האט מהרהר געווען אלעס האט דער רבי פון לובלין אזוי קלאר ארויס געזאגט.

דער זיידע ז"ל דער ישמח משה האט געזאגט מיט דעם, קומי רוני בלילה נכח פני ה' (איכה ב יט), 'רינה' איז א לשון שמחה, און 'רינה' איז א לשון פון ווייַנען, א לשון בכיה, זאגט ער, קומי רוני בלילה, סיי ס'איז א לשון בכיה און סיי א לשון שמחה, ווייל נכח פני ה', סוף כל סוף איז מען נכח פני ה', מ'שטייט פארן אויבערשטן, במילא דארף מען זיין בשמחה, אזוי האט דער ישמח משה דעמאלטס געטייטשט.

דער זיידע ז"ל אין ייטב לב ברענגט ער אראפ די מעשה (פ' חיי שרה), און ער טייטשט, דער נביא זאגט (ישעיה סו י) שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה, בשעת וואס מ'איז מתאבל דארף צו זיין 'שישו אתה', דארף מען זיך פרייַען, אזוי ברענגט ער עס אראפ (ועיין עוד בייטב פנים מאמר יפה לעינים אות יח שהאריך בסיפור המעשה).

ער ברענגט דאס אראפ אין ייטב פנים אויף חודש אלול, דארט ברענגט ער אראפ די מעשה מיטן טייטש, אבער אין ייטב לב אין פרשת וארא און אין פרשת כי תבוא, דארט טייטשט ער אביסל אנדערש דעם פסוק 'שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה', דארט טייטשט ער אזוי, וועו א איד איז מתאבל אויף ירושלים, דארף ער שוין טראכטן, דער אויבערשטער וועט דאך העלפן, ער וועט ארויס נעמען די אידישע קינדער פון גלות, און ער דארף שוין זעהן, זיך מדמה זיין ווי אזוי עס וועט אויסזעהן וועו דער אויבערשטער וועט העלפן און דער גואל צדק וועט קומען, די גרויסע שמחה וואס עס וועט זיין, דאס דארף אים שוין אריין ברענגען שמחה על שם העתיד, אויפן עתיד וואס עס וועט דעמאלטס זיין, חדו שלימא במיתי, וואס עס וועט דעמאלטס זיין. טייטשט ער, 'שישו אתה משוש כל

המתאבלים עליה', מ'זאל זיך שוין פרייען על שם העתיד, אזוי ברענגט ער דארטן.

מיט דעם קען זיין, רבי עקיבא איז געגאנגען מיט די זקנים און זיי האבן צוגעזעהן דעם ביטערן חורבן, דעם שרעקליכן חורבן, דער מקום המקדש ווי אזוי עס זעהט אויס, און ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, אבער רבי עקיבא האט געזאגט אז ער זעהט פון דעם אז ס'גייט מקויים ווערן די נבואה פון זכריה, עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, פריידט ער זיך שוין אויף דעם עוד ישבו זקנים וזקנות, ער זעהט עס שוין, ער זיך שוין מדמה געווען ווי אזוי עס וועט אויסזעהן די גרויסע שמחה ווען דער גואל צדק וועט קומען, האט ער זיך שוין געפריידט על שם העתיד.

כ'האב געקלערט מיט דעם, דער מדרש זאגט שלח נא ביד תשלח ביד רבי עקיבא, ווייל ס'איז דאך באקאנט וואס מ'ברענגט צו דעם פרשת דרכים, וועו די אידן זענען געווען אין מצרים האבן די אידן נישט געהאט קיין זכותים, אזוי ווי משה רבינו האט געזאגט, רש"י ברענגט דאס, משה רבינו האט געזאגט מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל, מה זכו ישראל, און דער אויבערשטער האט געענטפערט, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, אז מ'וועט מקבל זיין די תורה נאך וואס מ'וועט ארויס גיין, נאך פופציג טעג, נו דאס איז דאך נישט קיין תירוץ אויף משה רבינו'ס קשיא, משה רבינו האט געפרעגט מה זכו ישראל, וואס האבן די אידן יעצט זוכה געווען, יעצט האט מען נאכנישט מקבל געווען די תורה, דאס וועט דאך נאר זיין שפעטער. נאר דער פרשת דרכים זאגט אז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד.

עס איז אן אינטערסאנטע זאך, עס איז דא א ייטב לב אין פרשת בא, ער זאגט אז דער אויבערשטער פירט זיך מיט א איד מידה כנגד מידה, אויב א איד דאנקט דעם באשעפער אויף דעם בחינה, מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי, א איד דאנקט דעם באשעפער אויף אלע חסדים וואס דער אויבערשטער האט געטוהן, דער אויבערשטער טהוט דאך מיט יעדן מענטש חסדים, ער האט שוין געטוהן, אבער ער דאנקט נישט דעם אויבערשטן בלויז אויף די חסדים וואס דער אויבערשטער האט שוין געטוהן, נאר ער דאנקט שוין דעם אויבערשטן מודה אני לפניך על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה 'עתיד' לעשות עמי, ער דאנקט שוין דעם באשעפער אויף די חסדים וואס דער אויבערשטער וועט טוהן, דעמאלטס פירט זיך דער אויבערשטער מיט אים מידה כנגד מידה און ער רעכנט אים די אלע מצוות וואס ער האט שוין מקיים געווען, און די אלע מצוות וואס ער גייט מקיים זיין, אלעס איז זיך מצרף לטובה, אזוי זאגט דער ייטב לב אין פרשת בא.

די אידן זענען געווען אין מצרים, דעמאלטס זענען זיי נאך געווען עירום ועריה, זיי האבן נישט געהאט קיין מצוות, אבער וואספארא מצוות האבן זיי יא געהאט, אז וועו דער אויבערשטער וועט העלפן און מ'וועט ארויס גיין פון מצרים וועט מען מקבל זיין די תורה, אבער דאס איז נאכנישט געווען בהווה, וועגן דעם האט משה רבינו געזאגט, שלח נא ביד תשלח ביד רבי עקיבא, וואס רבי עקיבא האט זיך געפריידט, ער האט זיך שוין משמח געווען על שם העתיד, ער האט זיך שוין געפריידט אז דער אויבערשטער וועט העלפן דער גואל צדק וועט קומען און ס'וועט זיין א גרויסע שמחה, אז מ'קען זיך פרייען על שם העתיד, דעמאלטס איז דער אויבערשטער מצרף דעם טוב העתיד, איז ער מצרף דעם זכות פון מתן תורה, במילא האט ער געזאגט שלח נא ביד תשלח ביד רבי עקיבא.

מיט דעם קען טאקע זיין דאס וואס חסידים זענען בשמחה, כאטשיג מ'דארף דאך מתאבל זיין, מ'איז טאקע מתאבל אויף חורבן ירושלים, אבער זיי זעהן און זיי גלייבן באמונה שלימה אז דער אויבערשטער וועט העלפן און ער וועט ארויס נעמען די אידישע קינדער פון גלות, במילא קומט אויס איז די שמחה שוין על שם העתיד, אין דעם זכות וואס מ'איז טאקע בשמחה על שם העתיד, איז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד, און אז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד וועט מען טאקע זוכה זיין צו די גאולה, כאטשיג אז מ'קוקט זיך אן מ'האט נישט קיין זכותים, מ'דארף זוכה זיין צו די גאולה שלימה, מיט וואספארא זכותים האבן מיר זוכה צו זיין צו די גאולה שלימה? נאר דאס וואס אידישע קינדער האבן אמונה בביאת המשיח, זיי גלייבן, אחכה לו בכל יום שיבא.

דער ישמח משה האט אמאל געזאגט, די גמרא זאגט, 'ויהי' איז לשון צער, 'והיה' איז א לשון שמחה, זאגט ער, 'ויהי', דאס וואס איז געווען, דער עבר, דאס איז א לשון צער, 'והיה', דער עתיד, איז א לשון שמחה, דאס ברענגט שמחה, דער אויבערשטער וועט העלפן דער עתיד וועט זיין זייער א גוטער עתיד, דער אויבערשטער וועט זיך מרחם זיין אויף

כלל ישראל און שיקן דעם גואל צדק, 'והיה', דאס איז א לשון שמחה.

מיט דעם האב איך געקלערט, עס איז א שמחה וועז מ'מאכט אן הנחת אבן הפינה, וואס איז די שמחה? עס איז נאך גארנישט נישט דא, עס איז נאך גארנישט נישט געווען, אבער דאס איז דער עתיד, דער שמחה פון אן אבן הפינה איז, אז מ'גייט בויען א ישיבה, מ'גייט לערנען תורה, בחורים וועלן לערנען דארט תורה, מ'גייט מחנך זיין דארט ערליכע בחורים איז עס א שמחה על שם העתיד, יעדער הנחת אבן הפינה איז נישט אויפן עבר, יעדע שמחה פון הנחת אבן הפינה איז אויפן עתיד, און אז עס איז א שמחה אויפן עתיד, במילא קומט אויס אז מ'דאנקט שוין דעם באשעפער מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי, דעם חסד וואס דער אויבערשטער האט געטוהן פאר'ן דעם ציבור אין אנטווערפן, איינעם עבר, מ'האט ברוך ה' אויפגעשטעלט א שיין ביהמ"ד, א הערליכער ביהמ"ד, אידן קומען זיצן און לערנען, מ'דאוועט און מ'לערנט דארט אין אנטווערפן, ס'איז לשם ולתפארת אין די שטאט אין אנטווערפן, עס קומען אידן פון איבעראל, פון אלע קרייזן, אזוי ווי אין לאנדאן, אזוי איז אין אנטווערפן, אזוי איז אין מאנטריאל, קומען אידן מ'זיצט אין ביהמ"ד מ'לערנט און מ'דאוועט, דאס איז על כל החסד אשר עשית עמדי, אין עבר, ואשר אתה עתיד לעשות עמי, וואס דער אויבערשטער וועט טוהן בעתיד, דער אויבערשטער וועט העלפן מ'וועט אויפשטעלן א שיינע בנין, א שיינע ישיבה, וואו בחורים וועלן זיצן און לערנען, במילא איז עס שוין א שמחה על שם העתיד, ס'איז שוין א שמחה.

דער מקור אז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד, וואו זעהט מען דאס? אין ייטב לב פרשת ויחי, בי יעקב אבינו, וישם את אפרים לפני מנשה, פארוואס האט ער געלייגט אפרים פאר מנשה, מנשה איז דאך געווען דער בכור? ווייל אולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים, אז פון אים וועט ארויס קומען יהושע, אין עתיד וועט אפרים זיין גרעסער, דאס זאגט דער ייטב לב, אז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד, יעקב אבינו במקומו האט דאס אראפ געלייגט א יסוד, וועגן דעם וישם את אפרים לפני מנשה, איז אפרים פאר מנשה, וועגן דעם טוב העתיד, כאטש איינעם עבר איז מנשה געווען דער בכור, אבער אין עתיד וועט אפרים גרעסער זיין, במילא איז א סימן אז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד.

די מסורה זאגט, 'נחנו פשענו ומרינו', מיר האבן נעבעך געזינדיגט, אונז קוקן מיר ארויס דער אויבערשטער זאל העלפן ער וועט שיקן דעם גואל צדק, אבער מ'קוקט זיך אום, מיט וואספארא זכותים, מיר האבן דען זכותים, אז מ'זאל קענען זאגן אז מיר זענען ווערד אז דער אויבערשטער זאל אונז שיקן דעם גואל צדק?, ס'איז דאך נחנו פשענו ומרינו, מיר האבן דאך נעבעך געזינדיגט אלע, אבער 'נחנו נעבור חלוצים לפני ה'', פאר וואס דער אויבערשטער טהוט אונז חסדים איז שוין נחנו נעבור חלוצים, אונז לויבן מיר און אונז דאנקען מיר דעם באשעפער אויף די חסדים וואס דער אויבערשטער האט געטוהן, און וואס דער אויבערשטער וועט טוהן מיט אידישע קינדער, במילא קומט אויס אז דער אויבערשטער איז מצרף די אלע מצוות וואס וועז דער אויבערשטער וועט העלפן וועז דער גואל צדק וועט קומען אידן וועלן תשובה טוהן, אידן וועלן בשלימות תשובה טוהן, אידן וועלן דינען דעם באשעפער בלב שלם, איז שוין דער אויבערשטער מצרף די אלע מצוות וואס זיי וועלן טוהן, 'כולנו בני איש אחד נחנו', פון יעקב אבינו, ביי יעקב אבינו שטייט וישם את אפרים לפני מנשה, יעקב אבינו האט אראפ געלייגט א יסוד, וישם את אפרים לפני מנשה, אז מ'זאל מצרף זיין דעם טוב העתיד.

נחנו פשענו ומרינו, און דאס בית המקדש איז חרוב געווארן, און עם כל זה חסידים ברינה יגילו, זיי דינען דעם באשעפער בשמחה על שם העתיד, דער אויבערשטער וועט העלפן עס וועט קומען גוטע זמנים פאר כלל ישראל, שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה, מ'פרייידט זיך - ווי דער זיידע דער ייטב לב טייטשט - על שם העתיד, אידישע קינדער פרייען זיך שוין מיט די גרויסע שמחה וואס עס וועט זיין וועז דער אויבערשטער וועט העלפן וועז דער גואל צדק וועט קומען, דער אויבערשטער זאל אונז העלפן מיר זאלן האבן די זכיה צו דינען דעם באשעפער מיט שמחה און אהבה אזוי ווי דער רבי פון לובלין האט געזאגט, אז ס'איז טאקע אבלו בלבו אבער שהלתו בפניו, צו דינען דעם באשעפער מיט שמחה און מיט געהויבנקייט, מאכן א נחת רוח פאר'ן בורא כל עולמים, און אין דעם זכות וואס איז שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה, וועלן מיר טאקע זוכה זיין צו די גאולה שלימה.

דער אויבערשטער זאל העלפן, דער זכות פונעם זיידן ז"ל דער ישמח משה וואס ער האט געהאט געוואלדיגע השתוקקות, געוואלדיגע כיסופין צו די גאולה, לא יאומן כי יסופר, ער האט יעדן טאג וועז ער האט זיך אראפ געלייגט

שלאפן, האט ער געהייסן צוגרייטן דעם מלבוש העליון מיטן שטעקן, ווייל טאמער וועט משיח אנקומען אינמיטן די נאכט, זאל ער קענען שנעל גיין, ער זאל זיין גרייט מיט די מלבושים מקבל צו זיין פני מלך המשיח, דאס איז געווען אזוי יעדן טאג.

עס איז אמאל געווען עפעס א ערודער אינדרויסן, האט ער געפרעגט וואס איז געשעהן? משיח איז געקומען? ער האט געמיינט אז די ערודער איז ווייל משיח איז שוין דא...

עס איז געווען אן אינטערסאנטע מעשה, ער האט געהאט א בן יחיד דער זיידע ז"ל רבי אלעזר ניסן, און ער האט אמאל געשריבן א בריוו אז ער גייט קומען אויף א יו"ט צי אויף שבת, ער גייט קומען צופארן, עס איז דאך נישט געווען אזוי ווי היינט וואס מ'האט געקענט זיין פארבינדן, און מ'האט געווארט ער זאל אנקומען, אבער ער איז נישט אנגעקומען, ער האט זיך פארשפעטיגט אויפן וועג, עס איז געווארן ערב יו"ט נאכמיטאג און ער איז נישט אנגעקומען, נו ס'איז דאך ערב יו"ט, איז דער ישמח משה געגאנגען אין מקוה לכבוד יו"ט, בשעת ער איז געווען אין מקוה איז רבי אלעזר ניסן אנגעקומען, און אין שטוב האט מען געווואוסט אז ער געווען באזארגט אז ער נאכנישט געקומען, איז יעצט ווען ער איז אנגעקומען האט זיך עמיצער געוואלט קויפן א מצוה, און ער איז געלאפן אין מקוה אים פארציילן, און ער איז געקומען און געזאגט, רבי, ער איז אנגעקומען, אזוי? וואו איז ער? זאגט ער, ער איז ביים רבין אין שטוב, ביי מיר אין שטוב? ער האט זיך שנעל געכאפט און ארויס פון מקוה און איז אהיים געלאפן, ווען ער איז אהיים געקומען האט ער געזעהן דעם זוהן, האט ער אוועק געחלש'ט, פשוט אוועק געחלש'ט, ער איז געווען זיכער אז מ'רעדט פון משיח, ווען מ'איז אים געקומען זאגן אז ער איז דא, האט ער געמיינט אז מ'איז אים געקומען זאגן אז משיח איז דא, און ער האט זיך געחידוש'ט, ביי מיר אין שטוב? ער איז געקומען ביי מיר אין שטוב? ווען ער האט געזעהן אז דאס איז דער זוהן, דאס איז עס? האט ער אוועק געחלש'ט פאר אנטוישונג, אזא מין געוואלדיגע כיסופין האט ער געהאט צו די גאולה שלימה.

ער האט טאקע געזאגט, אז ווען ער וועט ארויף קומען אויפן עולם העליון וועט ער נישט אינרוהען ביז ער וועט ברענגען די גאולה, אבער אין הימל האט מען זיך מיט דעם אן עצה געגעבן, דער רבי מאיר'ל פרעמישלאנער ער האט פארציילט זאכן וואס עס געווען אין הימל, ווייל ווי אזוי ווייסט מען דאס? רבי מאיר'ל פרעמישלאנער ער האט עס פארציילט, ער האט געזאגט, דער ישמח משה איז ארויף געקומען, און מ'האט אים צוגעפסק'נט גן עדן, האט ער געזאגט, ער גייט נישט אין גן עדן ביז משיח קומט, ער גייט נישט אין גן עדן, איז געווארן א רעש, אבער ער האט געזאגט ער גייט נישט, האט דוד המלך אנגעהויבן צו שפילן מיט זיין פידל, און ס'איז געווארן א מתיקות הקול וואס איז אין לשער, און ער איז געבליבן שטיין, און ער האט געפרעגט פון וואו דאס קומט? האט מען אים געזאגט פון דארט, און ער איז נמשך געווארן נאכ'ן קול, פון די נעימות זמירות פון דוד המלך, אזוי האט דער רבי מאיר'ל פרעמישלאנער פארציילט, און אזוי האט מען אריין געכאפט. דער אויבערשטער זאל העלפן זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

*

כ'וועל זאגן דא אפאר וועדטער פאר די בחורים, דעם וואדט פונעם ישמח משה, 'ויהי' איז לשון צער, 'והיה' איז א לשון שמחה, ויהי, דער עבר איז לשון צער, יעדער האט שוין מיטגעמאכט דעם ויהי, דעם לשון צער, והיה, איז לשון שמחה, דער אויבערשטער וועט העלפן, והיה, דער עתיד וועט זיין אי"ה ביי יעדן איינעם פערזענדליך א גליקליכער עתיד, דער אויבערשטער זאל העלפן יעדן איינעם זאל קומען זיין ריכטיגער זמן, מ'זעהט דאך אז ס'האט א שייכות, א שידוך האט צוטוהן מיט דעם זמן, כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, זעהט מען אז חז"ל טוהן דאס פארבינדן, זיי טוהן דאס משלב זיין, דער אויבערשטער זאל העלפן פאר יעדן איינעם, יעדער איינער זאל געהאלפן ווערן, עס איז דער ריכטיגער זמן, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל הערן גוטע בשורות, ויהי החודש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשינו.

דער אויבערשטער זאל העלפן עס קומט יעצט ראש חודש, א נייער חודש, טאקע ראש חודש אב, עס זאל זיין סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשינו, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל געהאלפן ווערן, זכותו יגן עלינו און אלע אידישע קינדער זאלן געהאלפן ווערן בכל מילי דמיטב, אלע גוטע ענינים וואס יעדער דארף, די מחסורו אשר יחסר לו, בני חיי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא, ביז מ'וועט זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

בס"ד

שלמי תודה וברכה

ברגשי הודאה והערכה, נשגר כוס של ברכה, בשיר הלל ושבחה, קדם ידידינו החשוב והנכבד האי גברא יקירא, נודע לעוז לתהילה ולתפארה, מריחוק מקום מצודתו פרוסה לעמוד בעזרתינו, לבו ער וחם למען כל קדשינו אהוב וחביב על כל אנשי שלומינו, ידיו רב לו בהרמת קרנינו, ועתה הוזיל זהב מכיסו למען כוללינו

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר **רפאל פערלמוטטער** הי"ו

מראשי קהילתינו הק' במאנסי יע"א

הנם לב יקח מצוות כאשר אזר כגיבור חלציו להיות נמנה לדבר מצוה
לכלכל הוצאות הכולל ערב להיות

פרנס החודש

לחודש תמוז העעל"ט

זכות לימוד התורה דרבים יגן בעדו, להתברך לטובה בכל משאלות לבבו,
ואך טוב וחסד תמיד ירדפוהו, ותעמוד לעד צדקתו, אכי"ר.

המברכים בהוקרה ובהערכה, אסירי התודה והברכה

יואל בר"א ווייס
מנהל האיחוד

אלטער אשר אנשפיל אויפוויטש
מנהל הכולל ערב

האפים: ישמח משה 3, קרית יואל, בני ברק • satmar7812@gmail.com